

గయోపాఖ్యానము.

బ్ర || చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహాచార్య

రచియింపఁబడినది.

(ప్రముఖ ప్రతి ప్రత్యేకముగా ర్జన ప్రధాన)

సూచన ముద్రాణము 4000 ప్రతులు.

మాదేని సన్యాసయ్య అండ్ సన్స్ వారి సమ్మతిని
పొందుట,

కురుకూరి సుబ్బారావు.

రచన తీరు బుక్ విశిష్ట, వెజవాడ, శృష్టిబిల్లా.

వివాద : స్కేప్ అండ్ కో., లో క. సుబ్బారాయుడు బి. దత్తు వారి చేతుల్లోకి వచ్చింది.
కాపీ రైటు రిజర్వ్డ్ 1928. [వెల రు 0-8-0.]

ఆంధ్ర నాటకములు.

	చ. అ.	చ. అ.	చ. అ.
జూర్యశీకాపవిత్రా చనము అ॥ గు॥	1 0	కుశలవ నాటకం వి॥ గు॥	౪ 15
జయవంద్రీచంద్రశేఖావిజయము	0 10	సారంగధర డిటా	0 15
చనకావకావశి	1 0	పంచాంగోత్తరరామాయణము రా॥ వా॥	2
గులేబకావశి	1 0	మునుతీ దేవి బ॥ శో॥	0 15
శ్రీకృష్ణవిలాసము	౮ 12	మానుషుదామనంగామము	0 12
గర్వభంగము	^ 10	లక్ష్మణ మూర్ఖ పో॥ రా॥	౪ 12
శ్రీరామాంజనేయము పి॥ చి॥	1 0	శకుంతల డిటా	౪ 12
పంచాంగభాగవతము శ॥ రా॥	0 12	దాన వీరికర్ణ డిటా	2 0
శ్రీకృష్ణ దేవరాయవిజయము	0 12	సంగీత గులేబకావశి చ॥ మా॥	1 8
ఫాలాఫ్ విజయనగర్	0 12	పాండవాభూతనాసము దో॥ శి॥	0 0
విజయభాస్కరము జ॥ ల॥	1 0	చతురచంద్రోత్సవ డిటా	0 8
శ్రుభాకర డిటా	0 8	పీష్వయ నారాయణరావు	0 15
కాగదావిజయం కో॥ స॥	0 12	తాజ్ నహర్ పో॥ రా॥	1 0
చంద్రీకాంత డిటా	0 12	శ్రీరామజననము దో॥ శి॥	0 8
మహానంద డిటా	౮ 12	శ్రీరామ పరీవాసము	0 2
కలీర్ దాసీయము శ॥ పే॥	౧ 12	శ్రీరామోద్యోగము	0 2
రాధాకృష్ణలీల కం॥ రా॥	౧ 12	శ్రీరామ విజయము	0 8
శ్రీసాహసము బెం॥ బెం॥	౨ 10	శ్రీరామాశ్వమేధము	౧ 8
పత్మిహరికృంద్రీ కా॥ పి॥	౧ 12	వైదిర్బీచిలాసము	0 12
సంగీతసాత్రి చ॥ మా॥	1 0	ఆంధ్ర పతాకము	0 12
పత్మిహరికృంద్రీ డిటా	1 0	పరీతాపనద్రీయము పో॥ రా॥	1 4
సంగీత పరీష్వా డిటా	0 12	దక్కణీ చరిత్రయం గం॥ శి॥	1 0
సంగీత శ్రీసాహసము	0 12	సీతాకల్యాణము బ॥ పి॥	౨ 8
చంద్రావ్యూహము	1 0	సంగీత విష్ణులీల చ॥ మా॥	1 0
కృష్ణరాయబారము	0 12	చిత్రానలీయము వా॥ స॥	1 4
చిత్రానలీయము	1 4	తనతీ సంవరణము కా॥ శో॥	0 12
కృష్ణవివాహము	0 12	మనస్థపాత్ర రా॥ వా॥	1 0
రాధాకృష్ణ డిటా	1 0	మగ్గివ చట్టాభిషేకం పో॥ రా॥	0 12
పరివక్రీయము డిటా	1 0	సీతాకల్యాణము డిటా	0 1
భక్తికృతారాము త్యా॥ పెం॥	1 0	శ్రీరామ జననము డిటా	0 1

వలయువారు—

సరస్వతీబుక్ డిపో,

గయోపాఖ్యానము

ఇది

చిలక మర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారిచే

రచింపబడినది,

మాడేటి సన్యాసయ్య అండ్ సన్సు వారినమ్మత్తి

పల్లె పురు,

కురుకూరి సుబ్బారావు

సరస్వతీ బుక్ షాప్,

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

(నూతనపద్యములుచేర్చిన కొత్తకూర్పు)

మాడవ ముద్రణము 4000 ప్రతులు.

కావడ.

కె. సుబ్బారాయసోదరులచే స్క్రీప్ట్ అండ్ కో., లో ముద్రింపబడియె.

1928.

రిజిష్టరు, కాపీరైటు.]

[దీని వెల 8 అణాలు.

ఈనాటక మునందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

శ్రీకృష్ణుడు—కథా నాయకుడు.

బలరాముడు—శ్రీకృష్ణునియన్న.

సాత్యకి—కృష్ణుని పినతండ్రి కొడుకు.

కాశికుడు—కృష్ణుని వేడుక చెలికాడు.

గయూడు—గంధర్వరాజు.

బ్రహ్మ—

శంకరుడు—

నారదుడు—

యోధ్యిరుడు, భీముడు, అశ్వమేధుడు, నకులు, సునహదేవుడు, పంచహిందవులు.

అహూరుడు—కృష్ణుని గాయబారి.

నందకుడు—వృద్ధకంచుకి.

అభిమన్యుడు—అర్జునుని మనూరుడు.

దుశ్యోధనుడు—కారవేత్సరుడు

కర్ణుడు—అంగరాజు.

భటుడు—

స్త్రీలు.

యశ్మిణి—కృష్ణుని పట్టుమహిషి.

సత్యభామ—కృష్ణుని చెండసభార్య.

దిత్యరేఖ—గయనిభార్య.

మధుద్ర—అర్జునునిభార్య, కృష్ణుని చెల్లెలు.

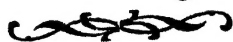
దేవకీదేవి—కృష్ణునితల్లి.

హంసవదిక—యశ్మిణిచెలికత్తె.

ఈగుర్తుగల పద్యములు నూతనముగ రచించబడినవి.

గ యో పా ఖ్యా న ము.

నాంది

చ. అణువునయందు కిరిగిరి + యంతరమందును నూత్నమైనవాః
కణమానయందు వారినిధి + గర్భమునం జలిచీనుయందు భీ
మణిజరాజమందు నొక + చందమున స్వనియించు వర్వకా
రణములకారణం బయిన + బ్రహ్మము మీ మృత్యుమున్మో నోముతక.

మఱియు,

గీ. పురుషున కకాంచనంబైన + భూషణంబు । వరయశస్సౌగమునకు సో + పానపశ్చి
ష్కాభితాత్మలకును వ + జాంగిజోడు । వైశరణాగతత్రాణ + మతికయిల్లు,
(నాంద్యంతమున నూత్రిధారుడు పుజేసించి పుష్పంజలిజన్డి)

తూజ్యలయిన యోగభావదులారా ! యీనాటకమును రచించిన కవియే
మితో నిట్లు విజ్ఞాపనము సేయు మనుచున్నాడు

మ. వసుధన్ బుట్టినవారిలో నొకడు వ + ర్విజ్ఞాండు లేఁ డెందు మా

నినీ కావించిన కార్య మెట్టిదయిన + నిర్దుష్టమా నంట వి

కృపనీయం బగుమాట కాదు; కృతులో + పా్రిసప్త్యమం గాంచినక

రసమం జిమ్మినఁ జారుషేయములే గా + నన్మోష భూయిష్టముల్.

గీ. నిందుదివ్యబోధఁ గీర్తి + నీడలట్లు । లలరు గురుచెందవూసల + నబలపులఁబ

గుణగణమతోడదోష ఁగ్ + గూడియుండు । బ్రాహ్మలుత్తమింతులితరులు + పరిహసింతు
(అని తెరవంగఁజూచి) ఓనీ! ఈమహాజనులు మనయాలస్యమునకు విసుగుజెందుదురేమో
యని భయంపడుచున్నవాడఁ దావున నీసింగరమిప్పటికఁజాలించి యొకసారియిటురా?

(నటి పుజేంచు చున్నది.)

నటి—అర్ధపుత్రా! అలంకారచయివను ముగియకుండి నన్నింత వేగముగా
రమ్మని మీరు సెలవిచ్చుటకుఁ గారణమేమి ?

నూత్రి—నుండరీ!

గీ. రాగ్యహేంద్రీపట్టణమంతు + రసికవరుల । కరుణ గించుకపాత్రీరిఁగన్న వాఁడు

చిలకమర్తిలక్ష్మీవర + సింహ మనఁగ । మన్న వాఁడు కవికఁ తెవ్వ + విన్న వాఁడు.

అతఁడు పోచండయాదవ మనుషేర గయోపాఖ్యానమును నాటకరూపముగ
రచియించె. దానిని మనసామాజికు లీరాత్రి యీభవనంబునఁ బ్రయోగింపఁదలచుఁ

కొన్నవారు. దానికిం దగులుతున్న నీవొసరించి యావభావదుల హృదయములు రంజింపఁ జేయవలయునని కోరుచున్నాఁడ.

నటి—అట్లయిన నర్వము నిర్దమయియున్నది. ఇంక మీమనమున నే సుఖే హము లేదుగదా?

నూత్రి—నుందరి ! చూడు.

మ. రసికాగ్రసయ లీసభావదులు సా * రగాగ్రహలే; గ్రంథక
ర్తి సమర్థుడని చెప్పుచుండు రితివృ * త్తం బారియన్ బూజ్యుల
వసుదేవత్యజ పొందునందనుల నం * వాదంబె యాఁగాని వా
య్యమధ్యత్యము గొల్పుచున్నయది వా * కత్యంతసందేహము.

నటి—అయ్యో! విషయగర్భితములైనమీసభావదులు మీసౌజన్యమును వెల్లడించుచున్నవి. కాని, నాకుకప్రయోగములం దపమానులని పలుమాటు వినుతిగాంచిన మీకునందేహింపవలసినవని లేదు. కావునమున మిచ్చకు సంగీతపురస్కరముగా నాటకము రంభింపవలసియున్నది. అందుచేత నే నేముకువునుగూర్చి గానమును జేయవలసి యున్నదో సెలవిండు.

నూత్రి—

గీ. కోర్కెలేనివారికిఁగోర్కెఁగొలుపునట్లు మ్రోడుమ్రోకులేనియొగ్రోత్త * మెలకలేత్తి
నేముకువు నేయుచుండు వాఁముకువుఁగూర్చి గానమొనరింపుకలకంతింకంతమెత్తి.

నటి—అట్లయిన రతిరాజునాళిహళిఁదానలందై, బుకురాజం బని పేరువడ నీవనంతమును గూర్చియే పాడెదను

కి విరాజవిరాజితము. నవనవమంజుశీసాలయపుంజము * వాణెపురత్నవిభూషణంగా

బ్రవిమలపుష్పగుగాగవితానము * భాసురచందనచర్మణిగా

హవణిలుకుందలతానటియాడెడు * నావీపుదావవరంగములన్

భువన మెలర్పంగ దక్షిణమారుత * పోతము పేరిటి నూత్రిసనన్,

నూత్రి—అహహ! నీగానము నీమూర్తియట్లే కడుంగడు మనోహరంబై యున్నది. అనుదినంబును నీమృదుమధుర గానమును వినుచున్న నేనేయొనందమునతోల దనింకఁగోర్త గానినీసయినభావదుల యెల్లములువల్లవించెనని నేతెచెప్పనక్కరలేదు.

గీ. వాక్యకీయుఁ గౌశికుఁడు నెఱ * చాటుచుండి! చూచుచున్నా రునునవంక * నుదతిరమ్మి
యేను కృష్ణవేషము ధరి * యింపవలయు । నీవు రుక్మిణీదేవివై * రావలయును.

నటి—చిత్తము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఇదిప్రసాదన.

శ్రీ

సృచంగయాదవనాటకము.

అను

గ యో పా ఖ్యా న ము.

ప్రథమాంకము.

రంగమ—యమునాటిగమంగలి బృందావనము.

(ఆత్మను సాత్యకి ప్రవేశించుచున్నాడు.)

సాత్య—(తనలా) పూజ్యుడగుశ్రీకృష్ణుడు నిన్నసాయంకాలమున నన్నుం
జేరి బిలిచి “వత్సా సాత్యకి! ఈ పుడయమున మనము కాలిందీజలంబుల భావానుఁ
డగుప్రభాకరు కర్ణు మొసగి యనంతరము జలతీరామహాత్మవహనుభవినలయు.
కావున నీవు నేటికిరేయి నాలవజామున మేలుకాంచి బలభద్రాదుల మేలుగొలిపి, వ
లయు సర్వాహముచేయునది.” యని నెలవిచ్చె. ఆమహాత్ముని గూర్జూబల సేవ నన్ను
యధాకాలపరిహోధినిఁ జేసినది ఇది నాలుగుగదియలలోఁ జెల్లవారగలదు.

తే. నీ పనులీ దేవి భర్తయా * కానుదేవు | దర్శనము చేయ లజ్జించి * తాల్చినట్టి
తెల్లపట్టుమేల్కొనుఁగట్లు * తేజరెల్లు | నీయమః కాలచంద్రిక * లింపు లలలు

కువలయానందనంధాయీ కుండును, మాకు నంకికర్తయనగు నీతిమయూఖుఁడు
మమ్ముడఁజి విడిచి యస్తమించవలసినచ్చెం గదా యని భీష్ముడయినవాఁడుంటేలే.
మొగము వెలవెలకాఁజ గ్రహించున నస్తగిరి, బ్రాహ్మిండుమన్నవాఁడు. అగ్గి!
తిలోకపూజ్యుడగు దేవతననుని మేల్కొల్పబట్టె నంగిళతూర్యగాఢములివ్వ
దే పొరంభ మగుచున్నది.

[తెగలో మంగళగ్యనులు మోగినవీధుల వైతాలికులు.]

మ. నిను ధ్యానించి విహస్తు లొటకు మహా • నిష్కారిస్తాత్ములై
చను చున్నార మునీంద్రు లీయమునగా • స్నానంబుఁ గావించగా
నిను నేచింది కృతార్థు లొటకును జ్ఞో • ధీనాథు లిం దందుఁ జే
రినవా నీవనమందు, మేలుకొనవే • కృష్ణ! జగన్నాయకా!

మ. గగనాంభోజమునగ్లగ్ల మహా • తక్కు ల్యాజనంధాయకుం

డగు భానుండుదయాద్రిఁజోఁచునిఁ లెం • దంచుక జనశ్రీధీఁ ది
ల్యుగతింగూఁచెను కుక్కుటంబులు కృపా • భూ! సర్వలోకాశ్రయ! •
జగదానంద విధాత! మేలుకొనవే • స్వామి! జగన్నాయకా.

సాత్య—(అరికించి) మేల! వైతాలికా! మేలు. భగవంతునిస్తుతి క్లాఘ్యముగ్ల
నున్నది. (అని ముందుకుఁజూచి) ఇదిగోఁ గన్నులు నలుపుకొనుచు నెవ్వరోయిటుక
చ్చుచున్నాడు. (పోల్చిచూచి, ఓహో! శిశుకృష్ణునివేళకఁ జెలికాఁ డగు కాశికుఁడా!
సరిసరి రానిమ్ము. ఈనీచేఁ గొంతెవని చేయించవలసియున్నది.

[అత్యుక్తి కన్నులు నలుపుకొనుచుఁ గాశికుఁడు వ్రేలేయించుచున్నాఁడు.]

కా—(తనలో) అబ్బద్దా! అగ్గరితోత్తుకొడుకు న వైతాలికులకు నేఁపుడింత
గొప్పకంతమలిచ్చెనుక సము దెకొడుకులు పుట్టినపుడు గుఱుఁగులకొలది వనిపాసి
తల్లులు వీళ్ళయంగొట్లు మిక్కిలిమొత్తయండవలెగా తెల్లవాగుజానుననేరేది. చెవులు
బద్దలగునట్లు మంగళవాద్యములు మోయింది, పాటలు పాడి నాకు నిద్రాభంగముఁ
గావించిది ఏనుఁగులెక్కి త్రొక్కినను తేలివి గలుగనీయక కాపురబిల్లులఁజోరాడు
వట్లు కొప్పగుట్టుగల నానిది) యేమికాణమానో నేటిరేయియొమంగళస్వాదముల
కే విఘ్న మొందుటఁ జూడ నాగాఁ గ శి యాశ్చర్యముగా నున్నది. (అనితేటిపాఱుఁ
జూచి) అదిగో సాత్యకి యిచ్చటనే యున్నాఁడు కృష్ణుని యాజ్ఞాప్రకారమితఁడు
జలక్రిడానన్నానామకఁ జేయవోవు ఈతని సమీపించి యిచ్చదేమి చేయవలయునో
యెఱింగెద. (అని యీతని సమీపించుచున్నాఁడు.)

సాత్య—(చూచి) కాశికుఁడా! మెలకువ వచ్చినదా?

ముఁగకాశి—ఏమి మెలకువ! నాకనుతెప్పవెంట్రుకలలో నొక్కొక్కదాని
నుఁజును పట్టుకొని క్రిందికిలాగుచున్నట్లు తెప్పలు బరువులై తమంత వదురున్న
కన్నులలో నినుక వడినట్లు దృష్టి నిగ్గులముగా లేదు.

సాత్య—కాశికుఁడా! బ్రహ్మదేవుఁడు వగలకు కృష్ణములేకుండఁగజేసి సర్వ
రాత్రియే ముంగునట్లు సలిపి నీకు నిద్రంతగాయిమాగ నిద్రవచ్చునట్లు వగమిచ్చినను

తుష్టి యనునది నీమనంబున నుండదు. నిద్రాహుతియగుచు నీ ప్రస్తుత కార్యమును జూడుము. నీవు పోయి బలదేవారుల మేల్కొలుపుము. నేను పూజ్యుడయినశ్రీకృష్ణుడు మేలుకొనెనేనా చూచినచ్చెద.

కాశీ—అయ్యా! అట్లే చేసెదను. కాని వానుదేవుఁ డీసమయమున సకళత్రముగ యాచారమునకు వచ్చుటకుఁ గారణమేమి? ఈశంక వామనంబును వీడించుచున్నది. అతఁడు కేవలము జలకీర్త్యాదుల ననుబంధముగ నింతద వ్యతిరేకమైనవా?

సాత్య—కారణమేమిటగదా? చెప్పెదమినుము. శ్రీకృష్ణుడు బాల్యంబునఁ గౌశికాలము వేసినదాని నందయశోదల పెంపుచువిద్వేదై పెట్టిగను, ఆయనవిద్యకు వృథాకాటి తల్లిదండ్రులగు నందయశోదలు మాడఁగోరి విజయనంపి. వృద్ధులగుగోరాలక మాతాపితలను నందర్పించుటకును, శైశవంబునందనకుం గీర్తాస్థానమైన యాసనలో నకుటుంబముగ జలకీర్త్యాదులతోడను నలుపుటకును సంకల్పించి యగుటకుఁ దిరుడిత్రుడిబృందాననమునకు విచ్చేసి యున్నాఁడు. ఇట్లుండే మేలుకాంచి, కాల్యకర్తంబుల నిగ్రహించి, పాపభౌతికమందనమీరంబుల నిండుక నేగించి, పృథ్వికరుకు నిధివిధానముగ నర్హుప్రధానమునెనీ. యనంతరమునలకేలి సవరించి, సాయులకామగునప్పటికి వేసినట్లెకుం జని, తల్లిదండ్రులదక్క నుకేసికొని, మూఁడుచాళ్ళవలె నుండి పిమ్మట ద్వారకకుం బోవును.

కాశీ—నరసిం. తెలిసినది. ఎన్నఁగో నెంచిన ముసలిగొల్లలం జూచుటకా యాయన బయలుదేరినది? పోనీ. ఎంగుకైనకేమిలే. మాకింక వేసినట్లెలోఁ గావలసినన్ని పాలు, కావలసినంత పెరుగు కావలసినన్ని పేరకలు; ఇక్కడనుంచినట్ల మేలకలేమైన దొరకినఁ దీసికొనిపోయి యజ్ఞము చేయవచ్చును. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

సాత్య—నర్వరమ బలదేవుని మేల్కొలుపుము. నేను గృష్ణుని గుడారమున కరిగెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఇదివిష్కంభము.

[అంతట శ్రీకృష్ణుడు పృథ్వింబు చున్నాఁడు]

కృష్ణ—(తనలో) ఏమి యాబృందాననరామణీయకము!

లయగ్రాహి

సంబోధ

నుందరలతాకుసుమాబృందములు జొంపములునందచుయిక న్నులకుగిందోసగ గానిం దిందిరములోలిమకరందములఁ గోరియరవిందమృదుతల్ప ములయం దవరఁగానా

నందికరుడౌచు నలమందములయొనిలఁడు కందువులపీచి శ్రీసులందరుమఁగాహ్వా
 స్తుందిరిమునసంతసమునొంద నెటులున్న దౌపురందరమహాజ్ఞులిరసందసమువలెనా
 య్యితే సత్యభానుదులు మేలుకాందిలో లేదో తెలిసికొనిరన్నది పంపబడిన కాశి
 కుఁ డింకను రాకున్న వాడేమి? (ముందునుఁజూచి) అదిగో వచ్చుచున్నాఁడు.

కాశి—(ప్ర)వేంది)వానుడేవా! నేను ద్వారకనుండి యేడుద్యహారము
 బయలుదేరితినిగాని నాకన్నయొగవములేలగుచున్నది. నేనిప్పుడు చిత్తురూరి
 వాడ నయితిని?

కృష్ణ—కాశికా! నీ కేమి యాపద పంభవించినది? నీ వేల చిత్తురూ
 నవాడ నయితిని?

కాశి—ఏమి యాపదయా? నీయంతఃపురపరిచారికల ముందట నేనుబ్రదుకఁజాల
 కున్నాడను. అందఱకన్న దౌత్యకూతురు మాసపదిక మఱిమఱిమిట్టిపడుచున్నది.
 తాను పట్టమహిషి యగు యక్ష్మితేదేవి పరిచారిక యగుటచే గర్వితయై నల్లేకమీఁదికి
 బందిబెల్లివట్టు నామీఁదికి మాటిమాటికి పొరఁబాటే వచ్చుచున్నది. ఎందు కెందుకని
 నే నూరకొన్నానుగాని నాకుఁగోపమావచ్చిన నన్నవ్వ రావలెను.

కృష్ణ—మిక్రి! నా! నిన్ను మాంసపదిక యేమిచేసినదో చెప్పవేమి?

కాశి—ఏమి చేయవలయునో యదియేచేసినది. జగన్మృత్యుకపూత్యాడవైన
 నీకు వేడుక చెలికాడనై చనికుండగు బ్రాహ్మణుడనై యిన్నాళ్లు బ్రతికి యింటిక
 నుకఁ జచ్చెనన్నట్లు నేటికాలమునకు పగిలాడియగుమాంసపదికచేత గొప్పపరాధ
 కమునుఁ బొందితినిగాదా! (అని యేడ్చు చున్నాఁడు.)

కృష్ణ—కూఁపుఁదా! జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పక యూరక యాడుదాక
 వలె వాపోయెదవేల?

కాశి—అవును: అడుదానిచే బరాధవింపఁబడిన మగవాఁడు తప్పక యాఁడు
 దానివంటివాడే. నేనంతపాటునడఁగా నీవనుటలోలోపమేయున్నది? నీభార్యలునా
 కనమానముచేయించిన నీపరిచారికలుచేసిరి. నీవు నన్నోదార్చుటకు మాఱుగా మా
 ఁదా యనియ నాఁడుదానివలె వాపోవుచుంటివనియు నన్ను దూషింపఁదొడంగి
 తిని, ఇంతకు నాదినములు ముందినావు. ఏదో పరాధనము జరుగునని నేను మొద
 టనే యనుకొంటిని ఏలయన చునము బయలుదేలువాఁడు నిద్ర మేల్కొని కన్నులొ
 లేచెదిన తోడనే దూయప్పి నాకంటఁబడినది. వెంటనే విదురుకన్యతో దానినిఁజూ

గొట్టి కాల్యకృత్యంబులచేర్చుకొని ప్రయాణమైనప్పుడు మందుగావలెంతు వొకరై నాకడుగుగావచ్చినది. ఆమెను గొంతేపుతిట్టి మరల వెనుకకుబోయి కాళ్లు కడులు కడుగుకొని, కొంతసేపాగి వెండియు బయలుదేరినప్పటికి నూనెకాపడివాఁ డెదు రయ్యెను. మరల వెనుకకుబోయి బామనేపాగి తిరిగి బయలుదేటి శకునము చూడఁదలచక చదుగుచదుగునవచ్చి మిమ్ముం గలసికొంటిని, అడుక్కతునఫల మనుభవించక తప్పరా?

కృష్ణ—నీమాధ్యమనకు మేరలేకున్నది. నీకు జరిగిన బన్నము నెఱిగింతువని హంసపదికను మందలించెదను. చెప్ప, చెప్ప.

కాశీ—అట్లయినవినుము. రుక్మిణీదేవి పవ్వలించినగుడారయందుండర నొకదిన్న మంతముమీద వెన్నెలలో హంసపదిక పండుకొని గుట్టుపట్టి నిద్రపోవుచుండఁ గామియ చెప్పినవనిమీఁద నేనక్కడకుఁబోయితిని. పోయి హంసపదిక నెట్లుమేల్కొల్పెనని యిండుకవిచాఁచి, చిన్ని పృథువుగటిజేమములఁగఁ దిరిగి జంతువులకూఁతలు పరిగామాయట నేర్చుకొనిన విద్యావంతుడ నగుటచే, నామెమంచముక్రింద దూటి కుక్క మెఱిగినట్లు మెఱుంగ నారంభించితిని. ఆమెయు నదరిపడిలేచి, రెండుమూఁడు నిమిషములాలోచించి, మంచముక్రింద మెఱుంగుచున్నది కుక్క కాదని నిజము గ్రహించి వక్రికనున్న బెత్తముబుచ్చుకొని నాకు నాలుగుకూఁతలు తగులనిచ్చెను. అప్పుడు నేను “నీనే, కుక్కనుకానే కొట్టకొట్టకే” యని మెఱుంగుటమాని మెఱుఁపెట్టితిని. అప్పుడది “ఛీ! నీవు కుక్కవే, మాటలు నేర్చిన కుక్కవునుమీ” యని తనవనిమానక రెట్టించెను. అంతట నేను చెబ్బులతినలేక, లేచి యావలకువచ్చి గోశ్వతో దానియొడలు బరికి పండ్లతో దానిచేతులఁ గలదిఁ గాజాలు బద్దలుగొట్టి పొగిగములు దక్కించుకొని యీనలఁ బడితిని.

కృష్ణ—(వచ్చుచు) సరే; నీవు చేసిన హాస్యమునకును, నామెచేసిన ప్రతికీర్యకు సరిపోయినది. ఇందుభయము నమానులే.

కాశీ—సమానులా! ఎగతాళికి నేనుకుక్కనై మెఱుంగుటయెఱిగి నన్నిట్లా మె చేయవచ్చునా?

కృష్ణ—ఎగతాళికి నీవు మెఱిగితివి ఎగతాళికే యామె నిన్ను మర్చించినది.

కాశీ—నుంచితగవు చెప్పితివిలే. నీతోబెన్నుట నాజేబుద్ధిపారపాటు. భార్యా పరిచారికవత్తము చెప్పక నాపక్షమునలుకుదునా? ఆరివంక వారాత్మ బంధువులన్న మాట యబద్ధమా? నాయదృష్టమున నీవక్కడలేవుగాని, యున్నయెడల మఱిపదికాఁతలు వడ్డింపుమని యామెతో గట్టిగఁ జెప్పియుండువు.

కృష్ణ—కాశికుడా! నీ గణుగు లెవ్వడు నున్నా? ఇంతకు శ్రీజనమ మేలు కొన్నదా లేదా?

కాశి—ఎల్లు మేలుకొనకయిందును! నేను మొటిగిన మొలుగులవినియినవంత రము నేను వేసిన కేకల వాలించియు, దిదవ నేను హంసపదికతో, తేసిన ద్వంద్వ యుద్ధధ్వనుల వాలించియు, వనకోధజనము, దాసదాసీజనము, కంచుకజనము తేట కుక్కలు, చిలుకలు, గోరింకలు, సెమళ్ళు, వేయేల పాణిములుగుల సమస్తజంతువులు మేలుకొనితీరినవి. ఎట్లో నీగూజ్జమాత్రము నెఱవేరినది. పంకల్పసిద్ధుడవు.

కృష్ణ—(నవ్వుచు) ఇందు హంసపదిక నిజముగ నుపకారమే చేసినది. ఆమె నిన్ను విధమున గాఢవింపకున్న శ్రీజన మింతత్వరలో మేలుకొనదుగదా!

కాశి—నరే. నీవామెను మెచ్చుకొనుచుండుము, నేనెవ్వడో దానికి దగిన పొర్రుల్లితముఠేతేనెదను. ఈపరాధనము నాగుండెలలో యావజ్జీవము మెలగుచు నీ యుండును.

కృష్ణ—వయస్యా! మనమనకోధజనముకడకుఁ బోయి బలక్రీడ కుదిరఁపైన కస్తూరిలంకారముల ధరించి సిద్ధముగ నుండుడని చెప్పదము రమ్మ.

కాశి—వచ్చెననుకాని గయ్యాశిగంప హంసపదికతో నురల నాకేమి జగడము వచ్చువోయని భయముగానున్నది. అది నన్నేమయిన ననకపోదు. అన్నచో నాకుఁ గోపమాగదు. నేనెగిన నన్ను హరిహరాదులొనలెరనముటాని నెఱింగినదేకదా!

కృష్ణ—(నవ్వుచు) నీకొర్రము నేనెఱుంగ నా? వేతే నీవు చెప్పవలయునా? నేను దగ్గఱనే యుందు గాన భయములేదు. రమ్మ. (అని నడుచుచున్నాడు.)

(అవ్వడు దుక్కిణియై, హంసపదికయుఁ బ్రవేశించుచున్నాడు.)

దుక్కి—హంసపదికా! సత్యభావ, మిక్కిలినిద, జాంబవతి మున్నగుకాంతలు మేలుకాంచిరేమో యెఱుంగుదునా?

హంస—అమ్మా! అందఱు మేలుకాంచిరి, అదిగో సత్యభావ నీకోగలనీ వృద్ధయోగ్యులు దర్శనమునీయ నితే వచ్చుచున్నది.

దుక్కి—విది యేది సత్యభావ?

[అవ్వడు సత్యభావ ప్రవేశించుచున్నది]

సత్య—అక్కా! ఈయమఃకాలమున మనకాశికుని కేకలే మనకు మేలుకొలుపులయ్యెను.

దుక్కి—హంసపదిక మనలను మేలుకొలుపుటకు బద్ధకించి యావిధముగఁగోకి కునిచేఁ బ్రవేశింపఁజేసినది.

హంస—అమ్మా! ఇది యాతనిస్వయంకృతావరాధముగాని నాదోషముకాదు.

సత్య—అక్కయ్యా! అదిగో కాశికనమేతులయి భర్తగారిటవచ్చుచున్నాడు.

[అప్పుడు కృష్ణకాళికు లెదురుగా వచ్చుచున్నారు.]

కృష్ణ—నయస్యా! రుక్మిణీవత్కథామ లిఖేనమ్చుచున్నారు. హంసపదికి గూడ వెంటనున్నది. నీవు నా వెంటనుండు.

కాళి—వెను వెంటనుండుటకు నేనేమి పిరికివాడనా! మంచమునంద నెఱుక కోనిపోయి యేమి చేయుటకును నీలలేక యాడుదానిచేత చెబ్బలు తినవలసినచ్చి గాని లేకున్నచోనా—

రుక్మి—సత్య—(దగ్గఱకువచ్చి) పూజేత్యరా! జయమగుగాక! జయమగుగాక !

కృష్ణ—కల్యాణాలారా! శీఘ్రమేవ లక్ష్మీదామహోత్సవ పూరిస్తెరమ్!

కాళి—రథాస్తు.

హంస—(నవ్వుచు) ఈబాగ్మ్యాని యాశీర్వచన మహేశుము.

కాళి—(కోపముతో) నాబోలికి నీవు రావద్దు నాయాశీర్వచన మహేశుము గాకేమి! నీవరుసయేమియు బాగున్నదికాదు. ఒకనిమిషముకిందట రుక్మిణీవత్కథామ లతో నీవేదోనమ్మగుచ్చియే చెప్పుచుంటివి. వారు నీకుటలువినినమ్మజూచియునీమొ సినవ్వలు నవ్వఁదొడంగిరి నీకునాకు నీపొద్దుటనుండియు మాటలులేవుగదా! నావీ చారమువాటితోఁ జెప్పవలసినంత యనవరము నీ కేమి వచ్చినది? నీయంతజానవునీవు. జాయంతవాడను నేను నీకుమ్మగారి నేవకురాలవు, నేనయ్యగారి మిత్రుఁడను నా నీవుత్రోగకు నీ కేయింత తెగనీలు గుండఁగా నగ్రజాతివాడను నాకెంత సామంత యందలసినది. నీకునుట నేను నేలిక గాఁ గనఁబడుచున్నాను కాబోలు, బాగ్మిస్త.

హంస—నీకడవులో ననుమానము నిన్నుఁ బీడించుచున్నదిగాని నీవిషయమున నేనెవ్వరితో నేమియుఁజెప్పలేదు, అనేకావతారములెత్తిన శ్రీమన్నారాయణునివారి కాఁడనగుటచే నీవును గొన్ని యవతారము లెత్తినేర్పిరివని మాత్రము పీతోఁ జెప్పఁ దలఁచితిని.

కాళి—ఏమి యవతారము లెత్తినేర్పిరివి?

హంస—అయిన నారసింహావతారమెత్తెను నీవు గడియికింద గాగ్మిసింహావతారమెత్తితిని.

కాళి—అమాటనే యెత్తవద్దని చెప్పినది.

కృష్ణ—హంసపదికా! నీపూరకుండుము. కాకుడా! గుడికికొలది నుడికిం కురు కావున దానిమాటలు లెక్కనేయకుము.

రుక్మి—కాళికుడా! అనుగ్రహించి ఈమూర్తిమూలకుండము. భూబాధ్యుడైన గోపాలదేవుని వైశిష్ట్యిదానివారములచేతఁ బవిత్రీభూతమయిన బృందానమనకు పచ్చిమి; కావున నిక్కట విశేషములఁ గొన్నిటి నందఁగననునోట విని సంతసించుము

సత్య—నానునోంధ మిదియే పాశ్రేణ్యరా! అదియేనా యమునాతరంగిణి? కృ—నుందరలారా!

మ. అదియే యయ్యమునాతరంగిణి తీర్థా! * కైక పృథూజ్యంబు; ని
య్యదెబ్బందావన మనుదీయమగు బాహు * ల్యక్రీడకుం నొల్లి యీ
యదెరంగస్థలమై తనరృ సహహా! * యాయాటలుం బొటలుక
మదికిన్ జప్తికివచ్చె నేని యిపుడు * శ్వాదేహ మహ్నింగెడున్.

నుందరలారా! నాజనకుండ వనుదేవుండు నేను జనియించినకొన్ని విషేషములకు నాకు
లోకత్రయస్థంసుండును గంసునివలనఁబొందాసాయంబు శంకించి శిశువనగునమ్మనొడి
నిటికించుకొని యగ్రరాత్రంబున మధురాపురంబునుండి వ్రేవల్లెకుం జని పుటటా లగు
యశోదాదేవి నుంచుమున నమ్మఁ బొరవైచి యొకలెలుంగకుండ నమ్మహాకూడరుగు
టయు, నేను నందునియంటఁ బెఱుంగుటయు జగద్విదిత వృత్తాంతములుగదా!

సత్య—ఈకథను నేను మాతండిమాఖమున వింటిని.

యక్తి—ఇది నారదుండు మాయయ్య కెఱిగింప నే నాకర్ణించితిని,

కాశి—అలాగా! ఇంతగొడవ యున్నదని నేనెన్నఁడు వినియెఱుంగను నుండీ.

కృ—ఆ దినములలో,

న. బుజములఁ జెడిచిక్కములు, * మోవినిఁ బిల్లకగోగ్రిని, మాలి న

క్కెగముగ బర్హి బర్హములు, * శంతయనం గురువింద పేర్లు, కా

ల్లజిఱుతగజ్జియ, ల్లరము * ల న్మనిగొలయు నొప్పియుండఁగా

నిజముగ గొల్లకందునయి * నేనిటఁ గాచితి నాలమందలన్.

సత్య—ఆహా! విశ్వమోహనమైన నాటి మీదివ్యసుందరవిగ్రహమునుఁ
జూచినవా రెంత యదృష్టవంతులొగదా!

కాశి—అత్రుడొక వశువునై యీమహాకృమిచేఁ గావఁబడుభాగ్యము నాకల్పి
నది కాదుగదా!

హంస—అబ్బుకేని, నీకోరిక సిద్ధించియే యున్నది.

కాశి—ఏమి! నేను వశువునా! అట్లయిన మనవిద్వఱ మొకమందలోనివారమే!

హంస—అనుమానపడి కోపగించకుము. నిన్ను రక్షించుచుండుటచేతనే యీ
యనకు గోపాలక శబ్దము సార్థకమైనది.

యక్తి—కాశికుఁడా! కథాప్రవాహముల కడ్డుగట్టు వేయకుము.

సత్య—హంసపదికా! ముండ్లడొంకఁ గదలింపకుము.

కాశి—నాంబుదిక నోటికి బుద్ధిచెప్పినవో నీమండడొంక కలదు.

కృ—తోబుందావన విశేషము లింకనుఁ జెప్పెదనువినుఁడు.

ఉ. హాయిగ మేనీ కుచ్చికల + యిల్లను శ్రీశ్రుల నిమ్మవోడి

తోయములం గుతూహలము + తో బలకేరి యొవర్పి, సందకుల్

నేయుచు నాకులంబఱచి + చిక్కుము లన్నియు విప్పి, యాతిరు

చ్చాయల నారగించితిమి + కల్లలబువ్వము బంతు లాడుచున్.

అనంతరమందు,

య. అనుమానంబులు లేనిదెందములతో; + శాయాస్థమొక్కింత చెం

దని నెమ్మేరులతో, విమర్శకచబం + ధశ్రీణితో నొడఁగం

గనుచుంట్టిల్పముఁ గేరుచుం దుముకుమ + న్నాపించుచుం గానె

క్కినచెట్టెక్కక యాడుకొంటి మతిర + క్కిన్తోతికొవ్వుచ్చులన్.

కాశి—అయ్యాట యాడుకొనవలయునని నాకుఁజరకాలమునుండి యభిలాషము కలదు.

హంస—నీవాదితివా కొతికొమ్మచ్చి యనుపేరు దానికి సాగ్ధకమగును.

కాశి—అబ్బబ్బ! నాకీహంసపదికతో నవతిపోయ వచ్చినదికదా! మాధవా! నా నోట నిది యూపిరియైనను రానియ దిదేమి పాపచుయ్యా!

సత్య—శానకములోని పుడకవంటి యీబ్రహ్మచారిపలుకులు సరకునేయక మీశైశవతాత్పర్యము మాకుఁ గర్ణ పేయముగాఁజేయుఁడు!

రుక్మి—ఉత్తరోత్తరవిచిత్రము లగుమీకీదల మఱిగూఱి, విసవలతు.

కృ—మొద్దునుమ్మలాచా! నాశైశవకీద లన్నియు వర్ణించుటకుఁ బాలకాలము చట్టును- స్థానసందర్భముచేత నెన్నియో జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నవి. అన్నిటిమాట శేమిగాని యిది యభ్యుముగా వినుఁడు.

నీ. నుచ్చి వేసినలక్క + బొమ్మలోయనఁ బగుల్ నెమరుపేయుటమానిధినిదివియుండ నుంత్రొవదంబుల + మహిమంబుచేఁ బరఁ ద్రొంచుపాములు మెచ్చితలలనిగిప్ప జాబిల్లి వెలుఁగునఁ + జంద్రకాంతములట్లు చేప శిలల్లెఁ + నెమ్మగిల్ల సరకాదుంబరె + ననువొప్పఁ జిగురించి మోడుమోక్షులు పెడి + మొగ్గదొడఁగ హరిణములుకూడ పొరవఁశ్రయమునుఁ జెంపించినములు మానికొదిలొమ్మములువిడువ నీమహిమకాశాఖవై + నెక్కివొల్లియారలి మోయించితిని జగ + న్మోహనముగ.

కాశి—ఎన్నఁడో జుగిన యాధునికము నేను కునికిపాల్లు మానియుండఁగా నిజముగా మురిగి మోయించినప్పుడు పశువులు నెమరు మానుటయొక యాశ్చర్యమా!

సత్య—జేవా! జగన్మోహనముగ మరల నొకసారి ముగళి నాదముచేసి మమ్ము ధన్యులజేయ తలదెవము.

రుక్మి—ఆ యదృష్టమే ననకున్న యెడల మనము వ్రేవల్లెలోనే జన్మించి యుండుము.

కృ—ఇందును ఖులారా! అలవాటు తన్నటచేత నిచ్చడది మానుపటియట్లు శ్రావ్యముగరాదు. అదియునుఁగాక; యిట్టి నాకుర్యములకల్ల శ్రేణవమే నెచ్చెలి-రియిత ప్రియముపంటిది మఱియొకటి లేదు. దా!

క. ఆదితయ సౌఖ్యభేదమై

సతతమకౌస్త్యఁ యశోక * సంవర్ధనమై

ఋతువులలోన వసంతము

గతిఁ బ్రాయములందు బాల్య * కాలము మొఱునున్.

(తెరలో)

ఓనలో పరిచారకులారా! కృష్ణుఁ డెందున్నవాఁడు! తెల్లవారుచున్నది. అపస్తంబు వ్రేదాన మొసంగుటకు యాచనకుఁ బోవలయును.

కృ—(అలకించి) అదిగో సాత్యకి బలధన్యులు వానిమిత్రము వెదకుచున్నాఁడు. తెల్లవాటవచ్చినది.

కా—ప్రాతఃకాలమున నామొగమునఁ గనబడు నిభూతిమెరికికట్లవలెదూర్వునఁ దెల్లరేఖలు తోఁచు చున్నవి-మెలవచ్చినప్పుడు నెట్లుకొను గంధంపుబొప్పవలె చంద్రమండలము మఱిత తెల్లవైకనఁబడచున్నది.

రుక్మి—భగవానుఁడు కిరీతుయూఱుఁ జెప్పమనఁ బోవుచున్నాఁడు.

కృ—కల్యాణులారా!

తే. గీ. నిశయఁ బవలను; నవ్వువె * న్నెలలు గాఁగలు

మీముఖేనుచండలములు * భూమిఁ గలుగఁ

దనయునికి నివ్వఁగొరజనం * బని మొఱింగి

యగునుచున్నాఁడు సిగ్గున * నబ్జులై

సత్య—ద్విజరాజానకు సంభవించుచున్న మహావదకు ద్విజసంతకు లెంత విలపించు చున్నవో చూడఁడు.

కా—అవును. ఇదిమరగదుఃఖములగుననే యున్నది.

కృ—ఈవిహంగముల కలకలధ్వనిని నేనిట్లు భావించెదను.

తే. గీ. కమలరాందవుఁ డనుపుతుఁగ * గ నెడు వేళ

తూర్పుదిక్కునుజాలాలి * దుస్సహంపుఁ

బ్రసవ వేదనగతి వివరం • బడెనుఁ జెరికి

గుములు గూడికూసెను పులుఁ • గుల యెలుంగు.

కాకి—హంసపనికికా! ఈపురిటికినీవు మంత్రీసానివై బిడ్డకు బొడ్డుకోయుము.

హంస—నీవు పురోహితుడవై. చాతకర్మ శాస్త్రగణముల నల్పము.

కృ—సుందరులారా! వారి ఒలరామసాత్త్వకులు వచ్చుచున్నారు. మీరింక గుడారములకుఁ బోయి, జలక్రిడోచితకస్త్రానిలకారముల ధరించి యమనకుఁందు.

ఈనడుమ మేము ప్రభాకరునకు నర్హునిధి నిర్వర్తింపజేసెను.

స్త్రీలు—చిన్నము. (అని నిష్క్రమించుచున్నారు)

(అంతట సాత్త్వికము, ఒలభగ్నుడును ఒ)వేయిచుచున్నారు,

కృ—(ఒలరామసాత్త్వ) అన్నయ్యా! అభివాదము సేయుచున్నాడను;

సాత్త్విక—(కృష్ణునితో) దేవా! జయచతుర్ముఖ! జయచతుర్ముఖ!

కృ—వత్సా! సాత్త్విక! అవరోధజనము సా, నకునకు సిద్ధముగనున్నవా!

సాత్త్విక—మీయ్యా! యవనిష్టము.

కాకి—అది! నోటిచివర నే యున్నది.

ఒల—తమ్మా! గి పాల్పెను! ఈగ్ధుగా ననగలము, యమునాస్నానము మన మెన్నఁచి బాల్యమునం జేసితిమి

కాకి—అందీవనిహారమహోన్నతము వీరినిజూచి!

ఒల—ఇంకఁగాలిందీపా నానాహోన్నతము తీరవలెను.

కృ—ఇప్పుడే యమునతో బోయి ప్రభాకరుని నిర్వర్తింపజేసి, జల ని సవరింతుము. రండు పోదము. (అని కొంతదూరము నడచుచున్నారు)

సాత్త్విక—అదిగో యమునాతరింగిణి. వసుధాదేవి తాత్త్విక కీర్తనచందంబున భాసిల్లుచున్నది.

ఒల—నునవిప్పును యమునానైకతత్ఫలములమీఁద నడుచుచున్నారము.

కాకి—చల్లని యాయుసుకదిన్నెలమీఁద బండుకోనుచున్నవో హంసతూలికా తల్పములమీఁద బండుకోన్నంత సౌఖ్యముగా నిద్దురవట్టును.

ఒల—(స్వర్గసుఖము నభినయించి) ఈనమీర మెంత నుభవదగముగా నున్నది.

తే. గీ. వైకెగయతరంగముల తుం • వరలఁ గలిసి

కృమన నైమిత్తమా • రముల, బెరసి

భక్తిఁగాలింది చంపిన • బం టువోలె

స్వాగతమువిచ్చుచునకు నీ • చల్ల గాలి.

కాశీ—ఈవల్ల గాలికరమాన నురల నాకన్నలు మూతలకుచున్నవి.

సాత్య—కన్నలు మూతలునడక తెలుచుకొనియున్న జెవుడు?

కృ—అన్నయ్యా! ఈస్థానము లన్నియు మనకుఁ బూర్వపరిచితములు సుమీ!
చూడు.

మ. జలవాతాక్షులఁగూడి వీన్నెలల గా * సక్రిడలన్నలుతి

ఽలసుమ్మి యవి; మిత్తులం గలసి యు * వృట్లాడు కొప్పట్టి ది

న్నెలుసుమ్మి యవి గీప్యమందుఁ బసుల * స్త్రీంబు ద్రావిందు రే

పులుసుమ్మి యవి; యిన్నింటిం గుఁగోనం * బుల్క లెత్తి యిం గోచెడి.

బల—అన్నియుఁ దలంపునకు వచ్చుచున్నఁ. ఇందలి మనవిహాములు మఱు
వఁదలంచినను మఱపురానివిగాదా!

సాత్య—పూజ్యులారా! మీతరతారపిందమదితము లయిన యాస్థుములు
మాదృక్యులకు నేవ్యము లగుపుణ్యక్షేత్రములు.

కాశీ—ఇసుకపాతరవలె తఱుఁగని లీలల నికఁగట్టిపెట్టి వచ్చినవనిఁ జేయు
దము. ఇదిగో నీవడఁకిరి జేరిమి

సాత్య—అట్లై భగవానుఁ డనుభవభాకరుఁడు పొగ్గికాగచ్యుగంబునుండి వె
డలు మృగరాజుచందంబున లోకానుగ్రహమై బయలుదేరి మనకు ద్వార మిచ్చుచు
వ్వాడు.

కృ—అవును.

చక్రిదయాధరాధరేంద్రిమున * గుద్భర మయ్య నిమంసు పొగ్గెన్

వదనలలాటభాగమున * భాసిలుకుంకుమబొంబు నెవడిన్

వదియఁగఁ బ్రాణవాధు దిగి * గొంగిట జేన్పఁగఁ కలుఁజాపువాన్

మొదముగ నంబుజాతసుమ * ము ల్వికసింపె దిశంబు లేర్పడన్.

బల—తమ్ముడా!

లే. గీ. అబ్బహితుఁ డనుకారాగ్య * హాధికారి

కిరణ మనుతాళపుంజేతఁ * గీ రెడల్వి

దళము లనుకల్పలను దీయ * వెలికి నమ్ము

దుమ్మెదలు తమ్మిచెరనుండి * గొంగుట్ట.

సాత్య—లే. గీ. ఒక్కచోఁబట్టి పెరుగుచు * మన్న వయ్య

నొండొరుల పొడఁ గిట్టక * యొన్న పకట!

కలవపూదమ్మిపూవులు * కాలవశత

జాతివైర ముండును పుష్ప * జాతివైర.

కాశీ—తెల్లవాడకముందే సొమ్మంతయుఁ బడిపోయినట్లు మన మిక్కడికివచ్చి నందుకు నదీదేవత మనలనుజూచి చుట్టికిలించి శవ్యయన్నతోయమనఁజూచి తెల్లదావరలు వికసించినవి. మాగోడలకుఁ బాముట కలుగఁదీసిన జేగురుమ్మలరె నూర్చులింప మాదయం దినది. ఇంక మనలక కర్తవ్యమానకుఁ గడంగుడు.

బల—ఇంతకన్నఁ గర్తవ్య మేమన్నది?

తే. గీ. కమలమితుఁగిడు దశజపఁ గ్రంభుచేత

బాధలనుఁ బొందకుండగ * భక్తి మెఱయ

నభయసంధ్యల న్నయ్యంబు * లొనఁగుచుంట

ద్విజాల ధర్మంగా దానినిఁ * నిర్వివలయు.

కృ—అట్లయిన నలిగిరిగ్గర మెనయింపలింబట్టి భగవానుఁ డగు లోకబాంధవుఁ బ్రార్థింపము.

కాశీ—(తనలో) పంధ్యావందిః మంత్రయు మఱచిని నేనర్ఘ్య మెట్లు విడుతును? నోటిలో నేదో గొలుగుకొనుచు నంద అగ్ర్యము విడిచినప్పుడు నేను నిన్ని నీళ్ళుకింద బాఱఁజోయుదు.

అందఱు—(నూర్తముల జలముం బట్టుచున్నారు.)

కృ—(నూర్తాభిముఖుడై, భగవానుఁడా! లోకబాంధవా!

కా. ఈవే చండగభస్తి మండలముచే * నింకింతు పంభోనిరుల్

నీవే వికృహితాగ్రమై కురియు డు * నే నాన మేఘాకృతికా

నీవే చేయును భవత్తరాశిగ ననా * నీకింబు దావాగ్నిజై

యీవే పెంచెద జల్లయోనధుల రే * లిందుండవై బెన్నెలన్.

బల—దేవా! తండ్రమయ్యాఖి.

క. జగదుజ్జీవనకరములు

నిగమాత్మక! మిత్రి! నీదు * నిన్మోదయముల్

జగదస్తంకరణము గా

యగదంకరి! నీయవారహ * రాస్తమయంచల్.

నాత్య—స్వామీ, వడ్డబాంధవా!

తే. గీ. దక్షిణోత్తరాయణులు, * దగ్ధపూర్తి

మానులుం గృహగంబులు * మానములును

వడ్డేతువు లనోలాత్రమున * సంధ్యలు నివి

తివన! నీదునంచారిభే * దములె కాన!

కాశీ—తండ్రీ! నూర్చివారాయణమూర్తి.

ఉత్సాహమాలిని.

ఎవనిఁజూచి కలువ పూవు + లిట్టె మూతి ముకుందునో
యెవనిఁ గాంచి తిమ్మి చంక + లెగరవేసి నవ్వునో
యెవని మొగము కుంఠుటటు + లెత్తిబాటి నుండునో
యెవనియెండ తుణముకాగ + నెల్ల చలియుఁ బోవునో
యెవఁడుపొడమ బొజ్జలోన + నెంచరాని యాఁకలె
నెవఁడు సుగంఁగ గతులనిండ + హెచ్చునిద్ర వచ్చునో
యెవఁడు చందమామఁగూడి + యెగు తోడికొంగనూ
చవలు జేయఁజెప్పినకు + బల్లితోడ మొక్కచన్.

కృ—హే భవనకర్తయగేయ! శతమఖచక్రశ్శుభనిమిఖనిఖిలబద్ధిశ్శుభ సంతామనమహామహిభోభితాయ, పద్మినీమత్తశాశీకిలికించికలియాపాటుపహస్తాయమానహస్తాయమాఖమండలవిభ్రాజమానాయ, మహాంధకారదంతాశనిర్యూలనాభిలసంరంభనమన్వితహర్యజ్ఞాయ, పర్వకలుపాపహరితే భగవతే, కర్మసాక్షిణే, నమస్తే, నమస్తే, (అని నీకు నవలకమురుపే కృష్ణుని చేతిలో వైకుండి తమ్ము చడును.)

కృ—(మహాకోపముతో నుదకముపాలుఁబోసి) అరేదురాత్మా! గర్వాంధకార ప్రమత్తహృదయ! నిష్కారణమహత్పరివాదశీల! ఎవఁడవురానివు (అనిపైకిచూచును)

బల—(తెల్లఁబోయి) తమ్ముడా! గోపాలకృష్ణా! పృథివీకాలయద్రభయానకమూర్తితై, శ్రీవణపుటంబు లవియనలుచుచు, నయనయుగళంబులనుండి కోపవిస్ఫులింగంబులురాల నేల యారితి వాగ్రహించెదవు! పకలలోకారాధ్యుడ నగునీయెడ నెవ్వఁ డేమియపచారము గావించెను? సత్వరంబు చెప్పము!

కృ—అన్నయ్యా! సకలభూతముఖ పృథపృథిభావుండగు పృథాకయపటవిధివిధానతరస్పరార్ఘ్యవీరానగోలుండనై: పాస్త్రాంజలివ్యస్తపృథేస్తతరంగిణీజలుండనై, నిమిలితనయసారవిందుండనై వృషదయారవిందనిష్ఠితమందరవకోబసమనోహతుండనై పరమవిష్ణాగరిష్ఠుండనైయండ, దోసిటు నిష్ఠీపనంబుపడియె. అదియే కోపకారణము.

తే. గీ. తనకు నపకార మిరితి + జవనమొండ

మహితకోపాగ్ని దండవ్యా + మానుడైన
కమలహిత నేత్ర విష్ణులింగ + గం బనంగ
తమ్ములపుటుమిలడియె నా + న్నంబునందు.

సాత్య—కటకటా! యదుకుంజరితోపవహ్నిశలభాయమానుడగు మందభాగ్యుడెవడో గదా!

కాకి—(తెరలో) కొంచుతగివ్వ యీపని నేనచేయలేదు గద! ఏమోపాపకర్మ మెవ్వర డెఱుంగును!

కృ—(మహాతోపమతో) శ్రీమచ్ఛనురావన, పంచావన, మదావన. సహస్రీ నన, సహాయుధ, పంచాయుధ, కాపాయుధ, సిద్ధ, సాధ్య, యక్ష, గరుడ, కిన్నర, కింపురుష, విద్యాధిగాద్యభిలఖేవగసమూహానిబులు తదగ్నిజాగ్రము ప్రతిఘటించి నిల్పిన నిల్లురుగాక; దైత్యరాడ్లన్నిచ్చేదకనుదగ్గనమహాభిధానమై, బృందారకేంద్ర త్రిదివసామృజ్యకసంరక్షణదురంధరమై, పృశ్ణునమయకృతానుభావతీమానకాజ్ఞా ల్యమాన మహాశిలికాతోభితంబై యలరు విర్యకృపరాకృమన్మరితకతాయుధంబుచే నద్దురాత్ముఁ గృతాంతవికాంతంబున కతిథిం గావించెద.

బల—తమ్ముడా! ఆదురాత్ముడు తప్పక వధ్యుడు. నీవు కరుణాశుండై యొపేక్షించినను మదియముఖంబున నానిరుస్తకమును శకలీభూతముఁ గావించెద.

సాత్య—ఈయపరాధి యెవడో ముందు మనమారయవలయునుగదా?

కాకి—ఈజలదేవత నదిగినఁ దెలియునేమో?

కృ—(తోపమతో) ఓయమానా జలాధిదేవతా! ఆకుటిలవృథావు నామధే యాదుల నెఱింగింపజేసి దుష్టరాక్షసవిరాటుండగు రఘురాముండు రత్నాకరము బంధిం చినచందంబున నిన్నిత్రుడు బంధించెద. కావున నత్యంబు తెలియఁబల్కుము.

[తెరలో]

ఓమహాత్మా! ఈయపచారము గావించిన మందభాగ్యుడు, నివధగిరిపై నున్న మణిపురం చేలు గంధర్వుండు, గయండు.

కృ—ఓబలదేవా! ఓసాత్యక! ఇటువినుండు.

చ. జలనిధి లింకుఁగాక, కుల + తైలము లేడును గుంఁకుఁగాక, యా
జ్వలనుడు వేడిమి న్విడిచి + చల్లదనంబునుఁ దాల్చుఁగాక, యీ
జలగహితుండు పశ్చిమది + శంజనియించెడుఁగాక యింక నా
ఖలు గయ నుత్తమాంగమాను + ఖండవచేసెదఁ జక్రిధారలన్.

మఱియు,

ఉ. ఈవిధి వద్దురాత్ము వధి + యింపక పోవుదు నేని దేవకీ
దేవికిఁ బుణ్యమూర్తి వసు + దేవునకుం దనయుండ గా నిలకన్.
ధీనుతపశ్చిధావు లగు + దేవర కే ననుజాండ గానిలకన్
రావన మైనయట్టి యాదు + వంశమున స్థనియింప లే దిలకన్.

సాత్య—మహాశక్తులగా! శ్రీకృష్ణబలదేవతలగా! విరాగగ్రహములుగానూ,
యమని కేదవున్నాడ. అవతారమూర్తులగు మీరలుకల చూప జంబులు తాళ
జాలవు.

బల—అవును- దండుకొడు దండించబడునుగాదా! ఇంక నలుకొండ బనిలేదు.

కా—(తనలో) అగ్రహమునుండి వీరు; భయమునుండి నీకు నప్పటికి విము
క్తుల సైతిమి.

కృ—సాత్యకి! అగ్రహగ్రహము విడిచెను. జలకీడకు రావలయు యవరోధ
జనంబునకుఁ దెలిపి వారిని సవరివారంబుగా ద్వారకానగరంబునకుఁగొని సొమ్ము.

త. గీ. బలునిగూడి నేనిపుడు వేగి + వల్లకరిగి

కాంచి నందయికోదల + గారవించి

ద్వారకకు వత్సరంబుగ + వచ్చిపదన

ప్రతిసకాలింతు లోకముల్ + ప్రస్తుతించు.

సాత్య—చిత్తిము. (అని తనలో)

చ. జలజద్రాక్షులం గలసి + సారవసంతమానందు ముందు ని

ర్మిల యమానాకరంగిణి క + రంబులఁ గీడ్చి యొనర్చు సెంచగా

ఖలు గయుఁ గూలుపం బ్రతిన + నైకొనఁ గల్గెను, మానవుం దెనక

దలఁచిన దొక్కటాను మఱి + ద్రవ మొనర్చున దన్య మయ్యెడున్.

(శ్రీకృష్ణ, బలరామ, సాత్యకులు నిష్క్రమింతురు.)

కా—(తనలో) వరిగా నేననుకొన్నట్లే జరిగినది. ప్రార్థన నేలకాంచిన
తోడనే పిల్లి నాకంటె పెక్కుదూరదినదో యప్పుడే యీకార్యములకు విఘ్నములు గల్గు
నని నేను నిశ్చయముగ నెఱింగితిని. నాకంటె బుద్ధిమంతుల మనుకొని వీరునాయు
పదేశములు పాటించుటగాని యెట్టికేలకు నావలకులే వేదాక్షరము లట్లుజరుగును.
ఇంక నీతియగు పయనములో హంసపడికకు నెట్లయిన గర్వభంజనము చేయవలయును.
అప్పుడుగాని నాయెట్లుమంటె తీరదు.

(అని నిష్క్రమింతుడున్నాడు.)

గయ—మంగీ! పున్నదంతా! నీకు గల్గినామనుగాక.

శ్రుత్వ—దేవా! ఆకాశగమనముచేతను, న నీతిగర్భవేదశతము మోక్షమంబులు మహానందభరిములై యుండవలెను.

తత్ర—అవును. ఆకాశగమనమే మహానందభరితముగావలెను.

గయ—నిజమే అతిదూరమునందోవును నీయు క్రిందికిఁబోడు.

య. ఘనైలంబులు బొమ్మరాళ్ళవగిది + ఘనైలైఁ బోవుతే. గౌ
 పునరుల్పాకృతం త్రాచుపానులక్ష్మిహాక; + భావితై వానామహా
 వనము ల్భావతి మేవదోచిన గగు + ర్పాటు ల్వలైక; మించెలు
 త్తెనము ల్పక్కని బొమ్మరిండ్ల గతి నే + త్రిద్యద్వ్యసంకుప్తగళ.

శ్రుత్వ—భూలోకమే యంత దర్శనీయ మైనపుడు బ్రహ్మలోకమునాట నేల దుగవలయునా?

గయ—అసత్యలోక సౌందర్యము వ్యసంపదలవాఁ డీత్రిభువనంబులు లేదు. వేయేల? సరస్వతీకి కరుణైవ యశ్వరమేష్టియే తనలోకము వర్ణింపఁజాలఁడని నేఁ దలంచెద, మాడు,

తే. గీ, మందిరంబులు విజ్ఞాన + మయాము లచట;
 వాననంబులు పక్షిణమం + త్రాత్మకములు;
 పరమహంస లాభూతుల + పాత్రకాపు
 లుపనివత్తులు పనికలై + లోలగమన.

అనామనీయకము మణవదలంచినను మణిపురాకున్నది.

చిత్ర—ప్రాణనాయకా! ఆబ్రహ్మలోకముమందట మనపురంబునంతిపురంబు భవనంబు, సుఖవనంబు, చంద్రప్రకాశమానకు నీటుకాని నక్షత్రకాంతిచందంబులు మన్నవి. ఇంక మణిపురమృతెట్లు?

గయ—అమండానీకందలికెనుందరారనిందసంహములును తన్ననీజల విందుసమ్మిలితమందమంచానింబులును, మందారసంతానపారిశాతాది దివ్యతనకిసలయ కునునుసారభంబులును నేత్రోత్సవంబుగాఁ గాంచి, యనభవించి, తనిసి- మరలస్మరించి సుఖించుపుణ్యం బెంతవారలకు లభించును. మేదిధరాధరగవ్యారప్రతిమాసంబులకు చతుర్వక్త్రంబులనుండి చతుర్వేదపాఠం బొసరించుదు మునికార్దులసంపూజితపదాబ్ధా తుండై, యబ్జాతపీతానీమంజై యబ్జాతసంభూతుండు భూతనిర్యాణం బొసంప నంద వింపఁ గల్గెఁగాదా?

య. కనకాంబోరుహసౌరభంబులను నా + మ్రాణించి మందాకినీ

ఘనకల్లోలనటస్మరాశవిరతి + న్నన్నారనీషించి పా

నవమా తజ్జలమందు గుగ్గూళునిడి శ్రీ * వైశువత దాబ్బ పం
జనితస్వామి మగంపిమా సలిమ * వ్యంగ్యగా గ్రామిణి.

—పుష్పదంతా! వాణీనాకజాసమర్థిని కామగర్భిణి శీమోరి మామ
వతురతసామగానమున * సజ్జమిల బంగళానాతి యావగ
స్వతి మనః ప్రమాదమున * సల్పికి; శీయి కేలమిటి భా
రియును బ్రాణనాథుచుడి * రంజితేసిడు; నాపురాణం
పతులను నెంత చూచినను * భావము లాదనివోన పత్తి.

పుష్ప—అమ్మా! మీయద్భుత మన్యజనన్త భము.

గయ—పుష్పదంతా! ఇప్పుడు నిశ్చయముగా నే నుత్కృష్టజీవనుడ నైతిని

విప్లవ;

మ. అరవిందాసనం గొల్వఁ బోవుటను భ * వ్యంబయ్యో దేహంబు త
చ్చగణాబ్జంబులఁ బూజనేయుటను శ * స్తంబయ్యో హస్తంబు- 4
ద్వరమూర్తిస్థుట స్థలంబు గనె శ * క్రవ్యంవ్య హలేజము
స్థిరభక్తి స్మది నిల్వఁ బావనతగాం * చె స్మానపం బెంతయుక॥

చిత్ర—ప్రాణేశ్వర! ఆనందనిలయంబు నాసత్యలోకంబు సంస్కరించినందు
శే యింతవరకుల మగుచుంటిమి, భక్తజనత్పించు, దయామయుడు; పనాహి
ణ్యగర్భాడోనగినవరంబులందలంచిన నెంతనివకాత్మల నుగుదుమోకదా?

పుష్ప—దేవా! మాటలనదండి నడుగ చూచితిని భగవానుడు కనకగర్భుడు
మీశవివరంబు లానంగను?

గయ—చతురావనుడు నాభిక్తిమెచ్చి నన్ను వరంబులఁ గోరుచునియడిగ
అప్పుడు నేర్పించిని.

మ. భవమీయంగదె, ప్రాత్రయావతులకు * వ్రానంబుఁ గావించ గా
ఘనబాహుల నిగదే తుజనకి * షా దీనరక్షార్థమై
మననీయంగదె చాలఁ గాలమును బ్ర * హ్మజ్ఞాన మార్జింపఁగాఁ
జననీయంగదె భర్మబాగ్దమున ని * ష్టానోక సౌఖ్యార్థమై.

పుష్ప—ఇంతకంటె సభ్యర్థనీయును లగువరములేవి?

చిత్ర—ఈవరము లనుగ్రహించుటచే నే మేము కడుభక్తులమైతిమి.

గయ—కావుననే యదిమొదలు న క ముక్తిమీఁదనేగాని దీవితః మిఁద
నిశ్చలేడు.

పుష్ప—అయంగళము ప్రితిహతమగుఁగాక!

చిత్ర—కటకటా! అట్లెముల నాడెదరేల?

చ. సరివరి యేటిమాట లింకఁ * బాలును గానుడి యావృత్తసా! యా
సరివరిగర్భ పాదజల * జద్వయనేవలఁ దొంటికన్నను
స్థిరవిభవంబులం బడయఁ * జెల్లును గాని యమంగళంబు లీ
సగశనిఁ బల్కు నొప్పునె వి * మదము గల్పదె విన్నవారికిక.

గయ—భార్యమీదఁ జేయవేసి) ఓమటిపురాధివాధగంధర్వసావ్యసౌమ
వట్టుమహిషీ! నిరంతరవరంతవకుంభత్వితాపాదయునును, బ్రహ్మయునును నగు నీ
గయఁ దల్లెలములచేత భంగమొందునా? అదియొనఁగాక; యిద్వదు నాసహజ
ప్రతాపంబునకుం బరమేష్ఠివరిపృథ్వావంబు తోడై యుండ భయమున కవకాశమే
లేదు. అహహ! యువిద లెం భీరువుల! అఁచాతిశయమునఁ బరవకుంభచై పలికిన
యగ్ధములేని వాళ్ళమునకింత వెఱవవలయునా?

చిత్ర—హృదయేశ్వరి; అమాట మునోట వెలుపడినది మొదలు మనస్సు
కీడును కంకించుచున్నది.

పువ్వు—అమ్మా! సావ్యసౌమగౌర్వల్యమే భయకారిణి.

(శబ్దంబు)

తే. గీ. ఒకరఁ బట్టాభిషేకి మ * వశోపవముల
మగిపురాధీశులెక్కడు * మదఁ జలంబు
కటకటా! పోయె దివికి నీ * స్కూరింబ
మొలమగువిందగజయను * నాడె ననగ.

(అందఱుభయమునో నాలకించుచున్నారు.)

చిత్ర—ప్రాణేశ్వరి! ఈయకుభయమే నావ్యాసయందు కంపమొందుచున్నది.

పువ్వు—అమ్మా! అతిభయమునంగి మహాగాజు మనస్సును గల్గింపఁబడును.

గయ—(భార్యవైచేయివైచి) నుందరీ! ఎదిభయమునకు స్థానముదాడు ఏల
యన; వాధద్రగజము నాపితృపితౄమహులనాటకుంచి యుండుటచే మిక్కిలి మునలది
వృద్ధజంతువులు కాలధర్మము నొందుట గోకవృత్తమెఱింగిన వారికి వింతకాదు.
అదియనుఁగాక,

తే. గీ. మదపుటేనుంగు వడెనంచు * వలంగ నేల

జన్మమెత్తినపిదప నే * లంకు వెన

బ్రహ్మకల్పాంతనుగుదాక * బ్రతుకఁ గలదే

మరణ మెఱుదైన నున్నదే * మనకు నెల్ల.

కావున సర్వజనులను మరణమునకు సిద్ధముగ నుండవలెను,

[తెరలో]

నిజము! గంధర్వా! నిజము! సర్వజనులును సుగమమునకు నిర్దమముగా నుండవలయును. నీవును నిర్దమముగ నుండుము.

తే. గీ. అననిభారంబు వారియించు • యడుగులమున

నవరించిని యాదిశా • రాయణుండు

దేవతీనూతి నీతలఁ • దెప్పవ్వ నేయుఁ

జండతర మా నుదగ్గన • చక్కధార.

చిత్రిగయ—హా! పరమేశ్వరా! (అని మూర్ఖిల్లుచున్నాడు.)

పుష్ప—(చెవులు మూసికొని) హరిహరి! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

గయ—(తెలివిచెచ్చుకొని)హా! అతిదారుణ మైనయీషచక్షులు లెవ్వరినోగచా!

పుష్ప—దేవా! ఇది యశరీరవాణి యని తోచెడిని.

చిత్రి—(మూర్ఖుడైతిని దుఃఖముతో) హా! వృద్ధయేశ్వరా!

తే. గీ. దేవతీనూతి నుజగని • భేయఁ దిండు

భిక్షవత్సలుఁ డొందు కృ • పాశుఁడొందు

అసురకంఠలుఁడత మైన • యశనివళి

మనకా ధులమీయె కె • ట్లరుగునొక్కా!

పుష్ప—అమ్మా! కారణం బరయద మిందుక యూనిట్లెల్లము.

చిత్రి—కారణం బరయ నేలకీ పంపదలంచినవారికె గారణ మొందును.

మ. బలి యె గ్గే మొనరించె విష్ణువత్స; నా • నం బెద్ది గానించె ని

శృలభాహాబలకాలి వాలి రిమునం • శస్రామిశన్; ధారుణిన్

బలవంతు ల్బలహీనులం బొదిని నం • నంబాతురే కాని, హా

కలదే భర్తృవధానువర్తనము లో • కంబందు నెవ్వారికిన్.

గయ—ఓవాసుదేవా! శిష్టవత్సలా!

సీ. అగ్నిసాక్షిగఁ గొన్న • యంబువాక్షి నె కాని కలవైనఁ బరకాంతఁ దలచియెఱుంగ

నాటపాటలైన • నరసి సత్యమె కాని యవ్యరంబు నెన్నఁడుఁ జూడెయెఱుంగ

నీరులు హెచ్చుకొలంది • నీవఁజేయుటె కాని మానసంబున నిన్నుఁ మఱచియెఱుంగ

నలుక యెంతగ నున్న • నభయమిచ్చుటె కాని శరణున్న బగతునిఁ జంపియెఱుంగ

గీ. జేయరాని దుష్కార్యమా • లేనీయెఱుంగఁ బలుకరానిదుర్భాషలుఁ • బలికియెఱుంగ

నడువరాని దుష్పథములందడచి యెఱుంగఁ నిట్టి ననుఁజంపఁ నారణం • మీ మొయెఱుంగ!

పుష్ప—ఓ యశోరీవాణి! భగవంతుడగు దేవకీనందనుడు నిష్కారణముగ నీనుచున్నావు నేలఁ జలఁచు దలఁచె.

(తెరలో)

ఈదివమునఁ గాగ్రతఃకాలమున బ్రహ్మలోకావలోకనకుతూహలమున గయఁ దాకాశగమనము నేయను యువాతఁగిణిలోఁ బ్రభావయవకు సర్వప్రదాన తత్పరుడగు వాసుదేవుని హస్తాంజలి నిష్ఠివనంబు వైచిఁ అదియే వాసుదేవునకుఁ గ్రోధ కారణము.

గయ—హా! దేవకీనందనా! అకాశసంచారివై ధరామండలంబున దేవర యన్య మొనంగుచుండుట యెఱుంగక నిష్ఠివనంబు చేసితిని. అంతియకాని బుద్ధిపూ ర్వకముగా సవచారంబుచేసియెఱుంగ. నీవా ననుయంబున సుహీతలంబున నున్నవార్త విన్న నీచరితాంజ్ఞంబులకడ వ్రాలక మివ్వకుండువా? నీసందర్శకముకంటె సత్కల్యాణావలోకన మెక్కుడు ఫలదాయకమే! అదియునుగాక నీవు.

కా. గంధర్వ అస్పరసిద్ధసాధ్యగరుడు + జ్ఞానాపుభక్తల్లగా
గంధర్వందను, నీనుభక్తుడ ననుం + గాకవ్యుగ్ధోల్లసృహ
సిఁధూ! దోషము అన్నవారి నయన + జ్ఞేపట్టు దోషవసం
బంధంబున్ గవరాని నన్ను వధియిం + వం బూనుటల్ వ్రాయుమే!
చిత్రి—అయ్యో! నుందలొక్కుల నెవ్వ రుద్ధరింపఁ గలరు?
స. యానున్, జ్ఞానులు, భూసురు ల్పూరితినం + బు జ్ఞేపతాదగ్గనం
బున భక్తాళి కకాలమృత్యుహరణం + బు వ్యాప వాళంబు నా
నని భాషింతురు, భాగతి నహితు బ్ర + హ్మం గాంచి నేవించిన
ద్వివ మాకు వ్యవరీతమై బరిణమిం + చె న్నత్యలం బక్కటా.

పుష్ప—దేవా! దేని

అ. య. ఆయువధిక మగునె + యాశీర్వదనశక్తి

కాపకారణమునఁ + జాపు గలదె?

శ్రుయము, వృద్ధి, సకల + జంతుజాలములకుఁ

గాలవశముచేతఁ + గలుగుఁ గాక.

గయ—పుష్పవంతా! నీమాటయే నిజమని తోఁచుమన్నది, కాదని.

మ. చరికి వ్యాసకు పెండ కోర్కె కలవ + న్నంబు, ల్పమాధి న్నిమా
చలకోగంబున నే నొసరులెవ మీ + చందంబున న్నేడు ని
వ్వల మానె, కుర లిద్వివట్టివరము + ల్వ్యంబు లానె! దురా
కలచే మృక్కుటెకాన్పి, హారతవము + ల్పంబాధకంబు ల్పమి.

ఇందు నాయదృష్ట మనృథా యగు నేని,

తే. గీ. హోమములు యాగములు నివృత్తి + యోజనములు;

నిగమపాఠము, త్విష్టము + నిష్కలములు;

అమరసేవలు, నుతులు ని + రథకయాజా;

నీరజాక్షాదివిశ్రుత + నిష్కగుణులు.

చిత్రి—కటకటా! నేనిక నాయదృష్టము నే నిందించుకొనవలసియున్నది. ఏలయన

తే. గీ. నేను నోచనినోములు, + నేను మౌక్తిక

బోని వేల్పు, నాయాడని + స్థప్తజ్యభూము,

లేను నేయని దానలు, + లేందు లేవు!

యన్నింటి ఫలంబు లిటు లయ్యె, + నేమిచెప్ప!

గయా—నీవీ! ఇట్లు మనయదృష్టములనిందించుకొనినగతిక బ్రయోజనమేమి?

నేను పోయోపవిష్టుండనై చిత్తిన వ్యావంబు స్వీకరించి హరిహరిపర్యాయాగంబు నిరీక్షించుచుండెద. కావున, నాయెడ నీ హాసవిడి యంతఃపురంబునకుం జనుచు. నీవెల్ల వింధములం ధవ్యవు.

ను పరవంకలైన జన్మ నొందితిని, నా + భాగ్యంబున కృత్తివై

చిరకుశూల యొసర్చి తెల్లగురుల + క్షేపించి మిప్పించి తీ

నరికి న్నీకును నాకుఁబోలు ఋణ మో + చంద్రాస్య నన్ను నిర్మరం

తరముకా నెమ్మది నుంచుకొమ్ము కరుణ + నైసిరింపు నాతవ్వలక.

ఓయీ! పుష్పదంతా!

ను. కలివై మట్టనునై యమాత్యుడవునై + నేనించి తిన్నాళ్లు ని

శ్వలభక్తిశ్రుతా; నీసహాయమున నా + జ్యం బూర్తికం బయ్యె; నీ

ల్లలకు న్నిష్కలనంబు గోలనుమీ యి + ట్లా లేంతయు న్నాదు ని

డ్డలు నీ విడ్డలు నీదె భార మిటు లో + ట నోవు నిశ్చింతతో.

చిత్రి—హా! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము. నేను క్షమించుటకు మోవలక దవ్వ

లెన్నఁదైఁగలకే మోవవలయు నాహృదయమును విచారించుచున్నది. (అని యాకవసువంకఁ జూచి) ఓచక్రిపాణీ! నంద నందనా!

సీ. అన్యకాంతలు కల్లు + లని మనంబున నెంచుకరమపానముడు నా + పోగినిభుండు

అపకాగులకు నేని + హాని చేయఁగలేని వరకృపాభుండు నా + పోగినిభుండు

మూడు మూర్తులనీవ ము + ప్పొద్దు లొనరించు భక్త శ్రీభుండు నా + పోగినిభుండు

జగము కుంగినగాని + సత్యంబు తన్నని పరిధమానకీర్తి నా + పోగినిభుండు

తదములు బాల్ల క్రొవ్వులుంలైదు నొకటికృమత సేర్పవగుడుడుఁ బాపాణివిధుడు
ఇట్టిదన్యు నిట్టిమహాత్ముఁ ఁ నిట్టిధీరుఁ । జంబు నేటికే రలదితోఁ బలజనాధి!

పున్న—దేవా! ఈభారము మీసేవకుడు పహించలేడు- అతడును మీ
తంటవచ్చి జనార్దనచక్రిధార కరియై మహాగాన కనువగుడెన్నమాట సార్థకముఁ
జేసికొనును.

చిత్రి—పాపిణ్యేరా! పున్నదంతుడు వదిలించినట్లు మీ మండలము మిమ్ము
వసుసరింప చలసినవారమే.

గయ—మీరంత బట్టివాఁడుగి. త్రివిక్రము తక్కిధారాపాతి నేనేగాని
మీరల్లుగారు. ఏలయన;

తే. గీ. కనులగర్భనిబొడువఁ గన్నవానిఁ
బాదములనుందు కావ్ననిఁ బడయువాని
కృమనోవాధుఁ బరిభవించితిని; గాన
దుష్టుడను నేనె యిందు న ఁ ధ్యుడను నేనె.

చిత్రి—అర్థపుత్రా! పతివ్రతలమార్గ మనుసరింప నా కనుజ్ఞ నొసంగుఁడు.
కులంగనల కిదికీర్తనై మమరంగుగదా?

అ. ఇ. చందమామతోడఁ బండికయును బోవు
మేళుమాలతోడఁ మెఱువువోవుఁ
బ్రాణవిధునితోడఁ పరపతివ్రతవోవుఁ
బృక్కతిధర్మ మిట్లైఁ బరగుచుండు.

గయ—(భయముతో) అయ్యో! అదిగో రివ్ర వని భయ వివలమగుచున్నది.
త్రివిక్రమవ్రయైతం బనుచక్రింబుగానోవు. హా! హతోస్మి హతోస్మి.

చిత్రి—నారిపాత! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.

పున్న—(దిక్కులఁజూచి) అయ్యో! ఇది వాయుధ్వనిగాని చక్రిధ్వనికాదు.
భీతిచే మది కలంగినవారికి నన్నియు భయస్థానములే యగును.

గయ—అట్లయిన నాకిం నొకయచూర్త నూయపు కలదు. కావున నేను
త్వరితచే చెప్పవలసినది చెప్పుమన్నాను. దేవీ! వినుము.

సీ. చిత్రిసేవకుమారుఁ ఁ త్రి నేలుకొమ్మను మేను వోయినదారిఁ పానమును

తమ్ముఁకొట్టలమీదఁ పడయ యొగచునును; నా భృగులబ్రీతితోఁ బెంపునును

కుంతివద్దకుటాటఁబోయి ననుము; యట్లాల నెనఁగితో నాడునునుము
 తర్వణంబులు నాకుఁ * దఱచు జేయునునుము తనచేతిసీత్యయా * ధారనునుము.
 నే. గీ. అనుఁగు లిడ్డల కెల్ల ముఁద్దంటి ననుముమానసఁబున నామాటఁబులువు మనుము
 ఏ నొసర్చు తప్పుల తమిఁయింపునునుముగురుజనంబులబ్రతిమాలుకొంటినునుము
 చిత్రి—మహాత్మా!

నే. గీ. కవ్యతావులనీను గం * దమ్ముతోడ
 మహిమందార తునుమాదా * మయలతోడ
 తనరునీమెడ నారికళి * ధారకులఁ
 దర్శనముచేసి సోనున * యంతిపురికి.

వడఁదికి భర్త్యునియొగంటే దుష్టవాంబు. అది లోక సామాన్యమరణముగాఁ బలవస్య
 రణమైనపుడు దుఃఖమనుభవైక వద్యముకాని వర్ణింపవలసిగాదు. హా! తనయులారా!
 నేను మందభాగ్యవంశునను మీలో నొక్కరైన నదృష్టవంతులండగాదా? అందింపున్నయి
 లొక్కవరుననే యండవలయునా?

పుష్ప—దేవా! దేవీ! నువ్వీదిధమున వాపోవుటవలన బ్రయోజనములేదు.
 పోని మున్నంతకాలము బ్రతుకఁ బ్రయత్నింపవలయునుగదా? మొదటినుండియు
 మానక నేకవరంబులిచ్చి యత్యాదరంబున మనల గమించిన యాపితానుహుళరణంబు
 వేదఁబు కర్తంబు. అతండు భక్తజన మలభుఁడు. శరణం బవశ్యం బొసంగునా.

గయ—హా! ఇదియొకవెట్టి లోకభయంకరంబుగఁ జూపుతుండు నధియంపఁ
 బ్రతినఁబూన హంసవామానఁ డాటంకముఁజేసి శరణు నొసంగఁజాలఁదే! అయినను
 ప్రియత్నలోపమయ్యెనని మీరు విచారించుటండ నేనీతనయ నియుచు దేశమనున
 రించెదను.

చిత్రి—దేవా! ఇదిమహాభాగ్యము. భగవంతుఁడగుపరమేష్ఠి మీకుఁ దప్పక
 పుష్పఁజూడఁడు.

గయ—దేవీ! అట్లయిన నితఁ నాలస్యంబు నేయక నీవభ్యంతరమందిరంబున
 కరుగుము. నీవు దుఃఖపరవశకై బాలకుల నడలఁజెట్టక భ్రష్టముఁ బూనియొందుము.
 పరమేష్ఠివలనఁ బ్రాణరక్షణమయ్యెనేని మిమ్మండఱ నతిశ్రుంఁబునఁ జూచువాడ;
 లేకున్నదియే కడపటి సంభాషణము. కారదపూర్ణమావండు సవధులిండు నీవదనబిం
 బంబు కడసారి చూడనిమ్ము! ఇదియే కడసారి నీమాస్తవల్లవస్వర్సము. అని చేయి
 బట్టుకొనుచున్నాడు.)

తే. గీ విష్ణుదేవుండు తినుటలు + విడుచు శేని
 విసురుచోసునుఁ దభయంబు + నొసఁగు శేని
 వెండి నినుఁ జూచుభాగ్యంబు + బండునాకు
 నిరతి మగు శేని గడయాపు + లివియె మనకు.

చిత్రి—(ద్రుఃఖించుచు భర్తకాశ్యమిఁడఁబడి) శీవేశ్వరా! మీకు వర్తనా
 మంగళమగుఁగాక! మీయాజ్ఞబలమే నన్నంతిపురికిఁబంతుచున్నది- మనసుమనకునలేదు.
 నడువకాల్గురాకున్నది. నావలని నేరములు తుమియింపుము. నాకుసెలవొనంగుము
 (అని లేచికొంచెము నడిచి, తఃతః) అపారి ప్రతిప యొప్పవపుడే నావతికిమరణంబు
 తప్పదనుకొంటి. ఇంక మరల నీయనకు జూచుటెక్కిడిది? ఈగండము గడచినచో
 నీయనపునర్జన్మమెత్తినట్లే: అంతటి సహాభాగ్యుఁడెంతటివారికి లభించును? బ్రతికి
 ధరణీపక్రమించునను భాగ్యభోగ్యుల ననుభవించెడు యోగ్యత యాయనకున్నచో
 నింతమాఁ మేలవచ్చునో? ఏమయినఁ గానియ్యు; ఈయనకు కుభోదర్కముగా నిష్పదైవం
 బులఁ బ్రార్థింప నరిగెద

శీ. నామనోహరుఁ గాది + నన్నుఁ గడించలే జేల్పులార! పుడమి + జేల్పులార!
 నాసాక్షినిభుఁ యిది + న్నుఁ బాలింపలే సిద్ధులార! కణపరీ + సిద్ధులార!
 నావల్లభుని శేలి + నన్ను చున్నింపలే యక్షులార! బలహ + ర్యక్షులార!
 నానాథుఁ గృపనోమి + నన్నుఁ గాపాడలే మామలార! కురసఁమానులార!

గీ. దిక్కులేనివానిలెల్ల + నిక్కువార గతివోలంగు వారల కెల్ల + గతియుమీర
 ముఱులు విసరయ్య! రారయ్య! పూనరయ్య! గయవరక్షింపరయ్య! నానరయ్య!
 (నిష్క్రమించుచున్నది.)

గయ—పున్నదంతా! నీయునికియు నాప్రయాణమానకుఁ బ్రతిబంధకమే.

పున్న—స్వామి! బ్రభృభక్తి ప్రేరితుఁడనై యెదురాడలేక పోవుచున్నాఁడ
 కాని, మిమ్మవిడువ నామనసాపుటన్నది.

గయ—నీభక్తికిఁ జాల నంతసిందిరిని; వగవుదక్కి చనుము.

పున్న—నీకు కుభప్రయాణమగుఁగాక; బ్రహ్మ నీకుఁ బ్రవన్నుఁడగుఁగాక; నీ

వర్ణణంబులు విన్నుఁగాచుఁ గాక.

క. అదనింది మోపితనవై
 నవచారముఁ జేసి నట్టి + యవర ధి మహా

కృతజ్ఞుని సత్కారము

గృహగారిని కందకాయనఁ జేరి నిన్ముక్తఁ.

(అని నిష్క్రమించుచునాడు.)

గయ—అమ్మయ్యా! ఇప్పుడు నాకు బంధుమోచనమైనది. అంతియైన మొదలయిన ప్రయోజన మనసానకాలమునఁ జగ్గఱమండఁగూడదు.

అ. ఐ. నుఖము విడఁచునాడుఁ జూపవలెనవలఁ

జేరినిత్తుమేనిఁ చింతి లడఁగుఁ

జగ్గఱదళల వారుఁ చన్నిధి మండిగఁ

జ్ఞానినిచ్చునాయనఁ గలఁగ నొందు.

ఇంత బ్రహ్మలోకోన్ముఖుండనుగావచ్చును మదియదీని లాభశ్రవణమున నా మహామహనకు ననుగ్రహము కల్గునే కృపాసాగరుఁడు నన్నెఱుఁగెనెల ప్రసన్నుఁడుగాకుండు? కాకుండినట్లైతే మేమి? కష్టమింకేమున్నది. పూర్వము అమరముచేల కలుగవలయును? అగ్రావనదీక్షావగత-తుండ్రవంగ్రాశేఖరుఁడు లేడే? ఉండిన నతఁడు నాకృతియు బోయెనా? ఏలబోవకుండు? నేను కష్టములోనివాడను గానా? భక్తుఁడనుకొని ముందరాధమనర్పితభుడు యిదన్నాఁడు గాఁడా? అట్లు దయఁ జేయఁకుండు? అడఁటు గిండితుగా? నాభాగధేయ మెట్లున్నా? యట్లును ననుమఁదుటకు లగఁగుండ నగుదునో? నాచింతకథా? ముందరేనగుదునో? ఒకటి మరణమే వెంధువును నేని నుజ్జవాంఛనీయులుగా నుద్దురులఁ జెందునో? కుజనోద్యమములకు దుర్మలఁపొందునో? దుర్గతుల కేలబోదును! అజ్ఞానమున నెమి చేసినో కారె యెఱుఁగఁగలిగినవిదవ ముద్ధూర్జయుగా నొక్కదోషమయినఁజేసి యెఱుఁగఁ దుండఁచింతియేల? ఎట్లయినను మందది బోయినప్పటికాక.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

రంగయ—సత్యలోక సమీపభూమి.

గయ—(బ్రీకేంద్రితనలో) అతఁడు విశ్వకర్మకర్తగాఁగినను ముందరైన గయ్య స్థానము సమీపించుట వెఱుగలేక పోయిన నే! నేనిప్పుడు సత్యలోకసవిధభూమిల నున్నాడనీ! అట్లద దూరీకృత పరిలకలుపానీకంఠైవినపదినేక యోగీంద్రలోకంఠైవిధ్యస్తనమస్తనంపాగళోకంఠై, సత్యోగ కంఠై సత్రావంశకంఠై కావలడుమన్నది. ఇంక నేనీలోకమున బ్రకేంద్రి యాదేవుననుగ్రహించునకుఁ బాత్రుండనియి భయము దిక్కుయందెద.

(అని ముందుకు నడచుచున్నాడు.)

[అశ్వుడు సరస్వతీ సమీపమున బ్రహ్మ ప్రవేశించువాడు.]

బ్రహ్మ—సరస్వతీ! నీకుదయచున మనవద్ద వరములబడసిన యశిత్రుగాధి
వాధుడగుగంధర్వుడు పారపాటున వానుడేవుని మాస్త్రాంజలి నిష్ఠివనముఁ జేసినందున
వారి వానిం జక్రనిహారునిఁజేయఁ బ్రతిజ్ఞఁ బట్టెనని నారదుఁ డింతయున్నె నాకఠిం
గించిపోయె.

సర—అటకలూ! గయని వెంటల నెంతకష్టము సంభవించెను.

గయ—(ప్రవేశించి)

శే. గీ. సచ్చిదానందమయమూర్తి + శరణు శరణు

శారదానుంగరీసాధ + శరణు శరణు;

నర్తక శైవ మందిర + శరణు శరణు

జలజగర్భ శతానంద + శరణు శరణు.

మఱియున్ శోచవచన.

కా. నీనిర్మల్యైకయగురీసాధి + నీ సేలుకో ల్మృష్టి యా

నీనిట్టూర్పులు చేదము బ్రణవమే + నీగడ్డ నీమూర్తి వి

జ్ఞానకాత్మక గొప్పవంచము నను + స్థలంబు కృపవర్జిత; నీ

యానందము యాముఖసంగతికి బి + హృదయ మాయాశ్వాస.

మహాత్మా! హిరణ్యగర్భ! ఆర్తావనిష్టావశాంతికి! రక్షింపుము రక్షింపుము.

బ్రహ్మ—గయ! నీయొక్క నే నెఱుఁగుచును. నీచరిత్ర నీహేతువశంబు
పుట్టింది యెఱుఁగును శరణంబు చేసు లేడిభవలెనున్నది. పురివఁబూనినవాఁడు పవ్వ
నాకుఁడు; పురియొగించఁబడునది మహావక్త్రము. అని యెవ్వరు వివారింపఁగలరు?
అతిఁడు మహావిష్ణువు, కాని, మనుష్యుఁడుకాదు. అతని మహామహిమల సంగ్రహముగాఁ
జెప్పెదనినుము.

కా. చేదము బుద్ధరించె బృధి + వీధరమైతై ధరితిఁ నాల్కె బి

హ్లాసుని నేలె; నబ్బలి న + డంచెను మాపెను తుతియున్వయం

బాదశకంఠునిందునిమే + వద్దికి నేకుపుగట్టియాకఁడే

యాదవుఁడయ్యె భూధరము + సంతయుఁ బావగ ద్వాపరంబునక.

గయ—హా, హతోస్మి హతోస్మి! ఇంక నాకు దిక్కెవ్వరు?

బ్రహ్మ—ఇదిగో జెప్పెద వాహావకవినుము.

శే. గీ. వద్మనాభుఁడు నినుంగూర్పు + క్రతిజఁ చాల్పు

వానికడుపునబుట్టు న + ర్భవఁడనెను

శరణ మెటు లీయ నేర్తు నీ * నయమును

గాచినను చూచినను నీల * కంబుడొకడే

(తరిసమము.)

గయ—ఇప్పుట నింతైనది; ఇది కైలాసంబున కదిగి యాశేషముఁ దిరుగొన
వలయుఁ గాఁబోయి! పరిభ్రాతవింధ్యుని నెఱుఁగి యుండునది నుండునది
సంరక్షింపఁజాలనప్పు డాపాద్యతీర్థభుం డెప్పుట నిమువ్వఁదప్పించునోపు. హా! ఇంక
నేమిజన్మము; నిరాధారతీర్థులగు నెఱుఁగదా! పాతాళాద్వ్యభోలోని సప్తకంబునను, స్వ
ర్గాద్భూద్భూలోకసప్తకలయనను నూర్వకాలంబున నాకుమిత్రులగు కానినాఁకులేడు.
నేటిసమయంబున నట్లెఱిగియునుగదా! డొకడైనఁ గానఁబడఁ తేమి, ఇదిమందెము నా
దరాఁడుత్తదిత్తుడై యీపరమేష్ఠు నాశినింబులను నేవలకు మెచ్చియున్నది వరము
లన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. అట్లు నిగ్రహవరప్రసాదములుట చేత నేకాఁబోయి! కింది
చేష్టవామాత్రింబున ప్రసన్నుడై యునుటయు నెఱుఁగదా! గామిత్యాంబులనొసంగుచు
వచ్చె. హా! ఈసమయంబున నికె నిక్కవ్యయి! అపనానకాలంబునఁ బుత్ర, మిత్ర,
కళత్ర, బాంధవాదులు పురుషున కేసహాయమును జేయఁజాలని యూర్వులు వఁదయిం
చు పల్కలకఁదెరాల్కలయు నిట్లుండఁచిలనీత యశోవికాబుడెనయ్యె, ని సేరణ
రంగలభునిజయందే నయ్యె, బహు భూత, మిత్ర, బాంధవమివారతో భిక్షుడే నయ్యెం
జరమానసయందే దినగ్రనై యుండవలసినదెఱుఁగదా! అయ్యో! ఏమి యీపెట్టి చుమేష్ఠి
యే యాపేక్షించినగదా నేనవదనగాఁ యెప్పుడునుండ నిట్లుండును? అయ్యో
నేనిప్పుడే నిరాకావాడి యే నీలకావల ను? ఇంక మీరవరిమాధి యుగంకళకంధరు
ననుగ్రహంబున నేనివినిచ్చియిచ్చియు బాటకాలనే! అనిరిగాకళత్రు! కృపాపా
తుగ్రిడనగుదు నేని యాపద వాయును, నీలకంఠుడు భిక్షవర్చిలుండు నేనిప్పుడెవ
యి చూతనిపొదవద్దఁబుల భోంచెద. అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

రంగము—కైలాస వ్యవహారము.

గయ—(చివరికింది కిందలో) అట్లదే బృందావనపుండరీకమండలై, శిఖర
దర్శనమిత్ర భస్మీధూరి మహాపాతకస్తోమాలై భృంగీశ్వర, వందీశ్వర, మందీశ్వర,
మందీశ్వర వ్రహ్మనిధిల పరమధానిగాఁజిత్రలై రిజితావలంబు మూర్తిగ్రహినిని
నామనోరథంబులతోలై మెట్టయెదుటఁ గన్పట్టుచున్నది.

అహహా!

మ. ఇది యానందనికేతనంబు చిదిము చ్చ * వేదాగ్ని దివ్యాశ్రియం

చిది కళ్యాణనిధాన మియ్యదియై యీ * గీంజైక సంసారం

దిది ముక్తిప్రసూదా విహారకృతకా + వీరిందొంబు శోభాకరం

దిది కామాద్యోపగమ్యును చహీ + భృద్ధగ్గణం బగుకా.

నేరివ్వడపోయి యానాగభూషణ శరణువేరడెదను. (ఆరి నడుచుచున్నాడు.)

[అంతట శివరూపుడు, పార్థివమును గైలావంబునఁగూర్చుండి

కవచబడుచున్నాడు.]

పార్థి—దేవా! రాముచరిత్రంబు మీశోట నెంత వినినను దినివీరకున్నది.

శంక—నేనీ! నారాయణాపరాధుఁ డెంద్రీకృష్ణునిచరిత్రంబుముందరి కామ చరిత్రం లేచాటి? వాసుదేవునితీలు లోకత్రయ గముములు

గయు—(ప్రవేశించి) దేవాదిదేవా! శరణు శరణు.

తే. గీ. జయ మహాదేవ దేశశ + జయగిరిశి

జయ శర శ్చేకునిధి గాత్ర + జయత్రీ సేత్ర

జయగజేంద్రానుకంఠ + జయ పురారి

జయ శరనస్థ ఖట్వాంఠ + జయకుభాంగ.

సీ. ఎవ్వఁడు నమనాన్ని + గొర్రెవైన పువులిన్ని నిమిషార్థమునకు + నీలం జేసె

నెవ్వఁడు దిటికల + నేమమొములుగల్గు నాశికగర్భుని + నలువతీసె

గుణునింబు లూడ్చిన + శోడైతాగ్రమలకుంపు మేన నెవ్వఁడు నాల్క + మేలిసగలు

కడలి ద్రిచ్చగలుట్లు + కాలకూటనిమఃపుష్ప లేనికి వెన్న + ముద్దలయ్యె

తే. గీ. పునుఁడంద లెచ్చానికె + బూలనరులు

పులికొన పెచ్చానికె + జిలుగువలున

పూవచందుకుఁ డెసనికె + బొమడికంబొ

యమ్మహాదేవుఁ గనుఁగొనె + నాత్రిదీఱ.

శంక—గయీందా! లోకత్రయమృత్యావ్యాంధు నందినందనుని హస్తాంజలి

నిపు బ్రహ్మలోకమునకు బోవును నిష్ఠివనంబు చేసితిరని మీయ దివ్యదృష్టిని గృహిం

చితిమి, నీకిష్టదైరం బగుకమలాసమఁ జేల నీకు శరణ్యుఁడు కాఁడయ్యె?

గయు—మహాత్మా! ఆటం డనమృత్యుడై నీపాలికె బొమ్మని యానతి చెప్ప.

శంక—(తనగా)

మృగయునిస్థీరవ మేలాలో పశియె, నా + కంజాతుహస్తాంజలికా

దయ యొక్కింతయూ లేక శోషయన గల + భర్తృచక్రిభ్రమ్యంబు కి

దయకుం జేల ప్రతిష్ఠజేసె విభముం + దుష్కంపకుండ న్యూనక

గయు నాపాలికె నేల కంపవలె, హా + కర్తవ్య మేమిత్తరిక.

(వ్రాతముగా) గాయుడా!

తే. గీ. నలినసాధునితోడులు • నానితోడు

లకనిభక్తులు నాభక్తు • లగుచు నుండు

రతనిని నాకు వేలులే • దరసిమాడ

నశనివైరికి నీకెట్లు • లభయ మిత్తు.

అతని భక్తిప్రయోగంబు మరల నాకడె సమర్థుడు. కావున, నానిని పొడొబులే యాశ్రియంపును.

గయు—హా! హతోస్మి, హతోస్మి. (అని మూర్ఛిల్లుచున్నాడు.)

(తెరవడును.)

గయు—మూర్ఛ తేలిసి! హా! ఇచ్చటికి నా వ్యయశ్చ ముంబుగ్నములయినవిగదా?

తే. గీ. అరిగినాడను కొండంత • యానతోడ

కమలగర్భుడొ శంభుడో • కాచు ననుచు

వచ్చినాడను పుట్టెను • తగవుతోడ

నాకె లగుగంట దైవోప • హానుడనగుచు.

అవును నాకింక నాకెల్లు లుండును?

తే. గీ. ఖలం చేనియఁ గాన కం • కణముఁ దాల్చు

నలినసాధుడుభక్తుని • నన్నుఁ జంపఁ

బ్రతివఁ గైకొన రక్షించు • నాఁ డెందు?

కంచెయే చేను నేనినఁ • గలదె విత్తు?

హానియ్యు. ఏదోవిధంబున నాయకధను సమర్థులయిరి మరణంబునకు సంసిద్ధుడనై యుండునన్న సర్వవిధముల చేరినైవనాశ్రియించి పాగింబు నిబంధించుకొనవలెనని యన్నది. కాని, చావునకు మన సొప్పుటలేదు. ఇందాశ్చర్యమేమన్నది? మృత్యు భీతి జంతుజాలమునకు సహజంబుగదా?

అ. బ. ఎన్ని తెగుతు లన్న • తెన్ని దుర్దశ లన్న

బ్రతుకఁ జూచు దేహి • బహువిధములఁ

జావు చేరు దలఁకు • జలియించు ధైర్యంబు

జ్ఞానికైన మేటి • మానికైన.

ఈభీతి నడంచువారెవ్వరు? ఓమ హేచంద్రిదిద్విత్వాలకులారా! ఓయశ్వులారా! సిద్ధులారా! సాధ్యులారా! విద్యాధరులారా! కిన్నరులారా! కింభయములారా! మిరందలు నాకేల పాయయిచేయరు? ఏమి నా వెల్లి యశ్వులకు యశుఁడు సిద్ధులకు

సిద్ధుడు దివ్యులకు దివ్యుడు: నగునాదిత్యుడొకాగ్రహించు పరలా రక్షించువారు. నా
దురదృష్టవశమున నందఱకు నామిద దయతప్పినట్లే యీకాలచక్రముకూడ కేలు
భంగియొనల్లు కన్నట్లుచున్నది. అట్లుగాకున్న నీపొద్దిట్లుపరుగిడనేల? ఓప్రభాకరా!
మందభాగ్యుడగు నీగంధర్వుడు నీకేమియ్యగుఁగావించె. నీవు నేడింత మహాజగ
మున నేలపోయెదవు. ఈపలకే ఊణ మ్రోనారూపును నీకీశుగమనమున మఱిం
తక్షణముఁ జేసిననీకేమిలాభము? ఓత్రాహ! ఓచండకరా! నిజమాడిననిష్ఠరముగనుండు
ను. నాని, నాకు నేడుగల్గిన మహాపదకు నీజేతారణంబవు. ఎట్లంటివని; యీనివముస్రా
తకాలమున సత్యలోకప్రయాణోన్ముఖుండ 'సయినవ్వుడు ప్రధమమున నీయొగమునే
చూచితిని. నీముఖము నాపాలింటికి మృత్యుముఖమైనది. మఱియు నందనందనుఁడు నీ
కర్మప్రధాన మొనంగునుమయమున నే నన్ముఖంపఁ బ్రతిజ్ఞఁబట్టె. ఓహో! నేనెం
తముఁడుడను. భగవంతుఁడును తిర్యూర్వ్యాకృతుఁడును తిరిలోకోపకారపరాభుఁడు
నునగు నీయంతుమంతుని నిష్కారణంబుగ నిండించుచున్నాడను. ఓదేవా! నేనును
దబ్బితి నై నాయభాగ్యదోషంబునకు నీవే హేతువని నోటికివచ్చినట్లు క్షేణించుంటిని.
భగవానుడా! నాదోషము నైరింపుము. ఇదివ్యయంకృతానరాధముగాని భవత్కృత
మాగాదు. ఈయాపద నిత గడువఁ జెట్టువారెవ్వరు? ఏలోకమునకుఁ బోయి నేని
వ్వుడు దాగియుండుడు? ఈసర్వభ్రమంచమున విష్ణువ్యాపనము లేని తావుగలదె?

స. సాతాశమున కేగి • బ్రహ్మకవచ్చు నటన్న బలిచక్రపరిసరస్పటియిచ్చు
మర్త్యలోకముకేరి • మనవచ్చుననుకొన్న నాలోకమునఁ గృష్ణః • డవతరించె
స్వర్గలోకముఁజొచ్చి • పౌఖ్య మొండెదనన్న మత్రాముఁడతని • సోదరుండె
నక్షత్రపథమున • నక్కియొండెదనన్న భానుమండలమునఁ • బరఁగు నతఁడు
అకాశగంగలో • పడగియొండెదనన్న నతనిపాదములందె • యది జనించె
బుధి నాముకు నేడి • కరణుఁజొచ్చెదనన్న వటువత్రికాయయై • యటపడించు
వనభూములందు • ననియించె నటన్న నన్ని నన్నింగు నే • గాహుతిగను
గుహలోపల దాగి • కొనవచ్చుననుకొన్న పింహూపముదాల్చి • చెలగునవట
తేగిగడచెల్లెలాపఁజ్ఞలో • కములయాన, లెంచుబోవుదు?గతియేమి?యెవఁడుబోవు
బదియు వాలుగు భువనము • ల్వదకిమాడ నేను కలదాయకొనఁ దగు • తెలవులేదు.
నాకు పంధించిన యీపెనుముభృతకమ్ముని నేనొకనీని నేర్చుకొంటిని.

తే. గీ. ప్లందలదోషములు పార • పాటు లగును,

దుర్బలు పారబాటులు • దోషము లగు,

చేవగలవాని పంతులు * చెల్లుగాని

బలవిహీనుని నూతులు * సాటియగును.

పాపకాండ! ఓ జీవకోకర్మజలధిరాకామధాకరా! ఓ భక్తవరద! నానైవీరింత యాజక పాదముటుకు నానిష్ఠివనకారణము తగిన కారణముకాదు. పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుడవై య హస్కరునకు నీవొకండు వ్యూహిధికి నిప్పు యొనరించితిని. కావున నీకు నేనుకోరికస్థాన మునై యొండెవచ్చు కాని నీవంటివాఁ డిది గణించఁగూడదు. ఏమనినా, చేసిన కష్ట చిన్నది మఱియూ,

క. ఉగ్రనిష్ఠులు తపసులు న

ధ్వరములు దుర్బలములై భూత * దయకు పహింసా

పరకాధగ్య" యటంగయె

బరచజ్ఞానలు పచించు * పలుకులు వివహి;

అదియనుఁగాక!

ను. అకలంకత్వముఁ డంచు పెంచక సహానంక రుద్ధి నృపం
శకరిత్వాసమారావనాద మిడు న * త్రాజిస్తుఁగోవల్లువా
నికఁ బ్రహ్లాదాశీషతాదిహిసా * సకలబునం గామవా
నిఁ జెప్పోయట భాగ మైనయదె తం * దీని! దేవతసంహిత!

ఓ వారదాదివిద్యమానికందిత! కరుణారసైకనిధి! మాధవా! వన్నెలవధియించె
దివులి(మూర్ఖిల్లును.)

అప్పుడు వారదాదు పువ్వేరించుచున్నాడు.

వార—(గంభీర, తే గీ కలహాభోక్తవు కమ్మని * కమలభవును
నాకు విధియించినను గొన్ని * వాల్మీకుండే
కటికియ పవాసములఁ జేసి * గడవవలెనె
కడుపునొడివజగదయ * ల్లులగ కునీ.

ఇప్పుడు వాసుదేవుండు మఱిపురిందుండినగుఁడని సంహరింపఁబూనుటచేత
వాకుఁ గడుపునిఁడఁ గూడు కల్లునని శాంతియాప భుచ్చుచున్నది. అయిన ప్రతిజ్ఞాదీజ
ముగఁ జేసి యొక్క కలహామహావృక్షమును బెంచి పల మనుభవించవలయు. అది
యేచందయిన నిర్మించునా? (అని ఆలోచించుచున్నాడు.)

గయ—(మూర్ఖతెలిసి వారదుని తాడకయే) అయ్యో! అనుదర్శనచక్రం
బునకు వాకంతంబు పెరఁజేయ నేల? అనికకరుదానగర్భనిర్భదమగు నీభిష్టంబున

మత్స్యంతంబుఖండించుకొనియెద. (అని కత్తినిమాసి) కాదుకాదు. ఆత్మరథ మహా పాతక కారణంబు. దాని నొనర్చి ఫలబ్రువకఁగలఁడు దప్ప నేటి!

మ. నీరిపాణిగ్రహణోత్సవంబునఁ నన • ర్చి స్వాత్మిక స్వేద మం
దగ్ధమై యెఱుఁగి యేని వాచనతదై • త్యస్వామిఁ యాచించె న
క్లబితో నెఱుఁగి కష్టకాలమున భ • క్తశ్రేణి చేయఁత య
హరిహస్తంబునఁ జచ్చి యుత్తమములఁ • బవ్వారిగాఁ గాంచెదన్.

సార—(తనలో) ఆ! స్ఫురిందినది. స్ఫురించినది. కృష్ణార్జును లనన్యసామాన్య మైతిగలిగి పరిణమింపబడుదు. వారికిఁ బోరాటంబు పెట్టుటకది మంచియదను. పెట్టిన నట్టి జగదమే పెట్టవలయును. ఇందుఁ గృతకృత్యుండైతి నేని యాదన, పొందన, కార వసంశయమాద్యంబులు మహాత్తోభంబుఁ బొందును. అంతకన్నను గావలసిన దేయన్నది? నాస్పృహయింపుఁబోవు కలహపరిపాకమును వలన నానోట రూ లూతున్నది. సత్య రమ తత్ప్రయత్నములఁ జేసెద. (అని గయోపాఖ్యానం బ్రకాశముగా) గంభాస్! ఊరది ల్లు మూరదీలుము.

గయ—(అశ్చక్రముతో) మునిందా! ఇది యభివాద మొనర్పచున్నాఁడ. మిరాక నన్ను శోకసాగరమునండి దరిజేర్చి తెప్ప యని నాకు భైరవు కలఁగు చున్నది.

సార—దీక్షామురస్తు. గయఁడా! నీవంత భయపడవలసినదిలేదు.

గయ—మహాత్మా! దుర్మదాంధదానవగంఁగింధురకంఠీరవుం డగువా వరకంఠీ గవుండు నన్నుచుదముట్టించఁ బ్రతిసఁ బూన నాకు దీక్షాము పెట్టుగలఁగును! నన్నుఁజదింపుటతో. నరిపాసింపుటతో, యిట్లాశీర్వదించితిరని నేఁ దలంచెద.

సార—ఓయీ! ఎంత బేలవు! పిదముండ వగునిన్నుఁ బరిపాసింతువా? నాని యూరదీంపులుగావు. దీవకలు: నీదుర్దశఁబాది బాలివోని బ మోపినసాయంబునకుఁ జేయవచ్చితిని. నీరక్షణకు నిరపాయు దైవముపాయంబు కలగు. నాయుపదేశము నీ వనుసరింతువేని చెప్పెద.

గయ—అన్యాయ! నురమునందా! మరణంబుకంటె నిరపాయోపాయమేమి కలదు? అయినను హితోపదేశమును జేయదుమనియు నయ్యది యాపదమండియభ్యర్థి ద్ధరించునయి శ్రీపదావందముగా మీరు పట్టుటచే మనంబున మరల నాశోకికలిక లేత్తుచున్నవి. కావున మీయుపదేశంబు విని నానుసలు తత్తరవడుచున్నది.

సార—గయఁడా! ఈవిపత్సమయంబున భవదార్తిహరింపగల మహాపురుషుఁ డొక్కఁడు కలఁడు. అతం డాత్మావనదీక్షావరతంబుగఁడును, సూరభిఖామణియు గాఁ

త్యమాదామనియు నగుపాండవమధ్యముందు అర్జునుడు, అతడెనికన్వయము గడువంజెట్టు సమర్థుడు. అతని కరణము వేడుము.

గయ—మనీందా! మీపలుకులు నాకువింతగ నున్నవి. ఆచుక్కనుపాండవుని కరణమువేడుట మరణము వేడుట ఏమన; బదిరికాశ్రమంబునఁ బరమనిష్ఠ సేతవంబోవర్త్య నరనాయకులనుత్రురాణమునూలు, సకలసహితారావతరిజ్ఞాన పాండవ యాదవసంకల్పంబులఁ గ్రహంబునఁ బ్రాకృత్యులై జగముంచిరిని మిముఁబోటి మునులవలన వినుచుందు. పెండ్లి గు నయ్యుచోత్తులు పొణమిటుక్కు; ఎవమూఁడు! అందొకనికి తగుగిడు రెండవవానికి తగుగిడు కాకుండునా?

నార—ఓయీ! అది నే నెఱుంగకపోలేదు. అంతిమాప్రమద నీకుభయము లేదు.

గయ—స్వామీ! నీవు నురమానీంద్రుగఁడ వగుటచేతను గోవిందచరితారవిడ భజనానంద వగుటచేతను విష్ణుపక్షపాతమును నామెడ గవటమును విడచితివని వేడలంచెద. కాదని యెఱిగి యెఱిగి నన్ను బాగునిసర్వధి కేల వంపెదవు? అక్కష్ట పాగు లట్టి గాఢమైతిం జెలఁగుదుండ శ్రీకృష్ణుఁడ విచారం బొనర్చిన నాకు ఫల్గుణండు కరణ మొసం జే! శోకాదు వానియుతికంబునకు నేనిరుగు తదవుగా నక్కిరిటి నన్నుఁబొరిగొనివామజేవునిపృతిజ్ఞతానెత్తును. నీవుకలహితమండవగుటచే నారథంబుఁ నీ నీవిధంబునఁ ద్వరపెట్టుబోలువని తోచెడిని, కడలేటిని నారికకాయ ధనుచే గడలేరదఁగాని పాగుని గాండీవంబుచేఁ జావను.

నార—గయఁడా! లేనిపోనిసంకయములఁదెచ్చిపెట్టుకొనెదవేల! ఆయాకోదా వందిఁ సంక్రిందనందములు వునుమిటు లగుటచే నారనోద్యతార్యావలంబులు. నిన్నుఁ గాచిఁ యున్నందు కావలయుఁగాని ముప్పదిమాడుకొల్లదీవతలు వచ్చియు రక్షింపఁజాలరు. ఆమధద్రాకశ్రమిండు నిన్నుఁ గావలఁ గావలట్టుకొన్నచోయాతఁడు తనమేత్తకుమారుడనియు మఱియనియు పొణమిటుగిడనియు వారితోఁ బోరు సలుచిక శ్రీకృష్ణుండు చువనులో నివ్వగున్నను లేకున్నను నిన్నుజేపట్టితిరును. ఇదియే యిందలి వరచరహసము. కావున, నీ వపాండవుని పాలి కరుగుము.

గయ—అయ్యా! అతనికరణంబు వేడవలయు నని మనం బుత్పసించుచున్నది కాని యేతెఱుంగునఁబోయి వాని నాశ్రయింతు? నాకథ వినినవారఁడు కరణ మిచ్చునా?

నార—ఓయీ! ఆతెలుగతించెద నాకర్ణింపును.

ఉ. దైత్యతపనబుడొచ్చి యల + పొందెవులుండెనో తెలిసి, ఏ

భ్యాకుని క్రేనందునుని + పుష్పము జూచి నమస్కరించి ముం

దాతనితోడుత స్వగతి + మంచును బల్కి యనంతరంబున

నీతెలుగంతయుం బెలుపు + నీరజవాధి కృతస్మృతిష్టలగా.

అట్లొనర్చెదవేసి నీప్రాణంబులు నీకుడవున్నను.

గయ—దేవా! ఎంతయెడెదనను ఫలము దక్కవలయుగదా; నేను వానిని
తేడుదును గాని నన్ను గాదుట కానని నీ సామర్థ్యముకలదా? కొందఱు లేవివృత్తుల
సభియనయించి కార్యము జెరతురు.

నార—ఓయీ! యాధుండా! మధ్యమపొందెవుని విశ్రమం బెన్నును విని
యెలుంగదా?

తే. గీ. పశుపతిని గల్పె భాండవ + వనముఁ గాల్పె

జన్మల పదిల్పె దుష్టుగా + తీసులఁ గూర్చె

సంతవానికి నిను గాయ + తెంత నేడు?

నీల నుడి మిరింగువానికి + నింగి తెంగి?

గయ—అట్లయిన మీహిలోపదేశము శిరసానహించి యిచ్చుడొక్కటివనము
వకుఁ బోయెద. మీయంతఃకరణకుని యెలుంగక వానిలికన యవాచ్యులగు నన్ను
నున్నింపుడు, ఇదే నమస్కరించుచున్నాడే

నార—నీర్హమువ్యమస్త! గయ—దా! మన్వవలకేమిగాని నేజెప్పినవిధము
మఱవకుము. పాపనిగనినతోడనే కరణు శరణునలముజామి? కానినో గార్యము
చెడును. ఇంక నే సరిగెద

(యూదుకు నడచి తనలో)

తే. గీ. కడిమి వర్షయంబు నిడకపో + విడువరీతి

ప్రతిస జెల్లించుకొనకపో + వడుచు మురగా

వాంకటమీది గాకపో + పదు రణంబు

నినువమావందవాధి + నేనుదీల.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

గయ—(తనలో) ఈపలుకావితాపహమహేశ్వరతిరస్కారంబులును నారద
హిలోపదేశంబును వైసవి. ఇంక నాపొందెవనధ్యముని వేడవలయును. దైత్యతపనంబు
బ్రీతకంఠులకు బ్రక్రనిహతుండను గాకుండ నేను జీవించి యందునా? ఉండనితో

నామతోజేదనమే దీక్షింతు. ఒక జేత దైవానుగ్రహంబున సంతసతి కంటినా అవనో!
దైవానుగ్రహం బనుయెంటి నదియండిన వింతయేలముడు! సరే; పుణ్యవళిమన నుఖ
ముగ వనవ్రేవేళను నేయుదునేని పాండవశ్మేఘం డగుయాధిష్ఠితుడు హరివరణార
విందభక్తుడగుటచే వారి కప్రియుండ నగు నన్నాడరించునో లేదో గదా! అదియ
ట్లుండ కారవతురింగిరిరవుం డగుభీమనేమఁడు గదాదండమండిభుజుండై యుగాంత
కృతాంతుని చందంబున నుగ్రుండై నన్నుఁజూచిననూత్రిమున సమయింపకుండునే!
దానికేమి; ఊర్జితశక్తికృమినిర్జితకార్యవీర్యాగ్రహండగు నర్జునుండు వానుదీపప్రియమి
తునిం డయ్య నన్ను రక్షించునా! గామలత్మణసమామలగు నరవనమాడేవులు నన్నుఁ
జూచినఁ బారదోలుదురేమోకదా! అల్లలచేయుదురు? వామత్రిములు, శరణాగ
తరక్షణవిధదాంకితులు. ఈవిధర్కమేల? కాలముమించకుండ నక్కిరిటిపాలి కరిగద.

మ. జననంద్యుం డగుమానిసద్యచననీ + జం బొండు నాట న్యసం
ఁ ను క్షేత్రంబున గొల్తగా మొలిచె నా + కాంక్షార మొక్కింత య
ప్తుచతుఃసుంబు కృపాంబువు ల్లరియినో + శోషిల్లకుండకొ, నుద
గ్ధవచకాగ్రసలకీల లీక్షణమయా + కాపోశముం గాబునో.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

శ్లో.

మీ కేవు స్తకములు కావలసినను
స ర స్వ తీ బు క్ డి పో,
బెజవాడ—కృష్ణాజిల్లా.
అని వ్రాయవలెను.

శ్రీ

ప్రచండయాదవనాటకము.

అను

గ యో పా ఖ్యా న ము.

తృ తీ యాం క ము.

రంగము: ద్వైతవనమునందొక యాళిమము.

(అంతట విషాదముతో నర్జునుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

అర్జు—(కనలో)

చ. కడచునె యెన్నఁదైనఁ జిర • కాలమునుండియుఁ దీరికున్న యీ
యడవుల సంచరించు వెళి • యాటునె నాటిపరాధవాగ్ని మా
యెడదల నెన్నఁచేసి? యింక • నెన్నటికేనియు రాజ్యలక్ష్మి చే
బడునొకొ మాయుధస్థిరస్య • పాటునకున్ ముగమందఁ బండుగుల్ ?

ఎన్నఁ దింద్ర ప్రస్థము నేలితిమో, యెన్నఁడురాజమాయ మొనర్పితిమో, యెన్నఁ
డు మహావైభవంబున విలసిల్లితిమో, ఆకథ లెల్ల న్యప్తుగతవృత్తాంతము లట్లున్నవి.
జగజ్జీగీయతూన ప్రతాపవంతుల మగుమేము కారవులచేత నిష్కారణముగా పంది
చుంబడి కడలేని యిడుములఁ గుడువవలసినచ్యై గదాయని దింటించుచున్న ను గొండొక
కారణంబున మేము నెంతసేని నలసియున్నది. ఏమన.

సీ. ఫాలనేకుని గెల్చి • పాపవతముఁ గొంటు కాంతారవాసంబు • కతనఁ గాదె
కాలశేయులదోలి • ఘనకీర్తి గాంచుట కాంతారవాసంబు • కతనఁ గాదె
యమర నాయకుని య • ధ్ధాసనం బెక్కుట కాంతారవాసంబు • కతనఁ గాదె
కారణేంద్రుని గావ • గంధర్వుఁ గెల్పుట కాంతారవాసంబు • కతనఁ గాదె
రమ్యమాలిక నెనవచ్చు • తాపనులను గనుట కాంతారవాసంబు • కతనఁ గాదె
ధార్తరాష్ట్రులు మారెగ్గు • దలఁచుకొన్న గీడులో మేలు మా కొన • గూడెనించు.

ఈపాకుపతాది మహాస్ర్రులభమునకు హృదయమున నలసించుచు దాయ లొసర్చిన
యవకారంబునకుఁ జింతించుచు నుండఁ గొందొక కాలఁ గన్పడెన నీవనవాసక్లేశంబు
దొలంగ కుండునే? [తెరలు]

తే. గీ. ఉదయ మారంభముగ మృగ యోత్సవంబు

ప్రితి నెఱపితిమిగద ! యాతులార !

మట్టుమధ్యాహ్న మయ్యె ని య ప్పట్టున నిక

వేట చాలించి యిండ్లకు యేగ జొందు.

అర్జు—(అలకించి) అదిగో! పాత్రకాలారంభముగ మృగయోనిసోదార్థము
గహవాంతరంబున నంచరించి వేటకాండ్రోకు నెలవిచ్చుచు సహజేవుం దీటువచ్చు
చున్నాఁడు. కాని యానుమహారుం డధికాయాసముఁ జెందినట్లు దోచుచున్నయిది.

[అవ్వడు సహజేవుండు “ఉదయమారంభ” మనుపద్యమును జదువుచు
ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

సహ—(తనలో) ఈవేటవలన రెండుపక్షులు పనుకూడినవి. మాకాహారంబునకు
గావలసిన నంజున్ను లభించుటయేగాక య సాధుజనంబులకును నయమలకును
పాదలు కలిగించు కూరపత్వంబులు వధియింపఁబడినవి. (అనిచూచి) మానవశాసన
రుఁ డగునుఁ దిచ్చటనే యున్నవాఁడు; ఈదినమున నితఁ జేమికారణంబుననో వేట
కరుగలేడు. (అని అర్జునునియొద్దకుఁ బోయి) అన్నయ్యా! మీరొక్కరే
యన్నారేమి ?

అర్జు—తమ్ముఁడా! నాయనిక కేమిగాని నీట గూరుచుండును.

తే. గీ. గాట మరుక్కొనుంబున నీచో యగమ్యునందు

పాదము వేసవేల్ చెమ్మట య బొలుమాడ

భానుఁడు సహస్రకీరణముల్ యవర్చి జేసి

నిన్ను నలయించె ననితోఁచు యనిశ్చయముగ.

సహజేవా! ముసిందులు తమతన జపతనంబుల మాని వస్త్రకాలల కరుగుచున్నచోడు.
కూరమృగంబులు నయిత పెండవేడిమికోర్కక ముసీయహఘ్నాయలకుం బుటెందు
చున్నయని. ఇంత తడవల చేసితినన్నా!

సహ—అన్నయ్యా! ఉత్తిశోత్తిరనిష్ఠుర మగు నీవనవాసక్లేశ మొక్కనాటిది
కాదుగదా! మీకుఁ దిమ్మనివై గల గాధానురాగంబు పెంపున జాలినొంది యిట్లుని
యెదరుగాని యిది యనుభవించక తప్పనా? అయినను చునకష్టము లివ్వకు, మొట్ట
మొదటనుండినంత దుస్సహములుగా లేవు.

అర్జు— సహదేవా! గొంపోకకాల మలపడితి మేని కష్టములు కష్టములుగా
గానలదక విడుమిక్కిలి యనియే ముఖమైనై తోచుచుండను.

తే. గీ. వగరుచేడును నభ్యాస + వశయాచేర

తెగలు దోచక తినుదువా + రికిరుచించు

బాధ లభ్యాసమాన గుళి + పోయియెలుగ

నరులు భావింతు వివక్రిమి + న్నాయమానను.

మన ! కీయరగ్యము చిరకాలమునుండి వాసయోగ్యమగుటచే ముఖాస్పదమై కాన
బడుచున్నది.

సహ—అగును. అతిదుస్సహము లగునాచద లభ్యాసమాన సహ్యమా లగుట
లోకానుభవసిద్ధము. అయినను మనము విచారించు వక్కజలేదు. వకలలోక సౌఖ్య
సంధాయకుడగు దేవకీతనయుడు మనల నీయావర్తముద్రమునుండి దరి చేర్చక
పోడు,

అర్జు—తమ్ముడా! అలెచే సునయావదగ గడవఁజెట్టదగినవాడు. ఈవజ
కెన్నిమాటులు మనవై నాకని కృపారసము వీరిపింపలేదు? లాక్షగృహదహనాది
మహోపద్రవములనుండి పరిరక్షించి భద్రంగా నేకూర్చి బలభద్రాది యాదునీయలు
వారింపినను వినక సుభద్రసే నాశిచ్చి వెండ్లిచేసె. అది యటుండ నభలో వార్తయు
విలపించిన ద్రౌపదిబన్నులు దొలగించె. ఆకనుజేవనందనుడు పొందునందనులకు
విగ్రహకత్తుడుగదా!

సహ—అన్నయ్యా! ఆకనుజేవనందనుడు పొందునందనులకు పరమకత్తుడా
ఏల? యిల్ల కుభాసపాంబు నకుగిగిపూర్వంబు నతిదాదుణంబు నగు వలుకు పలికెదరు!

అర్జు—తమ్ముడా! వేటకముకంబున నీవెండికొండయనక చరియింతుటచే
వాసిన నీసాఖారవిందమును నాచి జాలినొంది మనము మనములే లేక పొరపాటున
నట్లంటే. అనగనానీతో త్రెగంబు న్నమ్మను నునకునమ్మనా? పరమమిత్రుడైనబోయి
పరమకత్తుడెంటిని. దీనికి వగవం బనిలేదు.

[తెరగి]

అయ్యా! పొండవమధ్యముఁ దెక్కిన? ఏననుమప్పాగు! ఆచెట్టెనీద నున్న యిగు
వురిలో శ్రేష్ఠుఁడనియ?

[అప్పుడు గయఁడు వ్రజేశము మహ్మఁడు.]

య—మహత్మా! పొండవమధ్యమా! సంక్రిందనంపనా! శరణాగతరక్ష
నినిరుదాంః! శరణు; శరణు.

అర్జు—ఓయీ! నీవజ్ఞానావధిమౌనరతంబు; దగునీయగ్రహ; డీప్తిభాకర
నికాళ రాదిగ్రహంబులు భూమ్యాకాశాదిపంచభూతములు సాక్షులుగా నీకభయ
వృద్ధానముచేసె. ఎవ్వరు వచ్చి నిన్ను విడువమన్న విడువఁడు. భయపడకము. కూర్చుం
డుము. (అని మీఁద జేయించి రిట్టుచున్నాఁడు.)

గయ—(తనలో) అమృత్యా! నాప్రాణంబు లిచ్చటికి గుదురుచడినవి.

సహ—(తనలో) ఈతనికభయవృద్ధాన మొసఁగుట యుక్తమేగాని యె
డఁపుం డెవఁడో యీతని శేషకారణంబున నెవరితో జైరము లెగినదో గూరయక
మందుగా మాయన్న గారు శరణ మొసంగిరి (వృతాశముగా) అన్నయ్యా! ఆతఁ
డెవ్వరో యగ్రయదమా!

అర్జు—తమ్ముడా! చుహాభీతజేతముడైనవానికి భయముఁదిచ్చి తదంతర
మాతని చికిత్సపడుగుట ధర్మముగావున నానెఁడు కొండొకతడవు విశ్రమించిన వెనక
వడిగెనమా.

గయ—(తనలో) ఆహా! కృష్ణుఁడు పోతినజేసినది మొద లిచ్చటివఱకు
నింతశ్రేణజానందకరమైనమాట వివరించెదయ్యె. ఇంక బ్రతికితిని. ఆనారదుండునాకు
చుహాపకాగ మొనర్చె. అతనిమేలు మఱవఁజాల. కాని యీ పాండవవీరుఁడభయ
దానముచేసె, రక్షించఁగలఁడా లేదా యని శంకించుచున్నాఁడను ఏలయన నుచ
కారముఁ జేయఁగోగియఁ జేయనివాఁడును, జేయఁజాలక యాడఁబరమాశోకకు జేయ
గలనని వడించువాఁడు నమానముగా నిరగ్రకులు. ఇతఁ డట్టివాఁడని తోచదు.

అస్స—అయ్యా! నీవిప్పుడు శ్రమింపములేఁ చెప్పనోపుదునని చెప్పము. నీవెవ్వఁ
డవు? నీప్రాణావహరణవర్తిజ్ఞులైకొన్నవారెవ్వరు?

గయ—నేనా? (అని నందేహించుచున్నాఁడు.)

సహ—(తనలో) ఈతఁడేమికరముననో తనవృత్తాంతముఁజెప్ప నిష్టములేక
నానఁజూడరవృత్తి మనకు నుత్తిరిమియ శంకించు చున్నాఁడు; కాని మేమై
యుండును.

అర్జు—ఓయీ! సరదేహమేల? ఇంకను భయపరిత్యజుఁడవు గా లేదా? చెప్పి
భయములేదు.

గయ—నేను నిమగ్నమైన నున్న మణితరమేలు గంధర్వరాజును; గయఁ
డనువాఁడ. ఈదినమున—

అర్జు—అయ్యా! గంధర్వపార్వత్యేయండు వగు నిన్నవ్యభురుషునిగా భావం
చితిని; క్షమించుము, ఇప్పుడు నీకు భయకారణ మేమి?

గయ—అయ్యో! ఈదినమునఁ బ్రాతఃకాలమున బ్రహ్మలోకావలోకనకతా
మాలినయి గగనమార్గమున వరుగుచు నిష్క్రించునటు పారపాటున నేలవై దిలిసి.

సహ—అదియెవ్వరిమీఁదనైనఁబడెనాయేమి? అయినను పారపాటుగదా?

అర్జు—అమరదర్శనలాలనుండె వగుట నివర్తితమృత్యుఁడవు. తరువాత నేమిజరిగినది?

గయ—నావిడిచిన నిష్క్రించునటు పృథ్వికాయన కర్ణ్యప్రదాన మొనఁగుచున్న
కృష్ణుని నాస్తాంజలిం బడియె. అతఁడు నన్ను వధియింపఁ బ్రీతినబూనె.

అర్జు—(ఆశ్చర్యమతో) అనిర్యాచ్యపృథ్విభావుఁ డగు నా మహానుభావుని
నాస్తంబులనే యమికిలివిగా? ఎంతదని జేసితివి!

సహ—అర్హ్యప్రదాన మొనఁగునవ్వడే? ఇది యతనికిఁ గోపకారణమే.

గయ—(తనలో) ఈయిద్దఱును నన్ను విడుతురాయేమి?

అర్జు—గయఁడా! అమాట మొదట నేల నుడువవైతిని. నిరంకుశపృథ్విభావుఁ
డగు నాతనియెడ నీవపచార మొనర్చుటయూ నతఁడు పృథ్విఁ దాల్చుటయు నేను
రక్షించుటయునా?

గయ—మొదటనే నెఱింగించినవో మీరు నాకు కరణ మగుదుగా?

సహ—ఎంతయు మోసమువాటిలై? ఈవైపరీత్యముకలమున్న యాదవపాండవ
కులముద్రములు ఘూర్ణిల్లు. అన్నయ్యా! యిప్పుడు కర్తవ్యమేమి?

అర్జు—అయ్యో! కుడిచి కూర్చుండి యనురాగాతితో నకారణమైరంబుఁ
డెచ్చుకొంటి. గాండీవాదిమహాద్వివ్యాయుధసంపాదీప్తి కలనికటాక్షమేకారణముగదా!
గాంధారేయనిర్మితములగు మహోపద్రవసముద్రములనుండి బయలుపడుట కా నాకు
జేవుని కరుణయేకదా! కారణము. అట్టి పాండవ క్షేమంకరఁ డగు యదుకుంజరునితో
వైర మెట్టుకప్పించుకొందు. అయ్యో! శ్రీకృష్ణుఁడు పరమకర్తృఁ డని పారపాటున
నిరంకుశముండె నహజేవునితోఁ బలికితిని. అదినికృత్యముగా సంప్రాప్తమయ్యెనే! ఏది
తెరచు? కరణాగతరక్షణవిరుదాంతుండ నయ్యు నీతని విడిదిలివా నకలమహీనాయకు
లలో నద్రుతిష్ఠ గలగక మానదు. విడువకుండినవో స్వప్నావస్థయందైనను తలఁచని
వైరమాశ్రీకాంతునితోఁ గలగును. తమ్ముఁడా సహజేవ! నీవుబాహుడనయ్యు
బుద్ధిని బృహస్పతిపృథ్విమానుండవు, కావున కర్తవ్యము నీవే యూహించుము?

గయ—మహాత్ములారా! రక్షించుటకంటె గర్తవ్యతీతయయలేదు. అన్యధా
యూహించి యాదీనుని విడువవలదు.

సహ—అన్నయ్యా! ఈయల్పాంశంబునకై యింత చింతిల్లనేల? ఈతఁడు
పారపాటుచేసినరృచిని యెఱుంగక యాదవేంద్రుఁ డిభృంగిఁ బ్రతిజ్ఞనొనర్చి, పార
పాటుని యెఱింగినవో నీతని క్షమియింది విడుచును.

గయ—మహాత్మా ! చింతఃకళిము విడుచునగాని నన్ను విడువఁడు.

అర్జు—అట్లామహానీయుఁడు తమింపనివో—

సహ—తమియించనివో గయని సమయించుటయే.

అర్జు—(తోషచుతో) తిమ్మఁడా! ఫాలనేరుని నెక్కటికయ్యమున నిద్రించిన నన్ను కరణువేడియై గయఁడు సమయించుటకునే చూడు.

మ. నిటలాత్తుండిత్రు డెత్తివచ్చినను గా + నీ ; యన్న దిమ్ముల్లును
నిట్టతాటంబుగఁ బాసిపోయినను పో ని ; కృష్ణుఁడేవచ్చి వ
ద్దిటు పొగ్గా యననీ, చుక్కేనుయినఁ గా + నీ లోకము లైగ్గిలఁ
బటుదర్శంబున నిల్చి యాగయిని పొ) + లం బేనుగతీచెడక.

సహ—అట్లులైన నీధర్మపండితులు మన యధిష్ఠగమహారాజగారే తిర్చు వలయును.

అర్జు—ఎల్లప్పుడు మన కేడుగడయ గోవిందుఁ డేయనియ్యుకొన్న యామహా రాజమాట విని వ్యాకుల చిత్తుఁడగును.

గయ—అయాధిష్ఠియఁ డీయంకంబున కంతరాయ ముపడేయిమనేమోచాకీ
[ప్రవృదు యాధిష్ఠియఁడు పోవే యిమహాత్మాఁడు.]

యూధి—కరణమేమి చెప్పుమా.

క. పొత్తెకాలమునందు లేచి వెడని + వర్షిర్పించి కాల్యంబులం
బ్రీతి న్నకు నమస్కరించి చని గా + భీముడు మాజ్ఞియు లా
శీతి న్నేటకు వారపం బుబలమై + వృద్ధీస్థలిక గార్వెడిక
వారమ్మల్ పనుడెరిరేమికరమో + మధ్యాహ్నమై యుండినక.

మతియు నీయరణ్యమందుఁగల

1. అసమమహాతపంబువడ + యాపగ లేమిని జెట్లనీవలన
విసువున నిల్చిగో వివిన + నీధులయందతిగూగ మేగగో
మనలిగొ కానితావులను + మాగ్గ మెఱుంగిక యిందు నగు నె
క్కసవడుచున్నవాని యని + గాఢవిషాదము పుట్టి నెమ్మిడిక.

మాయర్జునుఁడీదీపమున మృగయాకీర్తిడ కరుగలేను (నడుచుచున్నాఁడు.)

అర్జు—అన్న గారదిగో నిటువచ్చుచున్నారు.

గయ—అసహా రాజేమి యనునో!

యూధి— (తనలో) అదిగో నర్జునహదేవులవొట్ట నున్నవారు. వేటకై
యరిగిన సహదేవుఁ డయడంచె భీమునకుఁబలు రాలేదు. ఈపాద్యనివదన ముతివిన

ముగా నున్నది. సహదేవుడు సయితము చింతాకాంతచిత్తుడై యున్నవాడు. ఈ
కొత్తపురుషుఁ డెవ్వఁడు చెబుమా ! (వ)కాశముగా) అర్జునా! నీవదనముధాకరబింబ
మింతకలావిహీనమయినదేమి? సహదేవా! అమహాపురుషుఁ డెవ్వఁడు! అర్జునుని విచార
కారణమేమి?

గయ—మహాత్మా! నిమిథాచలేంద్రీవానుడను, మణిపురాధి నాధుడను శరణు
పొందవాగ్రిజా!

యథ—తమ్ముడా! వాడువరాహాగ్రమయ్యుఁడనికానాధునితో నమరంజనర్యు
నపుడైనను నివారకవిశకాలకేయాది మహాదానవవీరుల దండించునపుడైనను ఖాండ
నంబు మాతాశనార్కము నే యున్నాడై నను మనోవిచారం భీషణ్యుత్పిండైన నెఱుంగ
గని నీకు నేడింత చింతయేల?

సహ—అన్నయ్యా! ఈగయాఖ్యగంధ్యప్రభుండు మాధవహస్తాంబలి యందు
నిష్ఠీననంబువైచె. అందుచేఁజగన్నాధుఁ డాగ్రిహించె.

యథ—(అశ్వర్యమితో) నిష్ఠీననంబు నైచెనా? అట్లయిన విచార హేళువే?

గయ—ధర్మనందనా! ధర్మరిహస్యతేనీ! నీవు ధర్మంబు వీడవలదు.

అర్జు—అన్నయ్యా! విభులసభాంతరాళిమున గౌరవులు పొందావీవస్త్రావ
హరణంబు సల్పుచుండ మనల గటాక్షవీక్షణంబుల రక్షించినట్టియొక జిన్నతనము
మొదలు మనల బోమినట్టియొక శ్రీకృష్ణబలరామలతో నాకు నిష్కారణజైరంబు
సంభవ బయ్యె నని మితో నెట్లు చెప్పదును?

యథ—హా! తమ్ముడా! వైరమా! శ్రీకృష్ణనితోడనే? యేల?

సహ—అన్నయ్యా! ఆకారణంబున మాధవుండు నీ గయనిఁ జంపఁదలఁచి
శరణాగతుడైన గయన కర్జునుడభయ మొసఁగా, తదనంతరం బాకథావిధానం బరసి
చింతించుచుండె.

యథ—అయ్యో! సోదరులారా! ఆశోకకృతాజ్ఞానితో నిర్వేకుకవిహ
దంబు సంపాద్యమైనదా? అయ్యో! కురుధాత్రీవల్లభుండు కపటద్యూతవరాజులఁ
జేసినను గులకాంతారత్నంబును పకలధాత్రీనాథసన్నిధానంబున నవమానించినను
నిరంతరభోగదాయక మహాపూజ్యపామ్రాజ్యంబు గోలపోయినను జననీజనకతనయ
వనితాది బాంధవ సమూహంబు దూరమైనను, కుమారిమృగానీకభీకరారణ్యభూముల
వంచరించుచున్నను కుశ్యధవపక్షపాతిబుద్ధిని సమస్త బాంధవులు మనల దిగనాడి
నను నాజగద్రీతుకుండగు సభోక్షుణ శరణాకటాక్ష ముండినమాత్రము చాలునను
కొంటి. నాభాగ్యదోషంబున నాజగత్ప్రేమిండు సయితము శత్రుండయ్యెఁగఁదా.

ఇంక మాధవ విరోధికులై నిష్ప్రయోజనంబై రాజ్యభోగవిహీనంబై కాంతారవాస
యోగ్యులైన యాదవాంబు నిడిచి యరణ్యసీమలయందు వసియించినను జచ్చినను
నొక్కటే.

మ. కురురాజైగుల నెన్ని చేసినను వై * కుంతకుఁ దై వట్టి యా
సరసీజాతులకటాక్ష మాన్నదిగదా ! * చారింక లోపంబు నా
కరణు స్తేదనుకొంటి గాని యిటు నా * నం చెంచలేనైతి నీ
సరి కామాధవు పొత్తివోయెగద నా * జన్మంబికం గాల్పనే?

అర్జు—అన్నయ్యా ! రాజన్యవంశజుండ నగుటచే కరణాగతుండగునట్టి యీ
పురుషునికి కరణు నొసంగితిని. తిదన్య మెఱుంగను

గయా—ఓయధిష్ఠిరమహాగానా ! మహాధర్మస్వరూపుడై సంక్రందననందు
నుడు రక్షించె. మీరు తద్విష్ణుం బాచరింపవలదు.

సహ—అన్నయ్యా ! దానికై చింతించిన వృథాబాస మేమి ? మన భీమసేనుం
డును నకులుండును వచ్చినచెనుక నాచరణీయం బూహితము.

యథా—తమ్ముడా ! విచారించిన బృథాబాసమాలేదు ; కాని—

లే. గీ. దైవిమును సద్గురుండును * దల్లిదండ్రీ

చుట్టమును నెయ్యి మామధు * నూదనుండె

యనుదు నెఱవమ్మికోన్న నా * చారియ నేడు

చగతుఁ డెగునందు నలఱడి * ప్రియలై మదిని.

అర్జునా ! అయినసేమి ? తద్విషయమై విచారంపకుము. భీమసేనుండు వచ్చి వెనుక
కర్తవ్యమూహితము. సహదేనా ! నీవుపోయి యావృత్తాంత మెఱిగించి నకుల
భీమసేనులను నిటు వోడికొనిరమ్ము.

సహ—చిత్తము (అని నిష్క్రమించును.)

యథా—అర్జునా ! నీను మొనర్చునది ధర్మకార్యమయినను, నామనసుక్ష్మస్థుని
తోడి పగ నొల్లకున్నయిది.

శీ కాల్పించెగద యింద్ర * భాండవారణ్యంబు, వేలుపు లెదలొస * వెఱుగువడఁగ
నిప్పించె గద నాకు * నెనలేనిమునిసభ వృథవోటి కెల్లఁగ * స్నేహితుఁగఁ
జేయించె గద రాజ * నూయంబు నాచేత, మనకీర్తి దెసలందు * మలసియాడ
రక్షించె గద శోక * లక్షయంబుగఁ జేసి, పొంచాలి బన్నంబుఁ * బడయకుండ
మిగులఁగూర్చుచెలికాడు * మేనమఱుఁదిచేయఁచున్నాడు చేసెనుచేయఁగలఁడు

మనకు మనకారముల నెన్నో మాధవుండు ఆతనితోఁబైరయనకెట్టులనుతుతింతు?
అర్జు—అన్నయ్యా! నకులభీమసేతులఁ దోడ్కొని నవాడేవుం దిదే వచ్చు
యన్నాఁడు.

[అత్తుడు భీమ, నకుల, సవాడేవుల, ప్రకీరించుచున్నాడు]

భీమ—నవాడేవా! గయన కర్జునుండు శరణమిచ్చుట యన్న గారి కొక్కరికి
సంతాపహేతువు గాదు చూడు.

ఉ. గంధగజేంద్రతుల్యబలఁ గర్వత్యశీకృతకాతువున్ జరా
సంధు నెదుర్చు నాఁడును విఁ సాద మెఱుంగ నొకించుకేని ద
ర్పాంధులు కొరవుల్ వెనికిఁ సంపిననాఁడును గుండఁగాని స
ద్భంధుండు కృష్ణుఁ డిట్లు భగఁ వాఁ డగునంచును గుండెదన్ మదిన్.

నకుల—అవును. తే. గీ. మహిత కార్యగతులు బెల్లుఁ మంత్రీ యగుదు
శుభము లొనగూర్చు గారాయుఁ మట్ట మగ చు
నానదలయందుఁ బొయినిఁ యాపుఁ డగునుఁ
జెలఁగు మా దాయ యగునన్నఁఁ జింత గాదె ?

సహ—అందుచేతనే మనయన్న గారు కార్యనిశ్చయము మీరు వచ్చినవెనుకఁ
జేయఁ గడఁగిరి.

యధి—తమ్ములారా! యిటువచ్చి కూర్చుండుండు. (అందఱు కూర్చుండిరి)
భీముండు—(తనలో) శటకటా !

తే. గీ. తొల్లివరుకునూరులు సేయుఁ దుండగముల
రాగనెడినట్టి యీమహాఁ రాజు మనసు
విడుగునోలిన యామాటఁ వినినపిదప
సంత నొచ్చెనో యామొగం బెఱుంగఁజేయు.

భీముండు—(తనలో) అధికారిని జూచిన దొంగవలెనే గజగజ పడంతాడు నీ
పురుషుండే గయఁడని తోచుచున్నది. (ప్రకాశముగా) అన్నయ్యా! నీకు నాలుగు
భుజములవలె తమ్ములు నలువురు చతులు సేయుచుండ నీ వింకినంకఁ జెందనేల ?
అర్జునా ? నీవు రాజభిర్యము వతికృమింపలేదు, గావున విచారింప నక్కఱలేదు.

అర్జు—నహోదరులారా !

తే. గీ. నిరుపమశైలి మనియెడుఁ నెవముచేత
బాల్మనుననుండి నాబహిఁ పొగిల సైగ

దేశీభ్రతుతో బగ + తెచ్చికొంటిఁ

గొలిచి చేకొని తలఁ గోఁతఁ + కొనినయట్లు.

ఇందు గర్తవ్య మిచ్చుడు మీరు నా తుపదేశింపవలయును.

నకులు—మహారాజాగారి నిర్ణయమునకే మనము బద్ధులమైయుండము.

యూధి—అమ్ముఁడా! భీమసేనా!

ఈ కృమిమునఁ గౌరవాధములు + శల్వులసేయు నుపద్రవపరీవా

నామలకు గట్టురీతి నను + రాంతకుఁ దడ్డము నిల్పఁదొల్లి

సమయమునందునో మనకుఁ + జక్రికి వైరము గల్గఁ దగ్గరీవా

నామానకు నడ్డులేదు వెర + లాగఁగలే రింక నేర్పచాలమిన్.

భీముఁడు—అన్నయ్యా! నిజకరవాలని తేచిమాత్రీదూరీకృతకాలివుం దను పొందుధరాళకురీని పుత్రులమై నకలాహనవిజయసాధనచాతుర్యమువలలమై యుత్తమత్తీయపురరావ్యయసంకాతుల మైనమన మీవిధంబున విచారింపఁదగదు' మనయర్జునుఁడు ధర్మనిరుద్ధ మైనకార్యముఁ జేయలేదు.

అర్జు—మనభీమసేనునివలకులు నమాదరణీయములు. అగోచిందుఁడు గయుని రక్షించి నన్నొకదరిఁ జేర్చకపోఁడు. కావున వెలవ వలదు.

యూధి—తమ్ములారా! పౌరీణబంధుఁడు వగతుఁ డగు సేనా యని విచారించు చంటిని గాని, వెలవకులేడు.

భీము—అన్నయ్యా! అశేషలోకతోభితోదరకుమారుడై, కేదారేణాగ్రాస్త్రి పరిజ్ఞాతయైన యాకృష్ణుఁ డది గయుని పొరపాటని యెఱుంగఁడా?

గయు—నుచోత్తా! తప్పక పొరపాటె వండేమాటులేదు.

నమా—ఎఱుంగునో యెఱుంగఁదో మన మెట్లు చెప్పఁగలమా?

నకు—ఎఱిగినవో నిశ్చేల పుత్రున సేయును!

అర్జు—దుర్వారపరాధపజనితకోధంబున నిట్లనియుండవచ్చును.

భీము—అట్లేఱిగియు నిట్లుసమానపరీతిజ్ఞానినకే సమన్వితుఁడౌట న్యాయమే! అదియునుఁగాక; కీర్తినీపందన కృతబహుశోపకారములచేతను, దద్దయు మోమోటుని చేతను నార్తజనరక్షణము వర్జించితిమేని, నకలరాజపురీపంచమధ్యంబున నపమానికు లనుగామా! పొందురాజనందను లవంత దశోన్నతు లనుజగత్ప్రసిద్ధవాక్యం బనర్థంబుగాద! కావున గయుని విడువవలదని నాయభిప్రాయము.

యూధి—అమాట నిశ్చితంబు; గయునిరక్షణంబుకర్తవ్యంబు.

నకు—అది నాకు సమ్మతము.

నహ—ఇది నాకు సంగీతారమే.

అర్జు—ఓసహోదరలారా! అగ్రక్షణము వృషభమాగుల కాచరణీయ నుగుటచే నేనీగయనకు శరణు నొసంగితిని. అందులకు మీరుత్సాహకరతాత్కరణులంబల్కి నాయలమటు దీర్చితిరి.

గయ—మహాత్ములారా! పొందునందనులారా! మీసహోదరపంచకంఠనకుఁ బంచసహస్రీకందనములు.

(తెరలో)

అయ్యో! పొందవులెందున్నవారు? ఏమి; ఆవృక్షముకింద నున్నారా? నర.

యోధి—సహదేవా! వారెవ్వరో కనుగొని రమ్ము.

అర్జు—అదిగో! నారాయణవదనేవాపరామణుర డగు నమూరడచే యట నచ్చుచున్నాఁడు.

గయ—(తనలో) అరఁ డామాధవునిచేతఁ బంపఁ బడలేదుగదా!

[అప్పుడు అమూరడచు పృథ్వీమందున్నాఁడు]

అమూర—(తనలో) ఆహాహా! కాల మెట్టిదూర్పులఁ దెచ్చును!

ఉ. నన్నియ దెచ్చుచు స్థలము + వాగలకు న్నవ్వెంచు కుంతికిన్
బుద్ధియునుటలై తనకి + పూచిన తంగెడు లట్లు శోభమై
నన్నెలరాలమేడలను + హేయగ నుండఁగ జూచినట్టి యా
శక్తులకాడఁగావలసెఁ గావల నుండఁగ బొందవేయలన్.

(ప్రకాశముగా) యోధిరా! జయమగుఁగాక! జయమగుఁగాక!

అర్జు—అమూరడదా! బలసాత్వకి సమేతంబుగా వాడుదేవునక నేనుమే!

యోధి—వ. అగణిత సత్వకాలి యగు + నాబలధరునినకు న్నుఖంబె? య

న్నిగచుచుండు కృష్ణవసు + నిత్యము మంగళమే! నుఖంబె న

గ్నగురుజనాని? యాదపు ల + పారమఖంబున నున్నవారో?

సుకువలంబి వాంఛ్రుమతి + మాప్రియబంధులసౌఖ్యశేయటన్!

అమూర—అ. అందఱు నేమంబున నున్నవార.

యోధి—ఉరయపార్శ్వముల సాత్వశ్రీ బలగాములు తన్నుంగొలువ మధర్మాచార్యులంబున నేంచేసియుండు యదుసులకమలకరచృణాకరుఁడు మమైష్టద్రయిన దలపెన్నుచే! వనవామ లగురసోధము తనుకడ కరుదెంచునపుడు మమ్ముగూర్చి యడుగున!

అమూర—రజా! నీవు వేల యదుగళిల? విను?

చ. మధురపదాగ్ధ మే నయిన * మక్కువభక్షణ నేయజేలక
గభ మొకఁ డెక్కునవ్వ దొక * కమ్యనావనోత్సవ మావరించిన
గభ మొకఁ డాలకించినను * గాంగనచేలమొకట కొన్న మీ
విధము దలంచి కంటఁ దడి * పెట్టనివూటయు లేదు వారటన్.

భీమ—నిరంతరకాంతగవానుల మగుటచే మే మా రమామన హరునకు మేన
త్తకుమారుల మైనట్లు, బీతుల మైనట్లును జ్ఞాపక మన్నదా?

అకూ—నీవిచారముచే నట్లనెదవుగాని, జ్ఞాపకమా లేకేమి?

అర్జు—అయ్యో!

అ. త. అడమన్నవాఁడె * యభిమన్యుఁ డలవోకఁ

దండి నెన్నఁడైనఁ * దలఁచునొక్క

మీమామయెద్ద * మెలఁగుచుండునె భ?

నిత్యమనిని విద్య * నేర్చునొక్క

అకూ—జగద్భద్రగంధాయకునిసమతుల్యుననున్న సౌభద్రగంధభద్రముగలగతి గానా?

యోధి—అయ్యో! అకూరుడా!

చ. వనములఁ బొందురా జొడలు * వానిన దాదిగ నేటికైన ను

య్యుంఘుఁడె మాసు దిక్కగుట * నాతఁడె మాకడ కిష్ట నిన్ గృవన్

బనుమట నిన్ను గాంచుట నె * పొగియు నైదును లేదొచ్చి నా

వనమానాభుఁ గాంచునెడఁ * నాగియు నీగతి హాయిఁ జెప్పెనో!

ఇప్పు డవ్యవస్థాదు నిన్ను మాకడ కేల పనిచే?

అకూ—వాసుదేవునియెడ గయఁ దొంగించినయభరాధమును మీరిగయుని
ముఖంబుననే నియండుదు. పొగ్గఁ బాతనిఁ కరణ మిచ్చునని నారదునివన విని
మాతో నిట్లు మనవిసేయుమని యాయదుండుజరుఁడు నన్నును, సుభద్రనిను నిటకనిసి.

అర్జు—జేవి నుభద్రకూడవచ్చినదా! ఏనీ అమె యెక్కడ?

అకూ—అయ్యో! అమె పర్లకాలగో దుగ్రుపురాజునందనయెద్ద నున్నది.

గయ—అమ్మా! అపాడు వారదుఁడు నాకడకురచ్చి యర్జునుని కరణు వేడు
మని నన్నుఁ బనిచి యామాట కృష్ణునితోఁ జెప్పెనా?

భీమ—అకూరుడా! కృష్ణుఁడు మాతో నేమి చెప్పవ నెనా?

అకూ—అయ్యో! ఇదిగో! జెప్పుచున్నాఁడను వినుఁడు. ఈపలుకు గయనకు
మనపొద్దుఁడు కరణానంగక యందు నేని యింకముం దీవలదు. ఇంతకుమున్నె పూర్వ
త్వత్రాంత మెఱుంగక కరణానంగనేని తల్లి జంబ యాతని విడిచివుచ్చునని. అని.

గయ—(తనలో) అయ్యో! దైతమా! నీరు నన్నిప్పుడు కృష్ణకన్నసింగురాయేమి?

యధి—(తనలో) అనుకోన్నట్లయినది. ఆరే డీవిషయమున దిట్టముగా బట్టు పట్టియున్నాడు.

భీము—అన్నయ్యా! సందేహోత్పత్తిక్తులై యితైఃసంగసః జింతిల్లనేల? యథోచితోత్తరముల నీరాయచారిని బంతుఁడు.

యధి—అకూర్తుఁడా! నాకు దేవునకు మాయెడగల యమితానురాగమునకు మేము కృతజ్ఞుల మగుచున్నాము. ఆతనితో మాకు దైరకారణములేదు. గయని నిష్ఠి వనం బాతని పాస్తాజలింబడుటయు నాతం దసాధారణవృత్తిజలఁ బూనుటయు తెఱుంగక మాయున్నందు, గయఁడు భయవిహ్వలఁడై తనకార్యబది వేద జాలి పెంపున వానిం గాన గంఠముకట్టె.

భీము—అవ్యుక్తుమరాజనంకవంజాతుఁడగువాఁడు శరణు వొసంగకుండఁ గలఁడా? ఆకూఠపుండుమారీ పట్టాసంగఁడేమి?

అర్జు—వృద్ధయమున జాలియునునది గలవారందఱు విషన్నుల కట్టిదశలో నభయపాస్తమిస్తురు.

యధి—అందుచేత మాయున్నుఁ డాననికీ వృధమంబున నభయపరీదానమొనర్చి వాగ్దత్తానంతర మారని కథావిధానం బరపి యీగయఁడు మాధవశత్రువుం డని గగిహించి దింతించె.

అకూర్—దింతించిన కార్యమేమి? ఆతనియాజ్ఞ నెఱవేర్చులెనుకదా? అయినా? నీతో ముఖ్యముగా నీరొవ చెప్పుమన్న సందేశము వినుము.

తే. గీ. పూర్వచుట్టలమని నొక్క + పలుకుమనియె

నొరులై పగఁబూనుట + యొప్పదనియె

బడుచుదనఁపు వికమ్మలు + విడుపుమనియె

తలకు మీఱివని చేయఁ + దగనిదనియె.

మఱియు,

మ. అవతారంబులు దాల్చివాఁడు పది; బ) + హృదంబు నిర్మించినాఁ

దననిభాగము చూన్చివాఁడు ఖనదై + త్య శ్రేణి మర్దించినాఁ

దనమానంబును బొందినఁ దేవుడు మి + మృర్ధిందియున్నాఁడు పాం

దవులారా! యివియెల్ల లోఁ దలఁచి యి + వ్వం లెట్టా వర్తింపరే.

అర్జు—అకూర్తుఁడా! ఆతని వృధావయము నే మెఱుంగనివారము కాము. కాని

జన్మించిన దుష్టపక్షాత్రియనంశము. తాల్పిద మర్వారమహాపరీతిష్ఠ. పరితన నెఱ
వర్చుకొనుటలో నాకుల బంకంబును సాహసంబును దానే యెఱుంగు. ఒకవేళ
పార్వత్యవర్తమాణ విమర్శింపక గయనకు శరణమిచ్చుట నాతడైన నవుగాక
మించినదాని! నేమి నేయగలము? నాకు బరమాత్మఁడగుటచే నేను లోకనిందపాలు
గాకుండునట్లు ననుగ్రహింపవలయునా. అతఁడు గయనిఁ గదలించి తమియించి
నదో లోకము నాతని యాదాగ్యమును గొనియాడు. మఱియు—

ను. కోట యొసంగిన నిర్దురుఁ + గూడదు వీనిఁ జక్కపాటి నొ

మోటును చే గయ నిర్దుచి + పుద్బితిమేని జనంబు లెల్ల ఛ

యేటికి ధర్మగాణ చదు + వేటికి భీమని బాహువిక్రమం

వేటికి పాగు లాననుయ + నెల్లపుడు న్యము బుగ్గవదిట్టరే!

భీము—అహోరూఁడా! పరితన నెఱవర్చుటమాఖ్యమాగదా! ఆపరీతిష్ఠాసంపూ
ర్తికాదె మేమిట్లు వశాంతరంబున నుండుట—

అర్జు—నరీతనంపూతికాకాదె పూర్వకాలంబున ధర్మవందనయిత్తుండ నై
యొకవత్సరంబు సర్వశీర్షాధిగమనంబు చేసితి.

అహో—అమృతాశ్రుని పరితనమాశ్రుణ నెఱవలదా! దానికేమి? మాత్ర
కృష్ణనివర్తమానంబునకు నైర మేదో యొసంగుడు.

యధి—ఇచ్చుటకేమాన్నది? కృష్ణనితో నావలకులుగా నిట్లువిన్నవించుము.

నీ. నరీవగత్పనిగన్న + నాగాయలుఁడు తాను బాంధవుఁడగుట మా + భాగ్య మనుము
బాల్యకాలమునుండి + పాండవులనయాన నెన్నిఁడు జవదాటి + యెఱుంగ రనుము
ఎన్నిసార్లు వార + లెంచిన మావాఁడు గావించు తప్పిదో + కృటియై యశము
చరిలకై మాతోడ + బంతగించుట యెల్ల దనవంటివానికి + దగని దనుము
పొరయిమున నీవు దనకన్న + బాలఁడైన నొడ్డు కేలట్టిపలుమాఱు + మిగిల్కెననుమా
పొండుపురుగుల విడరాని + బంధులనుము గయని తమియించి పార్థుని గావుననుము.

గయ—(తనలో) ఈయధిష్ఠిరుఁ డంపుచున్న విషయగర్భితసంజేశముఁబట్టి
దేవకీనందనునకు జడియనట్లు గనఁబడుచున్నది. మీ వన్నుఁ బోవగలరా!

భీము—అహోరూఁడా! కృష్ణనితో నావాక్యమాటగా నిట్లనుము. నాఁడు
జరాసంధునిచే బంధింపఁబడిన పనుంధరాధరు లందఱు నిన్ను శరణువేడి రనియు
శరణాగతంకణమునంటి సత్కార్య మొండు లేదనియు చెప్పి నన్ను దోడ్కొని

కోయి యాజరావంధుని వధియించి రాజుల రక్షించితిమి. వాటివాక్యంబుల జ్ఞప్తికిఁ
దెచ్చి కొని గయని రక్షింపు చునుము. తమియింప నొల్లఁజేసి వెండియు నిట్లునుము.

చ. ప్రియమగురాజ్యైభవము + ప్రియును బంధులు మమ్ము బాసినన్

దయయును నత్యవగాగ్రియము + ధర్మపదైకవిహారవాంఛ ని

ద్రియశరమైవ త్వేత్రము ని + రంతరము న్మయు బాయకున్న న

వ్యయముగఁ గాన వాగ్దహము + నందకు నందకుమార్ తీసికొ.

అహ్!—మియియపుర యభిప్రాయము గయని విశువకుండుట చూచించు
చున్నది. అహ్! నీవావశేషి చెప్పవనియెగవు?

అహ్!—నీయములొక్కటికారంబుల చూపవను,

మ. అతిగాంబు శుభద్రవై బాదము న + వ్యస్తాన్యకామస్థితిన్

చుతియొక్కింతయుఁ బ్రాప్త్యక జ్యవదవి + వ్యస్తంబు గాకుడ నే

యతిగా నుండిన వేలంబిలిది నె + య్యంబాట నన్ సోదరి

వతిగాఁ జేసిన వాటిమేటికృప వా + వైయోధవే ప్రిహరీ.

ప్రాణంబులు తాయధీనము చేసిన విషమ్యుని పగతున కొప్పుగించి కరణాగతిత్రాగి
విరుదాంక మగుధర్మతపంకమునకు గళంకము లేచాల నని మనవి చేయుము.

నకు—అయ్యా! నే నిట్లంటి ననుము.

తే. గీ. వగచి నరణుఁ జొచ్చిన వాఁడు + భక్తవగుఁడు

మించి కరణ మిచ్చినవాఁడు + మనమూఁది

పరుఁ డెవం దిందులో నికు + వద్యవాధ

యాత్మ లావరించునది నేర + మగునె! చెప్పుచు.

ననా—అయ్యా! ననాదేవుఁ డిట్లనియె నని విన్నవింపుము.

శ. కాచినవాడ వీర మము + గౌరవు లెగ్గొనరియచోఁ గృపం

జూచినవాడ వీర మధు + నూదన! నేరము లెన్న నేటికి

స్త్రిచరణారవిందముల + నెమ్మది నమ్మకవారి మేగదా!

కాచిన గావకున్నంబు + కాలము నియదేభాగ మయ్యతా!

అహ్!—నర; అందఱుసందేశములఁ దెల్పెద. అట్లు యన నయనివిడువకు గదా!

కృష్ణునిమాట విరస్కరింపఁ దలఁచినారా?

అహ్!—అట్లేవగు నేయఁ దలఁచినారు?

అహ్!—మీమాటలయొ దంతికన్న నర్థమేమున్నది.

భీము—అందఱియర్థ మేమో న్నివ్వెముగా నీవేచెప్పము.

అక్కా—చెప్పవక్కా అ లేకయే తెలియుచున్నయది. అట్లయిన యుద్ధమునకు సిద్ధమగుదురా?

భీము—చేయవలసినదొకటో నట్లే చేయుదుము.

యధి—అంతదూరము రానేల? సామముచేతనే కార్యము సాధింపబడుగాక.

అక్కా—దూరము రాకేమి? నీతమ్ములు బలవంతులుగావుక గయని నిడువ నంటివి. లేకున్నచో మాధవునకుఁ జిత్తికూలము నేయుదువా?

భీము—ఇందుఁ బ్రతికూల మేమున్నది?

అక్కా—అంతయుఁ బ్రతికూలము, సగర్వము.

అగ్గ—గర్వమేమియు లేదు.

అక్కా—అవును. కక్ష సాధించుటమార్చి మున్నది.

యధి—మాకదియు లేదు. వినయమే.

అక్కా—వరియే? నేనట్లు చెప్పెదను. నాకు నెల వొసంగుడు. అయ్యో! మధ్యమపాండవా! అన్న వంపున నుభద్ర యీశ్వరులు నీతోడఁ గొలి ప్పిపంకింప వచ్చినది. ఆమె తననందేకము నీకు విన్నవించుదనుక నేను బల్లకాలలో నుండి యవ్వల నాడవిం దోడ్కొని ద్వారకానగరంబునకుం బోవుదును.

అగ్గ—నే నివృత్త యామెతో మాటాడెదను.

యధి—నకుల సహదేవులారా! మీయిరువు రీతనిని బద్ధకాలకుం దోడ్కొని పోయి సన్మానింతుఁడు.

నకులసహ—చిత్తము (అని అక్కా)రుడు నకులుఁడు, సహదేవుఁడు నిష్క్రమించు చున్నాడు.)

గయ—అర్జునారా! ఆనారాయణుడు కోపావేశమున మీపై వండువిడియ దారుణసంగ్రామంబున మీరు నన్నెట్లు గాపాడుదురో? నీటముందిన బాలముందిన భాగము మీయదియే.

యధి—గయఁడా! నిగ్ధయచేతముక్కుడై పర్తింపుము. ఆనుభద్రాగ్రజు సౌర ననుభద్రాగ్రజుకుండు నిన్ను గక్షించు. ఈభీమనేనుఁడు నిన్ను గాదు.

అర్జు—గయఁడా! పాండువుక్తులు జీవించియుండువంకకాలము నీవు భయ పడవక్కాలేదు.

యధి—తమ్ములారా! వాసుదేవుఁ డేమి చేయునని మీరు శలం చెదరు. నిజ ముగాఁ గయ్యమున కియ్యకొనునా?

భీము—నిస్సందేహముగా నతఁడు మనతో సంగ్రామంబు చేయవచ్చును.

యథి—అసోహా! ఎంతవైపరీత్యము! తనకు దగ్గఱ మట్టములమై పోషణమాన మిత్రులమై తన్నే కమ్మకొనియున్న మనతో నరెడు పోర నిచ్చుగించునా?

అర్జు—అన్నయ్యా! మీకిది యాశ్చర్యముగా నున్నదానా? రాజులకు నెయ్యి మూల ఊణభంగురములు, పూర్వబాంధవ్యమును జరిమెత్తిని రాచవారు నరకు గొనరు గదా! చూడు.

చ. పాడమమె యొక్కనంశమునఁ + బోదినిగాంచమె యొక్కయింటనే

గుడువమె యొక్కపాత్తునఁ + కొండికనఁ డొకయొజ్జయొద్దనే

పడయమె విద్యల న్మనము + వారలు నీకరణి న్మెలంగినకా

పాడమగ నేటికయ్య పార + పుల్లనకు న్నగుబాతితోడుతకా.

యథి—(విచారముతో) తమ్ములారా! ఉపకారమునకుఁ బోవ మనకపకార మెదురయినది.

భీమ—అన్నయ్యా! అకూరినిగ్రమనానంతరమున మీరింత చింతాశ్రాంతిలు గానీల? వానుదేవునితోఁ బగ సాధింపలసినచ్చెగదా యని మీకుఁ జింతగా నున్నదా? ఈమాత్రమునకే మీరింత విశ్వలదిస్తులైనచో మనయొజ్జవాసాంతం బున, రాబోవు మహాయుద్ధంబున, గాంధారియ, సింధునాయక, రాధాతనూభవ కుంభసంభవ, కారద్యుత, మందాకినీనందన వృముఖయోధాగ్రీవరకల్పితానల్పదృఢ పూర్ణహంబుల నెత్తెఱంగున భేదంపగలరు? సాంచాలరాజతనయపరాభవదావా నలంబు నెత్తెఱంగునఁ జల్లార్పగలరు? ఆదామోదరుండు వచ్చిన సోదరుండు వృకో దరుండులేడే! ఒకవేళ మీరా నారాయణకళ్యాణలబ్ధులకు భయపడితిరేని యదు వృష్ణిభోజకుటరాంధకనైనిక గర్భనిర్భేదకముగా గదామాతృద్వితీయుండైన నే నొక్కడ బోవుదు. అర్జునా! నందేహించెదవేమి?

అర్జు—అన్నయ్యా! నందేహమా. అట్టి మండేయ్యుడనుగాను. మహానగర రంగుంబున ననంగమద్దకుఁ బంగంబు నొందించి తనుత్తమాంగంబు మధ్వాండీరపరీక్షార్థి లక్షితంబు గావించినసూరుండనని నీ వెఱుంగనే? ఈయజ్ఞసేతుండే గా దప్పాలసేతుండు ప్రేమభగవదసేవ్యరూపుడై వచ్చిన వచ్చుగాక! త్రియస్త్రింశతోటినిర్జర గణంబులతో మెజ్జాతుమందు వచ్చిన వచ్చుగాక! ఇంచుకేనియు నిలవను. వెనుదీయను. గయనిఁ గావలయు నొండె. నేజావలయు నొండె. వెల్లుల మెచ్చరలయు. యశకు మెచ్చవలయు. ఆనరహానితోఁ బోరెద. జయము గోరెద.

యథి—తమ్ములారా! శూరశిఖామణులచే నలంకృతం బగుభరతవలంబున జని యించి నేను వెనుదీయదునే? ఏకార్యమయినను బాగ్గిరంభించినవెనుకబానియంతంబు

నుగొనుట ధీలోదాత్తలక్షణాలు. కావున నేనును రణమునకు సిద్ధుడగు నున్నవాడను.
మోక్కరహస్యం తెలిసిగించెద వినుండు;

తే. గీ. దివిజు లొక్కొక్కవేళ శో + ధించుచుండు

జనులనర్థనిర్ణయక గడు + శ్రమము పఱిచి

దివిజవాధుండు కిదిని శో + ధింపలేదె!

అల హరిశ్చంద్ర! గాభేయుఁ + డరయలేదె!

అందుచే మన సర్వనిర్ణయ శోధించుటచి నానుజేపుం డింతపట్టు వట్టియున్నవాఁ

డేమో యని తోచుచున్నది. కాన గయని నిడువలగు.

భీమ—అన్నయ్యా! మీరు లెప్పగా నాలోచించివారు.

అర్జు—అట్లులైన నై యుండవచ్చును.

యథ—తమ్ములారా! మోలింకొక్క వరమాగ్ధ మెఱిగించెద. పావధానులై
వినుండు.

తే. గీ. కమలవాళుని పాయలు + గలుగఁబట్టి

మలరు చున్నార పాండవు + లంలెకాని

వహజముగవారు దుర్బలలో + కౌర్వహీను

లనుచు జగతిలో మన కప + భ్యాతిగలరు.

ఇప్పుడు నానుజేపునకు వ్రక్కెరులమై నంగరమందు నిల్పితి మేని మన కాయవభ్యాతి
మాను.

భీమ—ఈమాట నే నీవఱకే చెప్పితిని.

అర్జు—లోకులు నిజము తెలింగి మాటలాడరు.

గయ—(తనలో) అన్నా! ధర్మరాజు కిమిపులో నెంతెంత యాలోచన లు
న్నవో? గడుమందనమున వీని కెవ్వరు సరికారు.

యథ—సోదరులారా! ఈగయని పంక్షించుటచే లోకమునకు నొక్కనీతి
నేర్పఁగలము. లోకంబున బలవంతులు, ధనవంతులు, దుర్బలము, నిరపరాధులను
బాధింపజూచుచుండురు. బలవంతులకు జంకియు ధనవంతుల కెదురు చెప్పలేకయు
లోకులు సాధారణముగా బలహీనుల పక్షమున నుండక బలవంతుని పక్షమునకే
జేరుదురు. మన మిచ్చ దీగయని విడిచినచో రాగల యుగంబుల జనంబులు
బలవరాక్రియవంతులగు పాండునందనులే పూర్వకాలంబున తమమాట నిలుపుకొన
లేకపోయిరి. ప్రాకృతవరులను మన మెంతవారమని మనలనే యుదాహరణముగా
గ్రహించి సత్యవ్రతమును బరిత్యజించి నీతికి దూరమై తరియింతురు. అన్నమాటకుఁ

బట్టుబట్టి మన మిగఁ ధర్మసార్వభౌముని పరిరక్షించినవో మహావీరకారియూ మిత్రుఁ
డు, దగ్గఱుబట్టమునకు శీర్షకృష్ణునంతవానిమాటనైనను బాటొంపక పొందునందనులు న
త్యవాక్కుపొలనముఁ జేసిరిని జనంబులు చెప్పకొని మనలంగొనియాడి నీతిమంతులై
వర్తింతురు. మన యొకవేళ రణమున శీర్షకృష్ణుని గలువలేక మృతినొందినను బాండవే
యులు ధర్మకార్యార్థమై శరీరత్యాగము చేసినను సత్కీర్తిజగంబుననిల్చును, మితీయు
క. తనదేహము తనగేహము

తనకాలము తనధనంబు + తనవిద్య జగ

జనములకై వినియోగిం

చిన నరుఁడే నరుఁడు వాఁడే + చెందును దినముక.

భీము—అన్నగారి పలుకులు వేదవాక్యములు

అర్జు—అన్నయ్యా! మీయును దేశమువలన ధన్యులమైతిమి.

గయో—పాండవయులారా! లోకంబున మీరే సుస్థినిర్ములరు. భీకరుల
దీనకు లగు మీరు చిరంజీవులై వర్ధిల్లుదురుగాక!

యోధి—తమ్ములారా! మనమా పర్లకాలకుఁ బోవుదమురిండు.

అర్జు—అన్నయ్యా! సహజేవుఁడు సుభద్రను పెంటఁబెట్టుకొని నాకదికు
వచ్చుచున్నాఁడు. మీరు ముందరుగుఁడు, నే నిక్కడే వచ్చినను.

యోధి—తమ్ముడా! అటులేచేయుము. కాని శ్రీస్వభావముచేతనో, భా
గ్యస్థేనాముచేతనో, యాదవపాండవ వైరముచేతనో యొకవేళ సుభద్ర వ్యత్యస్తముగా
మాటలాడినను నీవామెవై నలుగవలదు.

భీము—అర్జునా! పండేళ్ళ మంపుటలోనీవుభీమసేనునితమ్ముఁడవనిపించుకొనుము.

అర్జు—యథోచితముగా వర్తించెద; మీ రరుగుడు.

(అవ్వకు భీముఁడు, యుద్ధిష్ఠిరుఁడు, గయోఁడు నిష్క్రమించుచున్నార.)

[అరిత సుభద్రను పెంటఁబెట్టుకొని సహజేవుఁడు పర్యవేళించుచున్నాఁడు.]

సహ—(తనలో) అస్థునకుఁ దవకు సుభద్రేయుమని శీర్షకృష్ణుడే దేని నంది
యుండవచ్చును. కాని.

తే. గీ. పృథమచందున నకూర + వలకు లనెడి

రవకరువలల నొక్కింత + రవిలియున్న

యీధఃంజము శోధిధాగ్ని + యామృగాక్షి

మాట ఎనియెడు సమిధల + మండకున్నె ?

(ప్రకాశముగా) అమ్మా! అన్నగా రరుగో నక్కడ నున్నారు. సమాపితము రమ్మ.

నుభ—అయ్యా! నారాక నుందుగా మీయన్న గారి కఠింగింపుము.

అర్జు—(నుభద్ర) నుజాచి తనలో! కటుకటా! ఈమెను నేనానవాలుపట్టుటయే
అనుకర్యముగా నున్నయది.

మ. అతినిశ్వాసపరంబురాకఱపితం + బైయున్న నెమ్మొముతో
నతమా భర్తృవియోగదుఃఖమునఁ గా + ర్మ్యం బొందు నెమ్మేనితో
గృతియెల్లంజెడియున్న నెమ్మనముతో + క్రికర్ణియ౯ లేకయున్
నీతిపద్యాస్వరతారకీకకళతే + వత్ భామ గప్పవైదిక.

ననా—అన్నయ్యా! నుభద్రా! దేవి యిదె మీమ్ము దిప్పించవచ్చినది.

అర్జు—తమ్మండ! చూచుచున్నాడను (తనలో) ఈకళ్యాణిని నేగఁగఁగొని
బ్రహ్మకాలమైనది. నా దరణ్యవాసదీక్షితుడనై యింద్రాప్రస్తనగరము విడిచి నవ్వుడు
గదా ఈదేవి ముఖమండలంబు కన్నులకఱపునీతి నేఁ గాందుట. ఎంత లెంతలా రాజ
రాజులు తన్ను మేల్పడి పరియించవచ్చినవారి నిగాకరించి నన్నుంజేపట్టినందుకు నులప
మేతయై పుట్టినందుఁ బడియుండవలసినవై.

నుభద్రా—ప్రాజ్ఞేశ్వరా! జయమఁగుగాక! జయమఁగుగాక!

అర్జు—దేవీ! నిన్ను జూచుటకు సిగ్గుపడుచున్నాడను. ఏమంటిదేని
ను అనుగుండెల్లలికై ముకుందునకు నా + కర్ణాంగమై పొందురా
జానకుగ గోడలవై మహామహిమతో + శుద్ధాంతకాంతానన
నయఁబు నృజియింపఁ జేసరిలు నీ + కారాటయు బ్రవృత
దనగా; నింక ధరితిగ నేగరిత సా + ఖ్యం + చు నవ్వారిగా.

నుభ—ప్రాజ్ఞేశ్వరా! దైవవైచరీత్యములకు మీరెమి చేయగలరు? నావిషయమై
చింతించవలదు. ఏలయన,

మ. అనుగుం బిడ్డఁడవై రుహిండుగనకు లో + కారాధ్యుడ౯ వాసుదేవ
పునకు న్మేనమఱుందివై నఖుండవై + భూపంధ్యుడ౯ ధర్మరా
జానకు స్వమ్ముండవై హయంగలిచి యా + నుత్రామునన్ధి సనం
బునధిష్ఠించిన నీవెయిట్లయిన మా + పోంట్లా నుఖం బొందుటల్.

అర్జు—దేవీ! శత్రుఁ డభిమన్యుఁడు నుభయై యున్నవాడె?

త. ఎన్నిదినంబు లయ్యెఁ గని + యే నభిమన్యుని గన్నులార నా
కన్నకురారుమోము నెల + కాయుని వన్నెలమున్నువోలె వా
కన్నులనుండి బొప్పములు + గాఱువుగా వెలివిడ్డ కివ్వదే
నున్న లెఱంగుచే బ్రతికి + యిండియుఁ దీవినవాడనే నుమీ!

సుధ—అతుంగళము ప్రితిహారముగ గాక! పాశ్చాత్యరామిరింత పరితపించు దగదు! బిడ్డడు కుశలియై యున్నవాడు. మిరదిరకాలంబున వానిగలవం గొనగలకు:

సహ—పుత్రవియోగ మతిదుస్సహ మైనదిగదా!

అర్జు—దేవీ! చిరవియోగగ్గిహముచేత ఊటువడియున్న నీముఖవంద్యపుం డలము నుగలగనఁబడుట చేతను, సునయనిమన్యుడైన నీవును కలవారై శ్రీకణపర్వం బుగా నీముఖంబున వినుటచేతను నాయలమటు దీటివది. ఇప్పుడు ద్వారకనుండి ద్వైత వసంబునకు నిన్ను దోడ్కొని తెచ్చినవని వినఁగోరుమన్నాడను.

సహ—అక్రూరుని వెంటవచ్చుచే నీమెయ్యవందేకా మనచ్చినదనుకొనియెద.

సుధ—ఈసహదేవునిమాట నిజము అక్రూరముఖంబున మీరు నూయన్న గారి ప్రితిష్ఠాదీక మెఱిగి మీ సతనిపలుకు లొకతేర మీరు నిరాకరించినపక్షమున భరత కులప్రవీణకు లగుమిమ్ము ప్రితిమాలుకొని యెట్లుయన స్వబంధుజనవిరోధము నివారిం పుతుని మాయన్న నన్నుబనిచె. నాకు మీయెడఁ గలచతువువెంపున నేను నందు కియ్యకొనివచ్చితి. కావున మీరు గయని విడిచివచ్చుడు.

అర్జు—దేవీ! నీ లభ్యపరిజ్ఞానము గలిగిననీ విట్లునెద నేల!

క. తగుదు నని ముందు శరణిడి! పగవారికి వాని నిమ్మి • పక్షంబున నా

కగుకోసము నరికింబును; మొగమోటుము దవ్వగాది • మోతుంబునకుకా

సుధ—పాశ్చాత్యరా! మన కాపగ్నాంధ్రుఁ డగునమ్మహానుభావునకుఁ బరా థవమొనర్చినవారికి కరుణింపుట దర్శమే! యుక్తకగ్మమే!

అర్జు—దేవీ! ఏకచ్ఛరిత్ర మెఱుంగక కరణ నిర్బుతి. అందు కప్పు డేమిచేయు మనియెదవు?

సుధ—అశ్లేషుంగక చేసేతిరిగావున నెఱిగి గూతనిని హరికొన్నంపవలయు. అదియే శీఁశేయు మనునది.

అర్జు—(రోషముతో) దేవీ! త్రితీయాస్తవ్యజాతపు విరుద్ధప్రలాపంబులాడెద నేల! ఈహాస్థనియం దట్టి యధగ్మకాగ్రం తేయవనరమందైన పెందైనజూచితివే?

మ. జనంబొందితి రాజవంశమున, నా • స్రుంబండున ద్వాత్వికాఁ

డను మత్తుతి)నులాంధనంబు లగుఖ • డ్దంబు న్దనున్న స్వగం

బున మీరు డని కొంత పేర్వడితి శం • భుం గల్పి మెన్పొందితిగా

బనుచు శెల్లునె యిట్టికానివనికి • స్మృతుకా నిచారింపకా!

సుధ—అతడు నారాయణకళానిర్భాకుఁడనియు దేశకాలధారయనియు నతినిశ్చయం బనివారణంబనియు కొత్తగా మీకు నేనిప్పుడు చెప్పనక్కరలేదు మీరు

తృతీయాంకము.

వృధాయానంబుగ గంధర్వులకు శరణు నొసంగుటయేకాని చక్రహస్తహస్తంబున నరండు సలహారింపబడకపోడు. మీఁదు మిక్కిలి మీదిరన్నహబంధమా విడిపోవుటయే దీనిఫలము.

అర్జు—ఏమి? గయ్యఁడు పంహారింపబడకపోడుగా? మీయన్న దళవతార వర్తయైనను సరే యతని మొగమాటమున సహజకులాచారధర్మమైనశరణాగతత్రాణ బరుదంబు గోలుపోదునే? మత్కంతంబునఁ బ్రాణనాయువు శింతకాలంబుండునంత కాలము నేనీగయ్యని వివర్ణించును.

సుధ—విడువనివో యుద్ధంబునకు రమ్మని యమ్మహాత్ముండు నెలవచ్చె.

అర్జు—(కోపముతో) యుద్ధసన్న ధుండవుగమ్మనినంతనె మహాభీతచేతమ్మం దపై గడగడపడంకి గంధర్వుని నీయన్న సాదములపైఁ బడనీయుదు ననుకొంటివి కాబోలును? కంఠగతపోణుం దగువఱకు నీరాజకఃశీరవుం దానరకఃశీరవునితో నంగ్రామం బొనరు; భయములేదు. దేవీ! ఇంతటి యువదేశము చేయుటకా యంత దూరమునంది నచ్చితివి?

సుధ—దేవా! మీకు నేనుధర్మముపదేశించుటకు రాలేదు. దయామయులగు మిమ్ము నే వేడుకొననచ్చితిని. కులుమాటులు మీకుపకార మొనర్చిన మేననుఱుందితో మీరు కయ్యమున కియ్యకొనినయెడల జగజ్జనులు మిమ్ము విశ్వాసఘాతుకులందు లేమాయని ప్రయవడుచున్నదానన.

* ఆ. పె. అల్లునొకనికళన + నత్తిమైత్రిగలమీరు
పోరు నేకుచేసి + పొందువిడిచి
పరస్పరాణురెల్ల + పరిహాసంపర మిమ్ము
నేగి గానిలేదు, + శ్రేయమిందు.

అర్జు—అట్లు వ్యాయామశ్చాయవిచారణయలేక లోకులు కులుగావులై నన్న విశ్వాసఘాతుకుం దెవనవో దమపాపంబులఁ గామే నశియింతురు. అతఁడు మాకమి తోపకారంబులు చేసిన నధర్మకార్యంబునకు నన్ను బురికొల్పినపుడు నే పరినియాప మన్నింతునా? సాటివారు నన్నిన నవ్వుదురుగాక; గయ్యని విడువను.

సుధ—ఈసాటివిషయమున వర్ధాంగ మైననామాటమిన్నింపఁగూడదా? మేననుఱుందలై యిల్లాలై చిరవసావాసినియైన యాడుదానికింతమాత్రపుఁజనువు చెల్లదా?

అర్జు—ఈవిషయంబునఁ గాక యాశ్చర్యమయంబుల నీతనువులు చెల్లు.

తే. గీ. అన్నియెడలను నేను మీఁయన్న వోలెఁజగుదుబోండ్లమాటలెవఁటి? నేయుడునని తలచి నచ్చితి కాఁబోలు + దౌర్జన్యమునకు నెలలలా కాజనీతులు + నేర్చువారు?

సుధ—అయ్యో! పట్టికపట్టు విడువ రెట్టుకొట్టుకొందు. నిరంతరప్రతాపం దగు నాలోనిని చేత మీక పొయ్యములు కలించుచున్నదాను.

అర్జు—(కోపముతో) మూర్ఖులైన నవనోదరబలదర్శనములు పరిత్యజించు శాశించి దేదరింపఁ జలించుచుంటినా? అవును నిన్ననవలననపని యేనున్నది. ఇది శ్రీకృతి కున్నలక్షణమేకగా? పాణినాథుఁ డెంతవరాకృతిమనంతుఁడైనను నెంతవరాకృతిగోసయఁడైనను నెంత ప్రేమాతిశయము గలవాఁడైనను కాంత మగనింజాలు కనఁజేయును; పుట్టిలనఁ దనపంచపాణిమ లర్పించును.

శ్రీ గీ మధువనిగాఁగను బతికెంత * మక్కువైన
మనమీదను నతికెంత * మమతయున్న
నువదకును గాపురించెంత * యెప్పి యున్న
బుద్ధినింటిక కడుఁగూర్చు * బొలఁతి యెత్తును.

అధికైశ్వర్యంబులం దులఁదూగుచున్న సోదరప్రేమాభిబంధుజనంబులఁ జూచిన నీ కన్నులకుఁ గాలకేయాది గానివశిక్తుఁడును ఫలలోచనజీతయు నగుభక్త యథమా ధముండట్లు గానఁ బడుచున్నవాఁడు కావోలును. లేకోబలదర్శనహీనుండ నగు నన్ని ద్వివివాహముచేసి యొప్పు నిన్ను కాకృత్యదుఃఖము పాలుచేసె.

పగతురచే నామన * భాగ్యము గోల్పడియున్నవాని నె
వ్వగవిహితరంబులనె * వానము నిచ్చుటలేదువాని నీ
మగఁడని చెప్పుకొన్న నభి * మానము గల్గెద పాధ్వివౌల నీ
కగుదలవంతులన్ మఱచి * యెట్టిటు లోర్పితి వింతకాలమున్.

మఱియు నోమానవనీ!

ఉ. సంతతివైభవోన్నతులు * శౌర్యసింధు బురకీర్తి నీయధి
మంతులు నీసగర్భ్యులను * మాట యెఱుంగుదు! వారిమోల శ్రీ
నెంతటివాడ నెట్లు లనఁ * ప్పిష్టన కేను మఱచి నంచు నీ
కాంతుండ నంచు వద్దిననఁ * గాని లంకకపోరు భూజనుల్.

గూడవ తోడి చుట్టరికమున నయినను మాకిందుక పేరువ్రోతిథులు గల్గుచున్న యవి. అది యుండనిమ్ము.

శ్రీ గీ ఉదాహరణమున కిప్పు * దుష్టంబు
వినుము త్రికరణకుద్ధిగా * వింతు నేను
విజయుఁ డవిలోన బ్రాణము * ల్విడుచుగాని
దేదిరిగంధర్వ నెన్నఁడు * విడువఁ డనుచు.

ఇంత నీవరుగవచ్చు.

సహ—అమ్మా! అన్నగారి మాగ్గిహుప్పాహము మేలుమోతినది. ఏరింకఁ జెప్పఁదగదు.

సుభ—(పాదములపైబడి యేడ్చుచు, ఓ భ్రతకులేందా!) గాఁజరిగినా! గాండీనమునుండి చెడలు బొణములకంటె కెక్కుడు ముఱుకుదనంబుగల మాకులచే నొప్పించి వశ్యుల తులనాడెదరు? “పాండివు లరిణ్యవానగతులగుట యాదిగానీవు మాగ్గహంబున నున్నందుకె నీవతి మావైవిశ్వాససీనుడై యుద్ధమానకు సిద్ధుడయ్యె” నని నానహోదరభార్యలగు సత్యభామాదులు నన్ను చెప్పెదరు. ఆనింగ నోర్చితిన. అందుచేసెన, నన్నున గ్రహించి నామనవిం దుకొనుడు.

అర్జు—అట్లయిన, భావనోపలగునామానినుల సమతుల్యునకుఁ బోవలదు. మత్స్య స్నిధి నీవివసంబుననే యుండుము, మీవదివలచే నీవునిశ్చేతుకముగా నిందనీయవుకావద్దు.

లే. గీ. కూక మీయన్న కల్లునీయిఁద్రేఱి గొన్నకల్లుకాలనుడిదుంఁవల భుజించి
క్రితుకవచ్చును మాతోటిఁపాటు నీవు. మగనితోడిగ లోకంబుఁమానవతిక.

సుభ—నేనీసంజేశము మీయన్న గారి కెఱింగింపవలయును గదా?

అర్జు—ఏలే! అట్లయిన నీవు ద్వారకాపురంబునకుఁ బోవచ్చును.

సుభ—అట్లయిన నామొద్దు చెల్లింపరా?

అర్జు—నీమొద్దు నీవివాహకాలమునాడే చెల్లినది. ఇంక నీవగును.

సభ—(తనలో) ను, విడువందెప్పుడుఁగిగయంబుగితిలనీ, వెన్నుండు పాలింబునా
చేడు వీరిద్దఱుగిమ్మనోపులను నా * చిల్లంబు నొప్పింతునీ
ననుమక నేగడుఁ గుందగావలనె హ * నాచేతనిందమి ఈ
య్యెడుదైవంబెటువే కుగాఁదలఁచునఁజేయియ్యెడున్ గార్యయిల్
(అని నిష్క్రమింప మున్నయది)

సహ—అమ్మయ్యా! భర్తకును పాదకునకు వైగముగలుగు సమభయంబు నందించేయఁ దలంచి వచ్చిన యబలను మిరియి కరినోపుల నొప్పించఁ జెల్లువా?

అర్జు—తమ్ముఁడా! ఆబల యబలయట్లుండఁ కార్యభారంబులఁ బై వేసికొనుట చే నిట్లు పడవలసియుండు. (తెనలో)

ఓయర్జున సహదేవులారా! మాధ్యాహ్నికంబుల నిర్వర్తించుటకుఁ బర్లకలకు రమ్మలి యుద్ధిష్ఠీరమహారాజు గారు మీ కావతిచ్చుచున్నారు.

ఇద్దఱు—ఇదిగో వచ్చుచున్నాము.

శ్రీ

ప్రచండయాదవనాటకము.

అను

గ యో పా ఖ్యా న ము.

చ తు థాం క ము.

రంగము—ద్వారకానగరము, శ్రీకృష్ణుని యంతఃపురము.

(అప్పుడు వందకుఁ దను నృత్యకంచుకి ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

నంద—(తనలో) ఆహాహా! ముసలితనము కడుదరిదుకైనను సౌకుమర్యము తెచ్చివెట్టును.

ఈ గీ. తరుణవయసున నాయుడఁ + బ్రాచుకొనక

యంతిపురి నూడిగము చేసి + నట్టి నేను

బలము చేడి నేఁడు ముదిమిని + బలంచేరఁ

బతులు చేయించుకొనుచుంటిఁ + బ్రభువుభాతి.

కావుననే దయామయుఁ డగువామదేవుఁడు ముసలితనముచేఁ జేసచెడి యుష్మవన్నుం జూచి జాలిగొంది శ్రీమకరము లైవకార్యములయందు నన్ను నియోగింపక యలఁతి పనులఁ జేయుటకయి పనుచుచుండును. యజమానుఁడు జాలికలవాఁడు కానియెడల నేపకులు వరకచాఢలను భూలోకమందె యనుభవించుదు. నరే, ఇప్పుడు వామదేవుని యానతివొచ్చిన సాత్యకిబలరాములను విలుచుకి నివచ్చెదఁ (అని కొన్నియడుగులునడచి) ఎవకోవచ్చుచున్నాఁడు; అహ్మాయనివందేక మేమైనదో కనుగొనవలయునని నామనస్సు కుతూహలపడుచు నున్నది. ఈవచ్చువాని కాజాడ తెలియునేమో యరనెదను.

[అప్పుడు కాకికుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కాకి—(తనలో) “పాండవులపాలికి జనివచ్చిన యహ్మాయనివందేకము సత్యరమ వివరలకుఁగావున కానిఁ దోడ్పొందిరమ్ము” అని వామదేవుఁడు నన్నుం బనిచెఁ గాని యహ్మాయని వందేక మంత వివరగినదిగా నున్నట్లు గనబట్టెను. ఆతనిమాట వినిన నీదన యాదవపాండవలై రావలయు ప్రబ్రలింపక మానదు.

నంద—ఆయ్యా! ఎవరునీవు? (అనివగ్గఱకుఁబోయి) నాయనా కాకికుఁడవా?

కాకి—అవును. నీ విష్ణు డెన్నటికిఁ బోవుచున్నావు?

నంద—అక్కారసం దేశము బలరామసాత్యకిసమేతుఁడనై వినగోరుచున్నాఁడను. కావున, వారినిం బిలుచుకొని రమ్మని వాసుదేవుఁడు వా కాపతిచ్చె. ఇప్పుడు వారినిఁ దోడ్కొనివచ్చుటకుఁ బోవుచున్నాఁడను. నీ నెం దరుగుచున్నావు?

కాకి—అక్కారనిం బిలుపుమని వాసుదేవుఁడు నన్నుఁ బనిచె నాతనిం బిలిచి యున్నదే నే వచ్చుచున్నాఁడను.

నంద—(రహస్యముగా) ఆయ్యా! అక్కారసం దేశ మెట్లు పర్యవసానమైనది?

కాకి—అక్కారుఁడును మధుదగ్గయు దైవైరవనమునుండి విన్న రేయి పొగ్గిస్తుపోయివచ్చిరి. ఇంకను దమసం దేశముల వారెఱిగింపలేదు. కాని వారిగాయబాగములు గుఱియొకఁగాగయినవనియుకఱిందంతి యున్నది. ఇది నావలన విన్నట్లు నీవెచ్చుటఁ జెప్పుఁబోకు; ఇది వరమరహస్యము.

నంద—సరే. అట్లే చేసెదను.

కాకి—ఇంక మనము మనపనులనిఁద పోదము.

(అనియిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది నిష్క్రమంభము.

[అప్పుడంతఃపురమున నొకగదిలో బలరామ సాత్యకి కాకికులతోఁ

గృహ్ణుఁడు సగ్రవేళించుచున్నాఁడు.]

బల—కమ్మఁడా! అక్కారుఁడింత యాలస్యము చేయుచున్నాఁడేమి?

కృష్ణ—కాకికుఁడా! అక్కారుఁ డేమి చేయుచున్నాఁడు?

కాకి—ఆయ్యా! సత్వరమేరమ్మని చెప్పివచ్చితిని. ఈసాటికీబయలుదేరియుండును.

సాత్య—కాకికుఁడా! అతనిముఖవైఖరిఁబట్టి సం దేశకార్యముల నేమిఁగ్రహించఁగలిగివా?

కాకి—నేను గ్రహించఁ దలంచితినిగాని నామందచితి గ్రహించనిచ్చినదికాదు.

సాత్య—అన్నయ్యా! మనమధుదగ్గయు దైవైరవనమునుండి వచ్చినదికదా?

సందేశ కార్యము లామెవలన వినలేదా?

కృష్ణ—మధుదగ్గయు నక్కారుఁడు నేకకార్యాత్మకుడునుటఁజేసి అక్కారుని పలన తద్వృత్తాంతము వినినఁ బాలును.

బల—కమ్మలారా! పొందునందను లీవిషయమున నెఱిఁగింపఁగల సగ్రవర్తించెదరని మీరు తలఁచెదరు?

కృష్ణ—అన్నయ్యా! తలంచుట కేమున్నది? పొందునందములు మనకుఁ జిర మిక్కులగుటచే మఱియొకలాగున వర్తింపరు. అన్నదమ్ములొకవేళ గయని విడుదులు కొడంబడకున్నచు పార్థుడైననునతోడఁడనకుంగల నంబంధబాంధవ్యంబులంబాటించి నానందకమును గారవించు, పార్థుఁడు నాబహిఃప్రాణముగదా!

సాత్య—అన్నయ్యా! అన్నదమ్ము లొప్పకున్న ననశేల? అధర్మనందముఁడు నీగీచినగీటు చాటు సాచానించునే?

బల—(వరిహాసముగా) తమ్ముడా! గోపాలకృష్ణ! భీమసేతుఁడు గదాయుధ మర్కముల నాకడఁగఁజిని ప్రియశిష్యుఁడగుటచే మనమాట శిరసావహించు; ననా దేవుఁడు మానవంబున నీమహిమ పెఱింగినవాడే. ఆతఁ డన్యథా యొల్లెంచు?

కాశి—ఇతఁ నకులుఁడు మనకు పరమవీర్యుడే. అందు మనమాటలొప్పుకొ ననివా రెవరు?

బల—తమ్ములారా! మీరూహలవైనాహలఁ జేసి వృధానందములు మన కనుకూలవర్తనులగుదురని యెంచుచున్నారు. కాని శేనట్లుతలంపకు. తాను కొర్యరాని యని గర్వించుపార్థుఁడును, ధర్మస్వరూపుఁడనని చెప్పుకొను యుద్ధిష్ఠిరుఁడును, వీరరసా వతారుఁడనని విజ్ఞప్తిగ వృకొదరుఁడును మనమాట మన్నింతురని నమ్మిను. రాజనాయ ము నాటగోలె వారు బలగర్వితులై యున్నవారు.

సాత్య—అహూ! రవచనంబులు వారిపూనిక్రమాన్వబాలకున్నచు సుభద్రీపలుకు లైన కొంతవనిసేయును.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! పొందునందములు బలగర్వితులనుట యశుశ్రీతపూర్వము.

శే. గీ. బలముగలవారు ధీయులు + ల్పాండురసయు

లనుట నత్యమేయగుఁగాని + యనఘ! వారి

బలమునకు కాతభావలు + నన్నె పెట్ట

విద్యకు విభూషణం బగు + వినయావృత్తి.

కాశి—వారికాంతత్వము, విషయము జూడకపోయి. ఈకన్నుల కీరపులు మా రములుగావు. అదిగో నక్కురిండు వచ్చుచున్నాఁడు.

కృష్ణ—ఆతని రాక కుభావమా మగుఁగాక!

[అవ్వకు అహూ! రుఁడు వ్రసేసించుచున్నాఁడు.]

అహూ!-(తనలా) శే. గీ. దూతకార్యంబు నెఱుఁపుట + దుష్కరంబు

కత్తిపై సాముచేయుట + గాదలంకు

పరులు పలికెడు నప్పియ + భాషణములు

స్వామికి వివేదనము సేయ + వలయుగాన.

అటాండవ్రేలిగతి నొనర్చరని స్వప్నమునందైనను దలఁపఁజెలి. అటాట కృష్ణునితో విన్నవించిన సతఁడాగ్రహించి పార్థునితోఁ బోయిన కలహారాని యింక నేనాదు. ఈనందేశమునిమిత్తము కృష్ణుఁడు నన్నేల పంపవలయు! సరే; విచారించినఫలమేమి? సందేశాగ్రము లెఱిగింపక తప్పదుగదా (దగ్గఱకుఁబోయి పోకాళముగాఁ జీ) కృష్ణసాత్యకి బలరారులారా! జయమగుఁగాక! జయమగుఁగా !

కాకి—అహూ! యఁడా! అందఱకు జయముచెప్పి హతు జయమనవేమి? నేను నెదికుడ నగుటచేత లోఁకువాం నరే; జ్ఞాన ముంచుకొనుము?

కృష్ణ—అహూ! యఁడా! రాక్షసభాగముటుంచి, ముంపిమాట చెప్పెము.

కా. ధర్మపరావతాడుఁ డగు + ధర్మజాఁ డున్న పోమోదియై; గదా

మగ్ధవిదుండు భీమునకు + మలక మేగద; నేనుమానె

త్రాగ్యుకపాణి పోనకు; + ధన్యురూపవిలాసు పావర

నిర్మలసౌఖ్యపాత్రములె + నిరజలాచన కృష్ణ కేయనె.

అహూ!—అ! సుఖమాగా నే యున్నాను.

కృష్ణ—క. అనఘామలం వా. రేఁది సుహృదు? పార్థుఁ + దేవునె నకటా!

యేవురు మునువటు లున్నానా? పన్నెదొరంగివా? (క) ముందుకుచేకా.

అహూ!—ననవాను లెట్లుగుతో యుట్లున్నవారు.

కా. —అహూ! యఁడా! కుళల వాల్మీకిల నెఱిగించుటయైవగిగావున ముంపిమాటచెప్పెము?

కా. ఉన్నాఁడా? గయుఁ డెల్ల దైవతవనం + గుత్సాహియై పార్థుఁ!

గన్నార? నీనుఁ బొందుగాజరిపయు + బ్రాహ్మణ్య మేపారఁగా?

నిన్నార? చెవియొగ్గి శ్రద్ధిమెయి మా + విజ్ఞప్త వర్తించుము

దన్నార? గయు వేగ జెప్పగదన + య్యా! నీగు సందేశముర!

కృష్ణ—చెప్పట శేమున్నది? గయునిఁ దిప్పక వారు పరిత్యజింతురు. అహూ! యఁడా! అంతేగాదు!

సాత్య—అహూ! గుని నోటునుండి యుట్లువినవలకు.

అహూ!—అంతేకాదు. కొంతవ్యతిరేకమున్నది.

బల—(తనలో) అదిగో నిరఁడు వ్యతిరేక మనుమన్నాఁడు. గారిధౌర్వము నే నెఱుంగవా? నా రాగయుని నొనంగి యుండకు.

కృష్ణ—అవ్యతిరేక మేనెఱుంగుదు. గయుని విడిచి వారీవల కొనరించిన యపరాధమును తమింపుమని యుండురు.

అహూ!—అందును వ్యతిరేక మున్న యది.

కాకి—అహ! నీవ్వడిచేకము లతిరేకము లగుచున్నవే? ఏ! నింపకేగోచెదన్య?
కృష్ణ—అగూర్తుడా! సంధిపదనములచే నేల కాలగు రస చేసెదవు?
దుర్మయూడా! యు డొగడ్డ వాడు; పొద్దుగ నాని నెందునా లేదా?

బల—ఈతని వెళ్లి నవలోకింపఁ బొందునందిన లతికాంతమగ్నములై పు
వర్తిందినట్లు తోచుచున్నయని.

అగూర్—దేవా! అవధరింపుడు. నేను ద్వైతవసంబునకరిగి పొందురాను
కుమారుల నందరించి, వారిచే సత్కరింపఁబడితిని; వారు మీకుల మడిగి

కాకి—కుళలపక్విల కేమిలే! ముంగుకథగానీ.

అగూర్—తదనంతరము వారికి నేనుమీసంజేత మెఱిగింపనందఱున్ని విధములనవిరి.

కృష్ణ—(కోపముతో) ఏమి! అందిఱున్ని విధముల ననిరిగా? తరువాత దరువాత?

అగూర్—కరణాగతునివిడచి భరతకులమునకుఁగళంకము చేఱాలననిపొద్దుడనియెను

కృష్ణ—ఏమి! అగూర్జుడే యల్లనుటకు సాహసించెవా? అమాధునిక్రునిచేతఁ

గృష్ణుఁ డిప్పుడు నిశ్చయాముగా వందింపఁబడి నాడు.

ఉ. అవివయావ్యర్తనః + లాప్రియభూర్వకభావణంబు లా

కేవల సమభావములు + క్రిందుఁ దనం బని యుచలేకమా!

బావహః బ్రాణమిత్రించనః + బాధుడు వా కనుకొంటిగాని వా!

డీవిధి భంగమృదుని + యే గలనైన దలంప నెప్పుడికె.

బల—(కోపముతో, అమహాద్రోహచేతస్కందగు పొందవమధ్యముని దుర్మ
ణులు నీవు నేఁడొ గ్రహించితిని. కాని నేను మొదటనే యెఱుంగుదును. ఏత
త్కాగణాన బాకా గునందు సుసమభద్ర) వాకొంతేయునకు వివాహముఁజేయ
వలదని ఒహువిధహిన్ పజేకము. నేనొసర్చినను మదాజ్ఞాతిగస్కార మొనరించి
నుభద్ర సర్జును కొనరిగితిని. ఇది నీవ్వయంకృతావరాధమే.

కృష్ణ—ఓరీ! కృతిఘ్నుడా! మధ్యకుపొందవా! ఆత్మలాభవరాయణుడవై
చిరకాలం బనరిమిఁ ప్రతిఁజేసి యీరువసరమున మోసభుద్విరిగదా? కపటాంత
రంగుడఁ పగునీమాయావముద్రమున ముగ్గులమై మేము నిష్ఠాశుకముగామోసపోతిమి.
ఖాండవదహనాది కాలములఁ జేసిన మహాపతాకములనైనఁ దలంచి యా గయని
విడువ వచ్చునే? ఇంతివాడ వని యిప్పుఁడెఱుంగను!

తే. గీ. ఆత్మలాభవరాయణంబు + లగుచు నయలు బ్రాణమిత్రిలవలెనె గన్ప + ట్టుయందు
రవవరమాదీల సందఱు + నడచుచుండునిజసాతుండు లేఁ దనవలె + నిశ్చరంబు!

సాక్ష్య—వా రేవిషయమున మాధవునకు వ్యతిరేకముగా వర్తింపరాదు.

కా— అంత కంటే ముందుటచేతనే వారికి సరస్వతివాసము గల్గెను.

బల— ఆపరమకృతఘ్నుడగు స్వేతివాహనం దారితీసనింప ధర్మతనూభవుం డెట్లు పదియించెను? అదికూడ విందము చెప్పుడు!

కృష్ణ— అధర్మనందనుండు తద్వ్యతిరేక మెట్లు చెప్పును. అతడు నామమా క్రితవన ధర్మరాజుగాని నీమమన ధర్మరాజుగాఁడు. అయిన, సతఁడెమఱెనో చెప్పు!

అక్కా— అయ్యా! అతనిమాటలు యనమెఱుంగుమా! ఎప్పటియట్లు నీళ్లు నమలును పర్యవసానము దేలనిమాటలతో గయిని రక్షించి పొట్టని గావుమని విన యత్రార్థకముగాఁ బలికె.

కృష్ణ— అకపటనినయములు నాకు బాగుగాఁ జెలియును. అతనితోనేమి? ఓరీ మధ్యమపాండవా! మత్స్యతోపకారజనితవిశ్వాసంబునను నీవు గయిని నొకం గనక్కఱలేదు. మనయుగువుగదిరకరాబాల్యవృన్ధమానస్థమామజేతినైనను నామా టమన్నింపవచ్చునే; భవత్స్పృణపద్మకమిటుగిండ నగు నాకుఁ బరాధివము జరిగిన నీకు మాత్రమికాదా? అట్టిపచారం బీమజ్ఞాత్రంబు నీ శీలలేదు? ఓసాంధవులారా! మదీయ పౌణ్యసృజనముకొని యుష్మత్కృపటభావం బెఱుంగలేక మిఁకొఱియై యాదుశ్యధనాది కారవులతో నిష్కేళుకవైరింబుఁ జెచ్చుకొంటి. అన్నివిధముల మిఁకతన వప్తమే కల్గెను. ఏమిది!

బల— తమ్ముడూ! ఏమిది యనశీల? ఏమో నీకెఱుంగవా!

చ. ఎవరినిఁ బౌణ్యమిటుగిలని * యెందలివో విననాటంగారె *

వెవరికి గూర్చుగాఁదలకు * మెల్లవసుంధరనాడు గూర్చి; నీ

వెవరిని ధర్మమార్తుని * యువ్వడు మెచ్చుచు నుండు వట్టిపా-

దవు లత లైరిను మ్మిప్పుడు * నాకును నీకును బంధుకొటికె.

ఓకాంలేయులారా! ధార్తరాష్ట్రులు మహాపకార మొనరించి గని యుష్మద్విషయ మయి దుఃఖమును బొందితిమి. మిఁకన్న కారవులే ముందిచారని యే మొనెనచ్చె.

సాత్య— అన్నలారా! ఆగ్రహింపకుండు. ఆవిశ్వసనూతుకు లాత్మకృతదోష ఫలంబనుభవింపకపోదు.

కృష్ణ— అకపటాత్ముల క్రికసంతపరాకృతిమజ్మంభినుల యని మహాగర్వంబుగల దు. తద్ధర్మంబు పర్యంబు ఖర్వంబుగానొనర్తు; ఆత్మాభాత్ముల కాత్మనిరూపులకాలం బు నమోహించుటచేతనే యంతదుర్ముగు బుద్ధుల మైనవి. లేకున్నఁ జిరమిటుగిండనగు నాతోఁ గలహింతురా? ఇట్టినిరపకారచేతన్నుండ నగునాకే, పగఁదల పెట్టినపుడు వార్తరాష్ట్రులతో వైరసంపాదన చేతురు నన్న నాకర్మమేమన్నది? ఓరీ! యర్జునా!

మఱచి వనుకొంటిగాని యంతవాడనని యెఱుంగను. ధర్మనందనా! యుష్మద్భక్తి యెందరిగినదయా? అలలగర్వితుడగువరుణుం డొకజేత సజ్జానంబున నెట్లువరించినను సకలధర్మాధర్మకోవిదుండవై, మత్స్రభావవిదుండ వగునీచైనను మందలినవలదే?

కా?—తమ్మునిఁ జీవాట్లు పెట్టుటకు నాధర్మనందనునకుమాత్రం మెక్కు వజ్ఞాన మున్నదా?

కృష్ణ—కుటిలాశయు గయని నిడిచివుచ్చునో? విషయ్యుండు కాశ్రీవమప్తక ఖండన బ్రహ్మణంబగు చక్రంబునఁ జచ్చునో, చూతము. సరాకృమదర్శితుడైన నానా వంబున నిట్టుఁగాక; నన్ను గెల్పుఁగాక. అకూర్తుఁడా! నీవింక నీవనిమిఁదఁబోయ్యు?

(అకూర్తుఁడు విస్కరిమించుచున్నాఁడు.)

సాత్య—అన్నయ్యా! అమ్మాయి సుభద్రినమ్మచున్నది. ఆ మెకూటబువిందము.

కృష్ణ—ఆమెయను దద్యతిరేక మేమిచెప్పను? ఎరుచెప్పన సంతే.

బల—అయిన నదికూడ విందము రానిమ్ము.

కా?—అన్నియచ్చటలును నీరవలయు. ఇక్కడ కొక్కటితీసినది.

[అన్నడు విచారముతో నుభద్ర బ్రహ్మణంబుచున్నది]

సుభ—(తనలో) ఈమాధవుం డ్రక్రూరచనకృతముచేతఁ గాఢోనున నధి కాగ్రహంబు దాల్చినట్లున్నాఁడు. నే నెట్లుపోదును? ఏమనిచెప్పదును? మాయ న్నయ్యను బ్రతిమాలుకొని పాత్రేశ్వరునితో యుద్ధముకావండఁజేసెద. ఆయన యం తనిష్కరుణముగా బలికెను. ఈయన యేమనునో; (అని దగ్గరకు బోవుచున్నది.)

సాత్య—అమ్మాయి! యిటురిమ్ము! ఆపాండవులవార్త లన్నగారికి నవిస్త రముగా విన్నవింపుము. వా రేమనినీ. గయనొప్పగించిరా!

కా?—మనకూట మనకొప్పగించిరి.

కృష్ణ—అమ్మా! నీసాగ్రేశ్వరుని నహంసంభవము లెల్లున్నవో నీనోటనుం డియాకర్ణింప కుతువల మగుచున్నయది చెప్పమా?

సుభ—అన్నయ్యా! ఆపాండవు లందఱు మాఖ్యముగా నీమద్దులమఱుందియు గయని విడువనొల్లనివార్త మీకేమని విన్నవెందును. అందులను—

కృష్ణ—అమ్మాయి! ఆతఁడా నామద్దులమఱుంది! ఎండకన్నెఱుంగని శుద్ధాం తకాంతను నిన్ను దారుజారణ్యభూతులకు దస్మయనయింపఁ బంఠింపియైన విచారిం పక యంతనీయునే? ఆతని గర్వాంధకారంబు మదియచకృతలజ్ఞానలఁ బ్రవృత్త మగుఁగాక! గయని రక్షించుటగాదు. తనప్రాణముల రక్షించుకొను మనుషుఁ

విశ్వరూపులు దొంగిల యరణ్యమున నొసరించునపుడే యింతమర్మదంబు బలిపినది.
ఇంక భాగ్యవశలో నెట్లుండనో?

బల—అమహామూర్ఖుల కేమిమామకొన్న తొల్లిపాటో! ఫాలలోచనుగల్గిన
గర్వంబున మత్తిలో యున్న చారని తోచుచున్నయది. ఈవాలాయుధుండు వారితు
ళ్ళదంపక పోడు.

సాత్య—వాయునిశ్చయముగా నిందుఁ బొంపా పొవర్పిరి.

కాశి—(తనలో) ఇంక నాడిను నన్నెడఁ జాడఁగిరి కాబోలును.

సుధ—అన్నయ్యా! కాంతింపుము. నీవాలాయుధు వారియెడ నధిక్ మైతి నెఱ
పుటచే నిర్ములించుట ధర్మముగాదు. అనియునుఁగాక మీరుపురు బదరికాళ్ళిటుతా
పముగా కాలె; కాన నామనవి యాలించి నీమఱుదిని రక్షింపుము. పెద్దన్నయ్యా! నీవె
నను మాటలాడవేమి!

కృష్ణ—అదో! వాచేతస్కుఁడెవఁడుమై వాడరిసం బలుకకుము. లోకభీకర
దుర్వాసంగామాతరంబుఁ జరచ్చేది మొనరింది శక్తిచుటచే గాని రక్షించు
టెచ్చటిది. ఆపాపాత్ము నందక్షిణం బాచరింపును నీవెల్లనుచుంటివి? అయిన నట్టి
తేజశ్శాలిని కావ నాతరమా?

తే. గీ. రాజమాయుండుఁ జీసిన, గాజు గాను

చెటి ప్రత్యేకఁ జంపిన్ శిష్టఁగాను

ఫాలలోచను గల్గిన * బంటఁగాను

వారి గావంగ నేసెంత * వాడే? నబల!

సుధ—(మఱియు) అన్నయ్యా! ఎఱుంగ నీమఱది శరణు నొస
అద్దాఁది పేయన్నది?

బల—అహోహ! అమ్మాయీ! ఏమి యీపలుకులు; అక్కఱియొకచేసినా!
సరే! ఎఱంగి వంతావడెనా?

కృష్ణ—ఎఱుంగక యితఁడు శరణునొసంగెనా! తప్పలేనాయేమి? ఆహోహ!
ఏమిసపక్షపాతబుద్ధి. ఎంతిడు రాచాగ్రహముండెను నీప్రాణేశ్వరుండే నింపరాధిగాను
మేమే యపగాధులముగాను నీబుద్ధికి దోచుచున్నదిగాబోలును! అవును. తప్పు
నీమగనిది గాదు; నాదే.

నీ నీనాథునకు నేను * మేవమఱుదివై ముదయఁబు నొంతుట * యొక్కతప్ప

అన్నయానతి దోసి * యామహాత్మువకునిన్ను ద్వాహ మొనరించు * టొక్కతప్ప

చిన్న నాటనుగోలె * శెలిమిమై వారి! నుపకారములు సేయు * టొక్కతప్ప

గర్వితమతి వారు * గావించుదౌష్ట్యంబు నొప్పరికించుట * యొక్కతప్ప

బిచ్చులే మేము చేయుటఁబయ్యెకత్తవ్వు తిన్నచేముః నుటదే * గొప్పకత్తు
 అన్నికత్తుఁ మామండ * మున్నవలఁతఁగిచూచు న్నవియఁ బండివ్వుగలదే.
 కల్పాదీ! ఇందు నిన్నవలసినపనిలేను. శ్రీకృష్ణ కల్పకర్తృత్వంబు గా నును.
 ఉ. నంతయొకే తెలఁటుల * బాల్వమునుండి గు బుట్టినింటివా
 రెఱటిభాగ్య మిద్విషమ * నేక్రియఁ జూచినఁగాని కానిమక
 నుతియఁ జేసె ముండ దిడి * సోదరు నొడిగి బంధుకోటిపైఁ
 గాంతిలు చుడ్చవచ్చును * గుడవనిం బడిచిన్తు రెంతయన్.
 మతియ.

తీ గీ. సారెచీరులు గలను * బాలగోమయఁ
 బుట్టినిండు గల్లులుచేసి * పోయి సకులు
 కుడకు మగవివక్ష ముఁజేరి * యెదుఁగుదుట
 నుగివివైగుర్మి యధికంబు * మగువకెప్పుడు.

కుభ—అన్నయ్యా! ఇది ములుకులు గాని కలుకులుగావు (అనివీడ్చుచున్నది.)
 కాశి—మాచెల్లె! తెనిమిడిపడ్డకోకి సారి యొకచీగట్టుకొని మాయల్లకము
 దోమకొని యెదుగు పోట్లనుచుండును.

బల—(నిందాగర్భముగా) అమ్మాయీ! దుఃఖాతిశయము నొందనేల? శంకర
 విజయగర్వోన్మేషుఁడు, భాంవదహనకృత్కృత్యుఁడు, ద్రోణాచార్య వీరయఃస్ఫూర్తుఁడు
 నైన నీపాపినినాముకుం డెప్పుడు గుండ విచారింప నేల? అతనికి మావలన ధయము
 లేదు. మమ్మకడే నిర్జింమము న్న దుఃఖాతిరేకము నొందవము.

చ. మగఁడు దిరుగిఁడై 18 * మాగ్గచుండు ము నిందుఁ డైనమక
 మగువ కతంబి నేల్లకడ * మాన్యఁడగుకామి యొక్కవేర నే!
 మగువకు నేనెదక వలపు * మాసిన శోకులనిద కోడి వా
 మగిని గారవింయగద * మంగళసూత్రముమీఁది భక్తిచేక

అమ్మాయీ! చాలు. ఇంకమాకుఁ జక్కట్లు చెప్పవోమ.

కృష్ణ—అమ్మాయీ! వసుమాటలే?

తే. గీ. కుదతి! రెండువద్దకులు దె * ల్పదవ వినుమా;
 మగఁడు బతికవా నీయన్న * మగ్గిననుమా;
 అన్న జీవించెవా భర్త * సున్న యనుమా;
 వెడఁగుమాటలు చాలించి * వేగఁ జనుమా

సాత్య—‘నూత్న’ అన్నది గాగనమునకు విశేషము ఇట్లుండెడియెడల అది పాతము.

కాశీ—‘బాప’ ఈ పదమున కిదియే పూర్తిగా నాగివామనబ్బినది.

సుధ—(తనలో) ఆపాదనచక్రమునకు నీగూచవశంబునకు ముద్ధంబు అప్పడు నడుమ నీగూణంబు నాకు వచ్చినది. కృష్ణాక్షులు సామాన్యులుగాదు. ఆవల మగవైనను, నీవల నన్నవైనను మాని రాకమాడకు. ఏమి నేయును? ఈయనయొద్దకు మావదిసెల రుక్మిణీసత్యభానులకు మాయచ్యుతు బంధెదను. అప్పుడైన మాయన్న కాంతింపవచ్చును. (అని నిష్క్రమించుచున్నయది.)

సాత్య—అన్నయ్యా! ఈమధద్రవ్యవయవ్యధ వర్ణంప నలవిగానున్నది.

తే. గీ. భ్రాతృనక్షంబుఁ బలికిన * భర్తయులుగు,
భర్తృనక్షంబుఁ బలికిన * భ్రాతృకినియూ,
నకును నిష్కారణంబుగ్గ * నలంఁగు నీమె
నెనుక గొయ్యి యందర నయ్య * యనట నిజము.

కృష్ణ—అన్నయ్యా! ఇంక సమరపన్నాహము కర్తవ్యముగదా! (అని చూచి) యక్కిటి యేమో యిటునమ్ముచున్నది. ఈవిషయము గాదుగదా!

[అప్పుడు యక్కిటి ప్రవేశించుచున్నది]

గీ. (తనలో) పాప మామధద్రవ్య గడఁజిన్నచోయియున్నది. ఎట్లయినను వీరల కాంతింపఁ జేయవలయు. (ప్రకాశముగా) పో! జేశ్వరా! జయమగుఁగాక, సాత్య—అమ్మా! యిటురమ్ము.

కృష్ణ—దేవీ! అంతఃపుర కాంతలగడనానీ యిచ్చటి కేలవచ్చితివి? ఈమనస గలమున నీయొడ నేఁ గావించపలపిన కార్యము లేవియు మిగిలియుండలేదుగదా!

బల.—అరువదకు పాతమే యామె నిటుఁ నోడితెచ్చెనని నేడఁదెలుచు.

కాశీ—(తనలో) ఇప్పుడు భార్యాధర్త శీత్యవహాగ మునురూర్చి నర్చింపఁగింతును. కావ నేను నోర్కొనూడదు (అని నోరుమాసికొనుచు న్నాడు.)

యక్కి—పో! జేశ్వరా! అర్హుఁడు—

కృష్ణ—అమదాంధుని ప్రశంసమాత్ర మిందుఁ జేసెను.

బల.—(తనలో) శ్రీ లలియ్యహీనము. అనవసరసంభావనముఁ జేయుదును.

యక్కి—తే. గీ. తొలుత నే కొట్టవచ్చిన; * పలుకుటెట్లు
నవ్వసాది రక్షణము, క * ర్తవ్యమిపుడు
ప్రీతితోడఁ బెంచిన విష * వృత్తుమైన
స్వయముగా నాశనమునోయి. * జనదు కరుణకు.

దేవరకుండెలియని యంశములు లేవుగదా? మావంటియబలచేఁ జెప్పించుకొనవలయు నా? గయోడు విశకుండని యెఱింగి పొంతుడు కలలు గా లేడు. ఎఱుంగక గయో డెగుచేసెను అది యెఱుంగక యగ్గుతుండు కరణమయ్యెను. దానిని మిఱియొక యాగ్రహించుచుంటిరి. కావున పొంతుని బోధివలయును.

కృష్ణ—(కోపముతో) ఓవిదర్భరాజపుత్రీ! నీయధికప్రసంగంబులు చాలింపుము. నీభర్తచగువాకు మహాపరాధముఁ గావించిన గంధర్వాధమని రక్షించుఁ గంకణముగట్టుకొన్న నీవిషయ్యనిచైననుగ్రహము నీకుఁగల్గిన గాని వాకుఁగల్గును. అతనితోయుద్ధసత్తులము గావలదేమి? ఇది నీశేరముగాదు. వాఁడు నకలరాజసమక్షంబునఁజేదలగొలుగ నిగ్గుచేఁ జూరక యింకను జీవించియున్న యాదుక్మిచ్చెల్లెలవు గాతా నీవు? మీది మానాభిమానహీనమైన జాతిగదా? అభిమానము మిహంశమున నామధాగమైన దొరకదు.

బల—ఓవైదర్భీ! పురుషులు యుద్ధము నేయుదురు. సంధియొకర్తకు. ఆగొడవ అంతఃపురకాంత చను నీకేల!

కాశి—నాకు భార్యయే యున్నవక్షమున నామెగీదినగీటు దాఁటక యడుగులకు మడుగు లొగ్గుదును?

యక్ష్మి—దేవా! నన్ను దిట్టినను బొంతుని గావును. అదిచాలును.

కృష్ణ—నీయవినయంబునకు నిన్నుఁదిట్టకమానను. పొంతునితోయుద్ధమమానను. ఇంక నీవనవులు చాలును. ఇప్పుడు నీయాలోచన నిన్నెక్కరచిగిరిని చెప్పవచ్చితి అదియునుఁ గాక—

కా. నీలేనవ్వులు నీయొసూరములు నీ + నేర్పు ల్విలాసంబులున్

శోభిమందిరమందెగాని పగవా + నిం జెందువోఁ గావు నూ

చాలుం జాలునుగట్టిపెట్టు మిఁక నీ + చాతుర్యమోఁ కృష్ణునిక

స్త్రీలొలుండని యెంచఁదోఁతు మిఁక నీ + చిత్రంబులో నుందరి!

సాత్య—అమ్మా! అన్నగా రాగ్రహిణులవలె యున్నవాను. ఈవశుయంబునకాంతి జేయ మనతరముగాదు.

యక్ష్మి—(తనలో) ఈయన కతికోపమాకల్గినది. వట్టమహాదేవనియు నేఁజెప్పిన విసకుండురా! యనియు గర్వింపవచ్చునందును నాకవమానము గల్గెనట్లు తిరస్కరించుటయేకాక; మానంశమును గూడ నిందించిరి. మగవారిని నమ్మరాదు. తమయ క్కగతీలువలన బ్రతిమాలి పిదప దానికంటె హీనముగాఁ జూతుదు.

(అని నిష్క్రమించుచువచ్చును.)

కాశి—మహాత్మా! దేవిగారి విష్ణుపం దిట్లు తిరస్కరించుట దేవరకు భావ్యంబుగాదు మిరింత కోపించుదగదు.

కృష్ణ—కాశీకుడా! నీబ్రహ్మచర్యపుమర్రిటచేష్టలు మానుము.

కాశీ—అయ్యా! ఈమక్కటకట్టము స్నానము ఏలగున, నేను మిమిత్రుని
దేశ. పూర్వము రామావతారిమునందు గొను చక్కటకులే మిత్రములుగా, ఈయ
వతారిమునందు నేను విశ్వానరథునకు నేను నొకకోతి నే. వాకంగుడు లేనిది.

సాత్య—అన్నయ్యా! మావదివెనత్యభామాదేవి యిటువచ్చుచున్నది

అల—గోపాలకృష్ణ! గజ్జిణనాయకుడవగుటచే గాంతాజనంబునకు నీకడ
జనవులు మెండుగనున్నవని తోచుచున్నయది. ఈకృష్ణసత్యభామలు నీకుగలదల
నేర్పవచ్చుటయే నీనికి దాగ్ధానిము.

(అబ్బడు సత్యభామ వచేసెందుచున్నది)

సత్య—(గంధారి) కట్టవహదేవియ్యయ్య! కృష్ణ! తిన్నగింపబడినదిగదా?
నేల కెప్పివో వారు తప్పకవిందురు. (ప్రకాశముగా) పాశేశ్వరా! ఈదినమున
నేదియో నూతనముగా నున్నట్లున్నది.

కృష్ణ—పురుషులకు గాజనీతి నుపదేశింప గాంతిలు వచ్చుటయే నూతనము.

సత్య—దేవర కాగ్రహము నిక్రముగా వచ్చినట్లున్నది.

కృష్ణ—అ! అగ్రహ ముతతో వగునదికాదు.

సత్య—నామఃవి యందుక వింగుగా?

కృష్ణ—దుర్విషయము నింతట నుపసంహరించిన బాగుండును

సత్య—పాశీ నాయక! సుపాఠనీతో యుద్ధము మానవలయునని వేడుకొ
నుచున్నగానను.

కృష్ణ—పాథనీతో యుద్ధము మానవలయునుగా! పాథనీతో మాని యేవ్య
ధనీతోనేయుమనెదవు. లే యంతఃపురంబుననీవలె గాజులతోఁగించుకొని కూర్చుం
దనా? భయలజ్ఞా విషయవిహితై చుక నేల? నీకు లభ్యయిక్కి డిది పూర్వకాలంబున
కమంతకమాని క్యాపహారాపహదము మానై మోపిన సత్ప్రాజ్ఞుత్వతిక్రమగావా?

క. అనిధిఁ బారిజాతమును * మాధుము సర్వసుద్యుతోటి పం

భాగవపావనంబును * మంచితకాంచనపత్నిరీటుతో

భావిమలంబునై యలరు * భర్తృజిహ్వుట వచ్చుతంబుగా

గావర మొంది నీయెడను * కాలను దన్నుట కాంతి కుర్మతికా.

అట్లీనకు విషయాదిగుణంబు లెల్లు గలుగును?

సత్య—దేవా! నిగర్థకంబుగా నవమానింప నేల? అతిండు నిర్దోషియగుటచే నే
నట్లు చెప్పితిని. పురుషులవ్యవహారములో సంబంధము కలుగజేసికొనుట నాదియేతప్ప.

బల—అతఁడు నిగోఘఁడనువాఁడనికావ మింకను నిన్నువదలలేడు గా !

సత్య—(తనలా) పుణ్యమల పెన్నఁడు నమ్మరాదు. వాగు మనసిద్ధివట్లగవడు
య తుదకీదందమున మోవత్తుతు. ఇంక నీ నిచ్చట మండనేల!

(అని నిమ్మమించుచున్నది.)

బల—కాంతలకు బుగఁగు లెంతవన వొసంగదగు నంతయొసంగవలయు.
నవపులెక్కువ యగునప్పుడు వాళ్ళకార్యముల లాభునగౌరవంబులవరకులే యన్ని
టం బ్రవేశింతురు.

కాశీ—నేనవివాహము చేసికొనిధార్యకులొకవ గానుండక ప్రతిదినముకీర్తింతును
సాత్య—అన్నయ్యా! అభిమన్యుకుమార నమన్నికొంటుగా నమ్మగా రిటవచ్చు
చున్నాడు. వారు నిందుకే వచ్చియుండును.

(అభిమన్యునమేలంబుగా దేవకీదేవి వ్రజేశించుచున్నది.)

అందఱు—అమ్మా! నమస్కారము. (అని మ్రొక్కుచున్నారు.)

అభి—తూహలారా! వందఁము.

దేవ—మీకు లేక లేక యొకచెల్లెలు గగ్గినది. మీకు దాని నింతకాలమునం
దియు గడుగారాబమునం తెలుసుమఁదద్భర్తయగు పాండవమన్యుమని వేవిధముల
గన్నట్లుచున్నవారు. అదిగాక; పాండవులు మేనత్తకొడుకులుగ వా?

కృష్ణ—అంతగౌరవపుఁ స్కారముగాఁ జూచుటచేతనే యింత వచ్చినది.
మఱియుఁజాట్టరికముమాట దలపెట్టకు; ఏమనిన.

తే. గీ. మేకవన్నీయజెబ్బులు * లెఱుఁగుగలుగు

తేనెపూసివ కత్తులు * తెలియరాని

సతవయోముఖవివకుంధ * పశుఁగ గాక

వారు మేనత్తకొడుకులు * గారుమాకు.

దేవ—కుమారా! అట్లు నిదియింపకుము. శోకంబుల జాగుచుడుమలకలెను
మఱుగులకలెను, వాస్తవంధపు లొరులు శేరుగా? అట్టి మఱుగివై నీగనిమిత్త
గ్రహించేల!

బల—అమ్మా! అదినిగనిమిత్తమనియే తోఁచుచున్నయదా?

దేవ—ఒకవేళ నవరాధిమొనకు నుఱుగియగుటచే నాని క్షమియించి కావన
లయును. వార్త వాదియండియు నీ వపరిమితానుగ్రహమున బోవలేదే. భృక్షకాఖలకు
బురుగులు వట్టుటచేత జెప్పనిరూఢిండువట్లు గయునికాగణంబునవర్ణునని కీర్తింతు
రా! మీయినుపురమెఱిమైనదలంచి యూరకుండవచ్చునే! అబ్బాయి! బలదేవ! కృష్ణ
మృగంధమరాగ్రహము గలిగినప్పుడు నీవైక మందలింపవలదా? కాశీకుఁడా!
నీవును నూరకుంటివా?

కాశి—అందఱుగూడ నన్నేచీవాట్లుపెట్టిరి. ఊరకుండ క నేనెవ్వరి నేనునను? కృష్ణ—అమ్మా! నే నొకమాట చెప్పెదవినుము.

ఉ. నాక పరాధము న్సలిపి * నాఁడు గయ్యుం డని లో నెఱిగియే
యీకరిణిన్ వడికొ శోభ * మిచ్చిన యుల్లంఁడె యిప్పుడయ్యె నీ
శాకపటాఱ్ఱుపైఁనగి * యాత్మపరాధన మార్పుపున్నుండే
నీ కిటు దుష్టుడయ్యు నిక * నిన్ను నేటికి? దూరెద నిర్వధిక.

బల—అమ్మా! ఈవిషయంబున నీవు న్యాయముగా నాలొచించు లేదు సుధ ద్రు దుఃఖాతి రీతి ను జూడజేక సుమ్ము శాంతించు జీయ నిట్లనియెదవు

దేవ—కుమారా! ఆకఁడిప్పుడుగాఁ డి నీవు దుష్టుడవుగావు నీకోపాతిశయము చేసికట్లు దోచు చున్నయది.

కృష్ణ—అమ్మా! అట్లుగాదు.

వ తినియలకిలఁటై బుత్తికలై * దగ్గఁగి దగ్గయఁ గూర్చు రింపజే
సనియము నాఁడువారలకు * నట్లనిపై నమరాగ వర్గల
బని బుగు లందు రావలుకు * లన్నియు నెక్కములయ్యె నాకఠం
బుఁగొను క్లొవె యానను * బుత్తిక యట్లుఁడు నన్ను జాలఁను.

దేవ—కుమారా! ఆకఁడ్లవ్రసెఁగనులచే నన్నేఁబ ధించెదవు! నియన్తము వచ్చిన ట్లొనరింపుము. దాన నేమిగల్గినో

కృష్ణ—అమ్మా! కల్లుకు కేమున్నది

ఆ క. శక్తుండైన గయ్యని * పంచరింరంగ గల్గు

బల—మరమునందు పొగుఁ * ద్రుఁపఁ గల్గు

సాత్వ-యదుకుమారు డైన * ననినాఁడెగఁ గల్గు

కాశి—శంకయేల వసకు * జయమె గల్గు

దేవ—అట్లు కృశ నిశ్చయం బగుమితో వేరచెప్పవలసిన దే నున్నది! ఎన్ని సాయలు చెప్పినను శాంత మొందువనియే.

బల—ఆ. మె జన్మమెత్తయది * క్షత్రియవలకఁ ను

పాన్తమింగు మన్న * యది కృపాణి

యలకఁ దాల్చిన ఁది * యనివార్యకేవళం ను

ఇంక శాంతిసాండు * టెట్లుకల్గి!

అభి—మాటాబయ్య గారిపైకి మీరు యుద్ధమునకు పోదుగా?

కృష్ణ—ఓరి; ఎత్సా! ఎంతవాడవైతినిం ?

చ. బుతులఁడ నీవు చూపులకు * బుద్ధికి తక్కువగావు కీడికిన్

గొడుకవె మమ్ము! నీదు జన * కుండె ఘనం దనిపింతు బహుచో

యదుగళ బాల్యకాలమున * నుండియుఁ బెంచిన యట్టిమాట మా
యెడఁగల నీకృతజ్ఞతను * నీగతిఁ కాపితి చాలు దింభకా!

దేవ—ఓరీ మూర్ఖుడా! తల్లివైన నాయడ గలభిక్తి యిట్లున్నది. ఇంక నీ
మూర్ఖు చెల్లెనినూ నీబెట్టి. మనము పోదమురా. అభిలబ్ధులకు నోర్చివెంది పెద్దవాఁ
డుగఁ జేయువంతులకుఁ జేతనీతండులము గాని తరువాత మాచిప్పక మేల! పోదమురా!

కాకి—అడ్డాలవాడే బిడ్డలు గాని గడ్డాలవాడు బిడ్డలు గారు.

అందఱు—అమ్మా! నమస్కరించుచున్నాము.

దేవ—అట్లువసమేతంబుగా మోపునద్దగ్గున మగుఁగాక.

(అని దేవకీదేవి అభిమన్యుడు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

కృష్ణ—అన్నయ్యా! ఇంక గయనంరత్నణదీప్తికాసురంధరు లగునా
పాండునందనులవెదంబెత్తిపోయి గయని క్షీంపలయుఁగదా! ఆగంధవ్యుని విను
తనన్న పార్థునితో యుద్ధపక్షధుల మగుట మీకెల్లర కిష్టమేనా!

అందఱు—ఇవ్వుమే. అందుం దప్పేమున్నది? రాజనీతికదా?

కాకి—నాకిష్టము లేక పోయినమాత్రమున యుద్ధము తప్పనా!

కృష్ణ—అట్లయిన యగు వృష్ణి భోజ కుమరాంధకవంశోద్ధమలగుకూరా
సీసరులం దండనాథులుగా నియమించి తూటిర బాణానన కిరవాళ భిండివాళ
చకాగిదిసాధనముల నాడుతముగావించి ద్వారకానగరనిర్మలనంబొసంగెను. అగ్ర
జా! ఈమహావైష్యమండల బ్రాహ్మణుని సాగ్రహి ప్రియశ్రుతుమారులనిరగ్గులై యుండగల
యును. పుష్కరకుంభిభోజపరీభృతులు మహాగర్భులయింప నాసతియ్యి. సాంబచారు
విష్ణుమ లతీగ్రశేష్ఠులుగా నుండే శిష్టులనుపు. ఉద్ధవాహ్నిరాదియాదవుల సమర
గులుగా నుండునట్లు చక్కఁబరువును. కొడువబొలురగ్గులగు మెలఁగవలయును.
ఈమహావైష్యవార్ధికి నీవు ప్రధానసేనాధిపతివై యుండి యుద్ధమునువిద్యహింపవలయు
ను. మఱియు నిమహాయోధసంఘటిత సైన్యంబుల ప్రితవనంతంసిత పాండవాళి
మంబునకుఁగొనిగండు.

బల—గోపాలకృష్ణ! అట్లవశ్యము చేయుదును.

సాత్య—అట్లయిన కేగ మరీగనియ రిండు.

కృష్ణ—(తనలో) అవలో కాలచుహిమ.

మ. కలవైసం దలపోయలేదు గద య * కాంతేను వర్ణంబుతో

గలవారె నొనరింపఁగాదగన దు * స్కాలంబు పోషించునం

చలతింబోవునె యీకృతాన్ని యనినా * గ్యంబైన కాలంబె మి

క్లిలీ యాకృత్యం బైన మాదులను గ * స్త్రీమణ గదా ధాటికా.

(అని అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీ

ప్రచండయాదవనాటకము.

అను

గ యో పా ఖ్యా న ము.

ఁ చ మూ ఁ ఁ ము.

రంగము— పురీదేశము; ద్వైతవనము.

[అప్పుడు యాధిపతియగు, భీమఁడు అర్జునుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు]
యాధి—భీమారుద్రులారా!

తే. గీ. కమలవాళునితోడుతఁ + గలవా మెల్ల
భీతవ్యాదముఁడౌ గంధర్వ + విదంబ నొల్లఁ
జాబ్రికము ధగ్గము నాకుఁ + జూడ సమమె
యేది విడిచి యేది గొనునర్త + నిప్పుడేమి!

ఎల్లయానకు ధగ్గముఁ విత్తము యాధిపతి కర్తివ్యము. నిండు సన్నధులై యుండుఁడు.
మఱియు నియోజ్యముఁగల కిరాతులెల్ల మనకు పాయము చేయునట్లుఁ జక్కఁ
బలుపుఁడు.

భీమ—అన్నయ్యా! సమవర్తికగపరివర్తితదండంబుభాతిని గదాదండంబు
మఱియపొస్తంబుననే యున్నది. ఇంక భయమేమి?

అర్జు—అన్నయ్యా! గాంధీసంబును ఫాలనేత్రమేదురప్రసాదలబ్ధ మగు పాకు
పతావ్రుమును, ౪ర మలంకరించుచున్నయవి.

యాధి—గయని రక్షణ మవశ్య మగుఁగాక! ఉభయాలకు నిరపాయకముగ
నాపాపంబు సమాప్తి యగుఁగాక!

(అప్పుడు తొందరతో నొకభటుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

భటు—దేవా! ఇంక నెక్కడిజయము! ఇంక నెక్కడిజయము!

అర్జు—ఓరీ! ఏమిరా! చెన్న చెన్న!

భటు.—మహారాజా! దుశ్యోధనుడు భీష్ముతో) దాదియోగులతో నైవేద్యములఁ
గైకొని కృష్ణునకు నవయమై కాంచోలు మనవై వచ్చుచున్నాడు.

భీము.—హా! దురాత్మా! పాండవనిశ్చయి! భగవంశజలభివదబాసల! మాయో
పాయసాధనా! యాదవపాండవనిశ్చయి! భగవంశజలభివదబాసల! మాయో
యండలై మమ్ము వధియుప పచ్చితివిగా? అన్నయా! ఆనుహదురాచరణుఁ డనేక
పర్యాయములు ధైర్యుడన మనవై వచ్చుచున్నాడు; కాఁకు ఘోషయాత్రీకువచ్చి
గంధర్వవరిభూతుఁ డగు నర్జును వానిని మఱము రక్షించితిమి! అప్పుడు మన ముపేక్ష
యొనర్చివద్దో, గంధర్వులముదాంధుని బంధించురుగదా? అయిన నేమి? ఈమహూ
ర్తమున నాధూర్జుని సమస్తత్రురమున కంపెద!

మహాసృగ్ధర. తొలుదొల్తక రాజరాజు • స్థనిమి దురమున • స్థప్త వయ్యంగరాజు
స్థలపాను స్థస్థు నేను • స్థురుతుతతము • జ్ఞోసిపా శ్రేణియంతక
లలనారత్నంబుకృష్ణు • బలచివలువమా • నంబు నే నీగి ధాత్రీ
తలము న్ని క్షిప్తువాడ • ధరణిప యతిమీ • ద న్నమస్తుత్రవేగక.

అర్జు.—అన్నయా! శాంతింపుడు! శాంతింపుడు!

యాధి.—తమ్ముడా! ఊరితుండుము. ఆదుశ్యోధను నభివ్రామిమటెం గెదగు.
ఏకార్యమునకు వేగిరము వనికెరారు. ఆతఁ డొకవేళ ముంచితలంపున వచ్చెనేమో?

భీము.—ముంచితలంపు వానిని దహనము కేసిననుఁ గానఁబడదు.

యాధి.—మఱియు క్షత్రియధర్మము ముందుగా యాధిమునకు సమ్యక్తింపను.

భీము.—(కోపముతో) అబాల్యునికోధితపాండవుఁ డగుమూర్ఖుఁడును, విష
భోజనము పెట్టిన ఖిలాండును, వివేరగంబులఁ గరపించిన పాపాత్ముఁడును, జలం
బులబాహు(దో)యించిన దుర్మార్గుఁడును, దుర్బల రాజత్రుత్రివసనకేశకన్నులుండగు నికృ
ష్టుఁడును, మనలఁ గనబడుగోదరివరాజులఁ గావించిన నీరుండును నగుదుశ్యోధనుం
డు మీకాత్తుడు. భవదాక్షాపాశబద్ధుడనై యసమర్థుడనైతిని గాని లేకున్నవో.

అర్జు.—అన్నయా! ఇదికేళగాదు. ఆకర్ణుఁ జూచి నే నెల్లారకుండఁ గలనో
గదా! రంగత్తుంగతరంగసంగతం బగు తరంగిణిం జొచ్చి చుకజంబుల నిర్మూలనంబు
చేయు మాతఃగంబట్లు కుడునైవేద్యంబుఁ జెండాడెదఁ గాని సమయము గాదు.

యాధి.—తమ్ములారా! కర్ణదుశ్యోధనులపై నాగ్రహింపకుండు.

భీము.—సరే! మీయిష్టము (అని మఱియు పెడకుఁ ద్రిప్పచున్నాడు.)

[అవ్వడు కర్ణదుగ్యోధనులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దుగ్యో—అంతటి దృఢతరన్నేనాపాశబద్ధులగు కృష్ణానులకు విరోధము గల్గుట యత్యంతాశ్చర్యమే. అంగరాజా!

తే. గీ పాథుఁ డలకృష్ణునకు బహిః • పాగిణ ముండుగి

కృష్ణుఁ డలపాథు నధః • కీర ముండుగి

వా కీపుమ వైరంబు • వచ్చెనవఁగ

నమ్మఁబాలక యన్నది • నామనన్సు.

కర్ణ—రాజా! కృష్ణుఁడు నీ ండవులతో విరోధించెను కారణం విది. చతుర్దశాబ్దమునఁ బాండవధార్మ్యరాష్ట్రీల స్వంతదానశాసనం గ్రామం బగు. కృష్ణుడు పాండవమిత్రుఁ డగుటచే నన్నియు సెప్పెత్తులబుం జేవల యును; చేరినవో మన కోడును. అందుచే నిట్టటినుండి గూ వారితో విరోధసంపాదనము చేసి యానమయిం బున మనతోఁగూడి యా పాగిణసంగతులంబుఁ జేసికొనదలంచెడును.

దుగ్యో—కహవానీ; అంగరాజా! లెప్పుగా నాలోచించితివి? కాని నాయభి ప్తాయ మెఱుంగుదువా? ఆపాల్యధార్మ్యావ్యక్తలిప్తాపకారపారావారమున్నులు గాక పాండవేయులు వర్ధిల్లుటకు శ్రీకృష్ణుఁడు కారణము. అట్టి శ్రీకృష్ణుని పాండవ సహాయులయి మన మంత మొందించినవోఁ గౌంతేయుల నొక్కముహూర్తమున నుడియింపవచ్చును. ఆతలగుత్తన వచ్చితినిగాని పాండవులపై దియచే నేను గాలేదు. అగ్నికో ధన్వనందమండచ్చుట మన్న వాఁడు. వానివర్గంబు కరిగెదము.

యధి—తిమ్మలారా! కర్ణదుగ్యోధను లిట వచ్చుచున్నారు. ఏమనఁబోతుడు?

దుగ్యో—ఆన్నయా! ధర్మవందవా! వందనము వందనము.

భీమా—(తనలో) ఆవంగినచ్చునా గదతో నొక్కటిచటచిన బాగుండును

కర్ణ—రాజా! జయమగుఁగాక! జయమగుఁగాక!

అర్జు—(తనలో) ఈ గాండీవదుర్భుక్తశరములచేనాతనిచేతులుఖండించినబాగుండును!

యధి—దుగ్యోధనా! బంధుమిత్రయంతముగ నీకుఁ గ శలమేగద ?

భీమా—(తనలో) యోగక్షేమవిచారకులైన మీరిందుండఁగఁ గొంతఁయేమి.

యధి—అంగరాజా! నీకభ్యుదయమే?

అర్జు—(తనలో) ఆదగాత్ముల కభ్యుదయమే నీంతరణ గలుగుచుండును.

దుగ్యో—అ! పాండవసర్వసమేతము నాకుఁ గుశలమే! మీకు మంగళమా?

కర్ణ—రాజా! నాకు క్షేమమే! మీకు మంగళమా?

యథా—(దుర్యోధనునితో) ఏమి చెప్పదును! మాచూగక్షేమము యిట్లున్నది.

సంతాపములు మాకు * సంతాపములు గాంగఁ జింతలది నిరంత * చింతలుగను
సహకారములు మాకు * వహకారములుగ మా కీకు లన్నియును మా కేటగులుగను
మాకందభూచారి * మాకంద మగుచుండ ద్విజులకు ల్నిచ్చలు * ద్విజులకులుగ
భూధరావలి యా * భూధరావలిగాంగ వనములే యాద్యావ * వనములుగను
నాఁడు కల్లుదామునాడు * నోగుటాది యావలకు నొక్కరీతిని * కేవల మృ
ములముగాక కేవల మనుమ్యులను గాక బ్రతుకుచున్నామరమ్ముఁడాధిపతులంగు.

భీము—దుర్యోధనా! యష్మత్కల్పితా నేకమాచూవముద్రమగుల్లలను
మానై దండెత్తివచ్చితివా? నిర్దేశుకజాయమాన ప్రేమాతిశయమ మధ్యహామను
వకు వచ్చితివా? అంతటి దుర్బుధి నీ కుదయింపదు, గాని

దుర్యోధ—అన్నయ్యా! > రవివయవ్రసంగ మేల? మనమిత్రభగము భౌత్యతమా
భవుల మగుటలే, మనలో మన మెల్లు గలహించిను నహ్వయికు కీర్తికల్లుఁడు మీనె
వచ్చుటనుజూచి యుపేక్షింపఁ బాడిగాదని మీననోయ్యుమై కురువైస్యంబులతోడను
భీష్ములతోడను వచ్చితిని.

భీము—కీర్తికల్లుండు దుష్టండును నీవు బాంధవుండవువా?

యథా—కమ్ముఁడా! దుర్యోధనా! చక్కనివని చేసితివి నీకుబంధుప్రేమగలకు

అర్జు—(తనలో) మీరొక్కరే యిట్లునుకొనుచున్నాడు.

కర్ణ—ఈదుర్యోధనుని కత్తింతబంధుప్రేమగలదు నాఁడు ఘోషయాత్రా
నయమున వీనికి మీ రొనర్చిన యమితోపకారము స్మరణకుఁ దెచ్చిగాని మీకుననో
యము చేయఁదిలంది వచ్చె.

అర్జు—కర్ణ! అంగరాజా! ద్రౌపదివనపథమిట్లుకన్నముచేయునపుడును ద్రౌప
దీ పరిహాసకాలమునకు ఘోషయాత్రాసమయమునను మీబంధుప్రేమయేమైనది. నే
డును నేడో దురుద్దేశముగాని మతియొకటిగాదు

దుర్యోధ—(తనలో) ఈతండు నాయభిప్రాయము నెఱింగినా యేమి?

[తెరలోఁ గలకలము]

యథా—అదిగో మహాత్ముండగు కీర్తికల్లుండు వైస్యముతో వచ్చెను!

భీము—నర! రానిమ్ము! మనము యాధ్వనస్పర్థల మై యున్నాముగద!

దుర్యోధ—గదాదండ మిదిగో కల్లు నిటరానిమా?

కర్ణ—నే నాబల గౌరవమునూడనులకు వెలువను రానిండు

అర్జు—(ధర్మరాజుతో) అన్నయ్యా!

అ. బ. మూడుకనులవాని + మొదలంబున నెల్ల

వేయికనులవాని + వెరపు మాన్వి

భ్యాతిఁగాంచినట్టి + నీతమ్మఁ దున్నాఁడు

తమ్మికనులవానిఁ + దాఁక నిపుడు.

[అప్పుడు శ్రీకృష్ణునియందు ములు పువేయించుచున్నాడు.]

యోధి—తమ్ములారా! వానులేవు నెదుర్కొండము రండు. (అని తమ్ములతో
లేని యెదురు. పది) యదుకుంజరులకు స్వాగతము

కృష్ణ—గురువృషభునకు సంగళము.

బల—రాజా! యోధి కా! మాకభ్యుదయమగుఁగాక.

కృష్ణ—ధర్మరాజా! నీవహాగూర్ధులై భీష్మవ్రాణసమేతముగ కురాసేనలు నయి
తము వచ్చియున్నది. ఇంక గయని విడువఁగదా!

యోధి—ఎట్లు విడుతును? ధర్మోరుద్ధమని నీ కలుఁగదా!

భీష్మ—నమస్త వేదాంతవేద్యుడ వగు నీ విది సమగ్రముగ విచారింపుడు.

అర్జు—రావా! అది గురుజనవమ్మతకార్యము గాదు.

బల—కానియెడల యుద్ధసన్నద్ధుడవుగఁగూర్తు.

గుర్కొ—గురువు లగుమిత్రో యుద్ధ మొనరించవలసె. తుమింపుడు.

కర్ణ—భిద్రము ధరింపవలెనట గురుబంధునిచారము. అవెనుక లేదు.

భీష్మ—దేవా! అజానకత్కా! ఇంక మాకుసమరసన్నాహమున కనుజ్ఞనిమ్ము?

యోధి—ఉభయములకు నిర్వాచకముగా కదల చునుఁగాక!

(అప్పుడు కృష్ణాగుణులంతక్కఱ దక్కినవారందఱు నిష్క్రమించుచున్నార.)

కృష్ణ—అర్జునా!

తే. గీ. అలఁచివైతి నీకును నాకుఁ + గలుగు చెలిమి

తలఁపవైతి చుట్టరికఁపు + ధర్మమైన

ఫాలవేత్తునిఁ గలిచిన + బంట వగుటఁ

దలఁచినాఁడవు గాఁబోలు + దగ్గ మొకటే!

అర్జు—అయ్యా!

తే. గీ. దగ్గము గలాడ నయినే + దలఁపలేదు,

పూర్వమెత్రినిఁ దలఁచక + పోవలేదు

మానధనుడే వగుట; నీకు * మఱచి వగుటఁ

దలచినాడను తుత్రియ * ధర్మ మొకటి.

కృష్ణ—అర్జునా! నామేనత్తతుమానుడవై నాయనుంగు నహోదరి యగు నుభయ ద్విపైమిటి వొట మఱచినై యాత్మమిగుడిచైన నీకింత దురావరణంబు కర్తవ్యమే! అభిలరాజవంశములలో నాకుఁ బరాధము డెచ్చుట నీకు భాష్యమే.

అర్జు—స్వామీ! యువ్యుద్ధయగోచరముగానియంకము * వశుద్ధశభవనముల యందును లేదు నేను నీతోఁగలవోత్సాహి నై ముండినో, లేక యాయని భార్యవైరమునకు దుర్భరిపచాగా క్రాంతచేతఘ్నఁడ నైతి నో, నీవు యెఱుంగుచువు; నే ననేకవిధంబుల నీతో సుష్టికరింప నేల!

కృష్ణ—అవును. అనిమిత్తవిరోధములకు నీడునాత్మత్రివిచారము నీకుఁ గల్గిన నింత సామానమున కేలనచుక డైచివు? అబాల్యవృత్తమానన్నే చూల మగు మన కివ్వరకు నితఃగ గల్గుటకు భవనము లెల్ల సర్వంతాశ్చర్యము వొందుచున్నవే! నీవృద్ధయస్థితాభిప్రాయమును నీలోకవిరుద్ధ కార్యములే చెప్పుచున్నవి. ఈకృష్ణసాత్వకి బలరామవృత్తులు. నివారకపచకాలకేయాది దానవవీరవిజయండ్ల చిగునీపృథివీతాపానలము ముందర తృకాప్రాయై యున్నవారు మీ మొంతలేజీవిహీనుల మైనను నీబావమఱుదులము గాకపోవునుమా!

అర్జు—దేవా! అనిమిత్తజనితయాదవపాంచవైరాసలదందన్యహాన మగు నావృద్ధయారవిందము నివృత్తరాలాపములచే నేల మఱింత బాధించెదవు?

కృష్ణ—అర్జునా! నేబాధించెనదేమి? అది యెల్ల నీవ్యయంకృతావగాధమే కాని మఱియొండు కాదు. నాచేత ప్రసంగింపఁగ నుభయద్రాక్షాశులచే రాయ బారమంపి యొల్లయిన సంధి యొగర్చు మని యడిగినను నీవియ్యకొనక గుండ కింత డెచ్చితిని. ఇప్పుడు నేను స్వయముగ బరిమామిన్నాను. నెయ్యముమాని కయ్యమున కియ్యకొనఁ జూచుచుంటివి.

అర్జు—నే ననేకవిధముల శిశ్యుడునదారవిలగపందన మొనర్చి ప్రార్థించితి నని నుభయద్రాక్షాశులతోఁ జెప్పి వంపించితిని. అయినను నీవు తుమింపవైతివి.

కృష్ణ—అన్యో! తుమిం చెబువాఁడవు నేనా!

నీ ధార్తరాష్ట్రులు వృకో * దరు నీకు మెయిఁ జుంపి వివధోజనంబులు * వెట్టువాఁడు నైన రొకింతయులేక * విదురించుకఱి నాని సంబులఁ బడఁద్రోసి * యులరువాఁడు బారణావతమండుఁ * కేరివి మిమ్మెల్లఁ గౌరవుల్ లక్కయల్ * గాల్చువాఁడు కొలువులో యువరాజు * గురుజనంబులమోల యునిద గట్టినకోక * లొలుచువాఁ :

రాజనూయ్య మైబ్రహా ♦ దగ్గరనూజా

భీమనేనుని చేతఁ జం ♦ పిదునాఁగు

మీకు జుట్టుంబునైతిని; ♦ గాక నేఁడు

బాంధవుడ నాదునే నేను ♦ ఘోషుండ.

కృష్ణునితోఁ బనితీరనది గావున నతనిని మీరునిరాకరించుచున్నాఁడు ఏమిగాఁటితెప్ప
గాల్పిఁజుట్టుయ్య ఇట్లు కృతఘ్నుడ వగుదునని యెన్నఁడెఱుంగు.

అర్జు—నీ వనేకోపకారియగునొనర్చి పన్ను లగుపొందివులను గాపాదిన
నూట నిజము. వానిఁ దలఁచి యిష్టము మమ్ము దిప్పినకార్యమేమి? మేము కృతఘ్నుల
మో కృతఘ్నులమో జగ మెఱుంగు. అయినను బ్రస్తుతాంశమిచార మొప్పవలయు
గాని గతిజల సేసుబంధన మేల?

కృష్ణ—అందుచేత నోధనంబయ్యా! నీకు నే నొకమిత్రోపదేశముఁ జేసెదను.

చ. చేరిమి యొక్కరినార మటు ♦ చిన్నతనంబువనుండి పొయ్యా

జలజదరాక్షులం గలసి ♦ శత్రుల నుండినపుష్పదైవము

మెలఁగితి మొక్కప్రాణమును ♦ మేనులు రంకుగ గాన నేఁడు ము

ద్వలచుఁడనీ! గయు న్విడుపు. ♦ తుగ్గించగజేతులరావు ని న్ననికా.

అర్జు—దేవా! మీఁదచేసినది నిజముగ మిత్రోపదేశమే. కాని యల్పజ్ఞునసమేప
మనస్కుడ నగు నా కాగయుని విడుచుట యధర్మమని తోచుచున్నది.

శే. 'మిథుల నుపకారి యైనను ♦ మిథుఁడైన

కానిపని సేయుమనఁ జేయఁ ♦ గలఁడె నయఁడు

యఁది పాలిచ్చి పెంచిన ♦ యుష్మున

నిసముఁ బెట్టినఁ గుడుచునే ♦ ప్రియమగును కు?

కావున నేమాట తిరస్కరించెతి ననుకొనక క్షమింపుము.

కృష్ణ—అర్జునా! దేహంబు లనిత్యంబులు, మాటయే కాశ్వతంబు. అనేకోప
కారము లొనర్చిన నన్నీ సమయముందు నిగాకరించినచో జగంబుల జనంబులు విత్తా
చంద్రితారార్కము విశ్వాసఘాతుకుఁడని నిందింతురు. రెండవకుటకప్తము. కావున
గయుని విడుపుము.

అర్జు—కా. దేవా! నీవనిన బ్లితిత్యమ యగుం ♦ దేహంబు సంసారముకా

జీవంబుకా క్షణధంగురంబులు ఘన ♦ శ్రీ బుద్ధుడప్రాయమా

భావంబందిది నే నెఱింగియు గయు ♦ స్వస్తింతు నేనికా జగత్

హా! విశ్వమృ. దధర్మచిత్తుఁ డనరే ♦ యాచంద్రితారార్కముకా.

ప్రజలు కృతఘ్నుడని వన్ను నిండులనుటకంటె యధర్మాత్ముడని యెక్కువగా నిందింతును. అనది క్రోధ్యజాలం గాన గయోపాఖ్యాన విధువను.

కృష్ణ—అర్జునా! ఈయల్లుని నిమిత్తమై వాతో వివాదమున కియ్యకొంటి నని నీకు రానున్న లాభము లనేకములు చెడిపోవు. ఈసమయమున నన్ను విడిచి తునని నీ కీధగామండలంబు వట్టంబు గట్టెద. నిన్నీ దేవదానవయోధవములలో నసమాన చతుర్నిగా నొనర్చెద. శ్రేయస్కాముడవైతి నని యుట్లుచేయుము. సమాప్త్యనం నాదనసే యుక్తిమరాజధర్మముగద!

అర్జు—నాధనా! అసామాన్యానిగఁ బ్రసాఖ్యములకు ధర్మమార్గకర్తవలు తను, సాటియే? మహేంద్ర)న హసభోగి నను శాచాగతసంక్షాతా ధర్మకార్యాచరణమునఁ గలిగినంతయువందము, సర్వంపహాదినిపాలన మొనర్చుచుండువలెదు గలగదు. రాజ్యపాలకుం డీలోకమునఁ బూజ్యుడౌ అనియు మనజులచేతనే ధర్మపథగామి యుధియలోక పూజ్యుడౌ. నామనయు ధర్మదీప్తిఁ బోల్తిల్లను.

య. చనినా రాయ్యులకర్తవ్యము మోఁ * చక్రంబు బాలించి ధర్మనిరూఢిన్ బనినగు హాడకమహా * రామ లక్ష్మహేంద్రాభుల్ల
చనువో వారిలు మూటగట్టుకొని యై * శ్వర్యంబు గొంపోయిరే?
యఃసూ! గాజ్యము శేల వైధవము శే * లా ధర్మము న్లీలవోకా?

కృష్ణ—అహహ! సేవంతధర్మవధవచారి; సేవంత యధశ్శ్రీపదేకమండనా? కాంతారంతరనివాసు లగు మోగిందుగ్రామిన్న విరాగివలె వృట్టుచున్నాడతఁడు. అంత రాజ్యభోగవరాజ్యభూండ వైవవో రాజసూయాది మహాధ్వంసముల జేసి రాజసంఘంబుల వధింప నేల? తద్ధంరాజ్యంబుల గైకొననేల? అమాటలకేమిగాని నేనొక్కయంశంబుల జెప్పెద వినుము.

అర్జు—ధర్మవ్యక్తికి క్తము గాకున్నచో వినియెద.

కృష్ణ—ధర్మమనగా నెట్టిది?

అర్జు—శాస్త్రగూఢ్యము లోకవిరూఢముగానిది ధర్మము

కృష్ణ—లోకాచారమునకు ధర్మమునకు నెబంధము లేదు.

అర్జు—అట్లయిన నామనన్ను కిచ్చమైనవో వినియెద.

కృష్ణ—సీకిచ్చముగానిది ధర్మముకాదాయేమి?

అర్జు—అవునో? కాదో? ఈవిత్కర్మముల? చెప్పదలచినదాని తెప్పము.

కృష్ణ—నీవును నేనును బ్రాణమితులము; బంధువులమాగదా?

అర్జు—అమాటయం దబద్ధమే మున్నది!

కృష్ణ—అట్టియెడ నాకవకాశ మొనర్చి యరాచగణుండు నీకుఁగూడ నవకారము చేసివచ్చు గాదా! నా కభిలషాకముల నవమానము సంఘటిల్లినయెడల నది నీకు సంపాద్యమైనట్లు గాదా! సమస్తవిషయములయందును నేన నీకార్యములు నావిగా భావించుచుండ నీవ్లు చేయవలెనా! సందేహమున్న వానికి నీవు నీ శాసంగ వచ్చువా! నువ మభయము మానుకొని చండవాస్తవిపాలి కలవవలెను.

అర్జు—నీవానతిద్విన దుల నేను నిజముగాని, యధగృహవలన నేను భయము నడుచున్నాఁడను.

కృష్ణ—నీకట్టి భయంబువలదు. నేను నీకునయోజ్యమైనాఁడను. గురుజనులు లాభ తిద్వినవలదు, కొండకవాడు భృగుని యధగృహని విచారినక యేపనిమైనం జేయఁ దగు. తొల్లి భాగవరాముడు పితృనియోగంబుఁ దల్లతల గండ్రినొడ్డఁట ద్రోవ్యమేను. చ్ఛక్రమాలి తన ముఖ మాత్రమేననంబునఁ దుండ్రుని జలములఁ బాటకొఁపిరి. గావున కర్మ మాత్ములు ఎరసి పరిత్రమము.

అర్జు—దేవా! అధ్యైవిధముల నుదాహరణముగఁ గొనఁజేసి!

నీ. అనివహితు దర్శనం బునుచితు బనిదా నకళ శక్తుఁడు కాలం భక్తి మొంది
నిత్యసూక్ష్మవోం + నియునుఁ డె బునెగనా, మనహాస్యంబుండు + మాలఁగలిగె
అడితవ్యుల దోస + చని న నా గొంకక కిది మేనికందలు + చెంది యాచె
నత్యవాక్యాలనా + నక్తి గల్గుటగదా మనలయలము బలి + గోలపోయె
నంతమాత్రమహానేల? + మున్నగాభ! తనదుదలకులు నిలాపంగఁ + దిలదికాదె
యభిలసంబదలకుఁ బాసి + యాడవులందు తగనియిడుములుగుడుదు మాధ్యమరాజా.

కృష్ణ—నే నెన్నివిధములఁ జెప్పినను మార్గితి విశవవత్సవ్యు. మన పూర్వ జన్మవృత్తాంత మెఱిగించెద నిండుక వినుట. బదికకవనమం ద్వింతినిస్థాగక్తిమై నరనారాయణు లిద్వయ కవనఁకంకులై యుండును. అందు వరాంశమున నీవును, నారాయణాంశమున నేనును, నకల సర్వసహసారావతరిశాస్థులు పొందవయా దవపంకంబులందుఁ గ్రమంబుగ నుదయించితిమి నారాక్యములు యాధాధ్యము నెఱుంగఁ గోరెద, నేని చూచుము (అని కవలఁ దుడుచుచున్నాఁడు.)

అర్జు—(వైకిలాది) మహాత్మా! చూచితిని. ధన్యస్మి! ధన్యస్మి!

తే. గీ. అంతవాని యంతమ్మున * నవతరింప

యంతవానికి నీతి * హిమంద నగుచు

నెంతలెంతలో కార్యలూ * లెననీచేసి

యంతటి యకార్య మొనరించ * నెట్టులాల్తు!

కృష్ణ—అయ్యది చూపుటయు నశక్తమే తెచ్చెవా! అనేకవిధముల నయభయంబుల బోధించినను నీవొకరియూ తెలిసికెట్టుక ననుజూపానైవరతంబుగ్రిడి తెలివిగదా! ఇదిగో నాతోడ నుండునుగ, యశి, రాక్షస, కిన్నర, వన్నగ, సిద్ధసాధ్యు, విద్యాధర, గంధర్వ, గరుడలైన సంగ్రామింబున కియ్యకొనదు. నీవు బాలజప్తు, జూరింబుండ కాదుకొనుచు. నరకాసురాదిచూచానపు లనేకులు నాచక్కానల జ్వాలల ముగ్ధిరి. చిక్కి మహిమం బిచ్చుక వినుచు.

నీ నీలకంధరచూ * నిశితకూలనూధాటి కోర్చిన నొకజేత * నోర్లనమ్ము;
చక్రీయ కాలకయోగ * భవదసిగ్ధాతాలి నెంచిన నొకజేత * నైశఠ్యమ్ము;
మృగ్యుడేవతనోటి * రె దుశ్శాటల జిక్కి బ్రతికిన నొకజేత * బ్రహ్మకవమ్ము;
కాదీబాసలకీహా * జ్వాలిబావలిమోల నిల్చిన నొకజేత * నిలవనమ్ము.

గీ. కాక నైశఠ్యమ్ము నే * కదనమందు కవునననుకారనా * భవునకై
గుహునకైచెనె శతకోటి * భవనకైచె చుడుచు సాదలేని నా * చక్రీధాటి.

అట్లు—మాధవా! తుత్తీరుషంశపజాగుడనై శిశుంబు నాస్తుంబున ధరించి యుద్ధనన్నుండనై యుండంగ నింక వేరొనకుగ నేలీ దేవాత్మగమునతియ్యకొనినట్లే

కృష్ణ—అయ్యావ్వునా! నేనందఱోట్లనతారధారిని కక్షరాజవంబుల పధింబించిరిని. విధివిధులకొని గమనడిగ జలంధుడిన దురుకుసోమకుని గడ తీర్చివేదంబులు వేధకొనంగిన మీనమూర్తిని. తీరనాగరమధనకాలంబున మంధకోర్విధరమెత్తి కురామరుల సంతరించిన కుమ్రాపుండన ఇంకన నేకవతారంబులనెత్తిరిని. నీకొక్క తార్కాగముకావెనె. అట్టి మహామీనావతారము చక్రీయకాలమందు మహావాకకు నడచు ప్రాకటంబున నిలిచె. అది రత్నాకరమధ్యంబున యాదిమీనమూర్తిని జూడెను.

(అవ్వకు నమాదగ్మణి మత్స్యరతారము కనబడుచున్నది.)

అట్లు—(తేతులుబెట్టి) హేల్వససానకాలోద్భూతంబుమహారత్నాకరశం

చారవరాయణ! సోమకామనరుర్యగర్భాబుదనుహజర్మూనిలా! జగత్సౌఖ్య
సమయ సప్తమహర్షి సమన్వితకాకాధార! పాహిమాం, పాహిమాం, దేవా! కీర్త్యమ్!
నీయనుగ్రహమున, సుహృద్యాగ్రుడృ దుష్టభుఁ డగుకీర్తివత్సానాయణప్రభవారతార
దర్శనముగోనని. ధన్యాత్ముడవైతిని.

కృష్ణ—అర్జునా! ఇప్పటివై నను మదీయవృతావజ్ఞానము గలిగినదా! గయని
విడిచెదవా?

అర్జు—ఓమమనూదనా! నీయవతారవదర్శనానంతరమున నాకు జమతో
త్సాహ వధిక మగుచున్నది. ఎట్టిగా, నీవు సమస్తభూతాంతర్వహిస్సుంగగుడవు;
అంతరిప్రవృత్తుండవుచిత్తోగతుడవు; నిఖిలచరాచరవసుడవు; పరాత్పరుడవ; అట్టివానిని

ను. నిను గయ్యంబున విగ్ని శబ్దతినయే * నిం గాంతు బోకత్రయం

బుఁ మున్నెక్కరుఁ బొంద బాలనియశం * బు న్నాకయ్యుద్ధంబునన్

నిను నిర్జించగలేక కూడితినియే * ని న్ని గుహమ్బుంబున్

బ్రహ్మతం గాంచుమఁ బూజగొందఁగద వీ * గవ్యగ్రముకావోయి నాక.

కావున గణమే నిత్యయింబుకొంటిని.

కృ—(హిమనా) ఎన్నివిధంబుల బోధించినను నీరండు మనోవికారముల బెండుకు
వృథాదు. ఇంక నీరని యెడఁగాతివ్యగు వహించి మాచెన. (ప్ర) కాకముగా) అర్జునా!
యెన్నివిధంబుల బెప్పవల మనో యెన్నివిధంబుల బెప్పితి. కాని నీ నవగు : జేకము
కొండదయ్యె. ఇంక నీ నోనికృత్య మెవ్వఁగా చెప్పయి?

అర్జు—మాధనా! గయ్యంబు నివరాధుండగుటచే నవధ్యుడు.

కృ—(హిమనా) మూఁడుఁడా! అగ్ని ముందు నివరాధుఁడా అట్లయినచో
లోంబు నాయందున్నట్లున్నయి. ఇంతగురావరణుడవని మున్నెండుగక
బలగామాది యనువుంగవుతో. గలహించి నాచెలియట నుభగ్గను నీకిద్వి వివాహముఁ
జేసితిని.

అర్జు—(హిమనాతో, నీచెలియలిని నాకేల మునింగిరికి! మఱియొక మహా
రాజకుమారుని కర్పించలేకపోతివా! ఇంతమాప్రిపు కన్య దొరకకపోయిన యెడల బ్ర
హ్మచారివై యుండునే!

కృ—ఓకృతఘ్నుడా! రివాప్త బాంధవుడవని ధార్తరాష్ట్రులతో నీమూలమున
నిర్లభుకముగ వైరము తెచ్చికొంటిని. ఇంతవాడవని నాచే యెఱింగినచో నాగర్భా
తతో నుండియందునుగదా!

తే. గీ. జేమానకు బాసకము బోసి * పెండుకట్టు

తామరబామును బాల్వోసి * గాదినిట్లు

చిన్నవాడుతుండియు నేను + కేసుమేలు

పార్థ! నీదేవ యంతయు + వర్ధి నుయ్యె!

అర్జు—వాగుదేవా!

తే. గీ. కడలిగోపల జక్కెర + కలపిన్లు

బూదీదను మందిపన్నరు + పోసిన్లు

విషయగర్భిత మైన నా + విన్నపంబు

నిష్ఫలంబయ్యె నీదేవ + వీరబాహు.

కృ—ఓరోరి! భరాకృమలవదుర్విదగ్ధ! నీదుర్వివయప్రసంగంబులుచాలును. గర్వాంధుడవగు నీవు నాకు బాంధవుండవు కావు నీముఖదర్శనము పాఠకహేతువు; నీవతులకు బామ్ము.

(అని తమ్ముడువచ్చాడు.)

అర్జు . దేవా!

నీ. గజైలందియులును + ఘల్లుఘల్లు మోయు హిమాలయ వాండవ + బాడె నెద్ది!
భువనపావనమైన + దివిజప్రసంతికిఁ బ్రధివకాణమామఁ + బంగ నెద్ది!
స్వారాజ్యమును గొన్న + వైగోగనుని బ్రోక్కి పాతాళభూమికిఁ + బంచెనెద్ది!
పరికావనకేమున + గతిలేక పశ్చిమువ్వు చటూరి వారిగా + సలిపె నెద్ది!
యాదీక్షి నిచ్చెడు వళ + కర్ణిజా కవళుంబుల్వేంబునఁ + గడిక నెద్ది!
యట్టివీపాదపకజం + బగులవరిత! నాకరివదేహమును చాటి + నవనీయుండు.

కావన నీవరజాగవింసంబు నేనొలైద నోదేవా! యిటుదెమ్ము!

కృ—ఓరీ! మూడుదా! నివాళకవచకాలకేయాదిమహాదానవీరలను సంగ్రామరంగంబున భంగము పొందితివని మహాలక్ష్మణుడవ నమకొంటివి. శంఖలక్ష్మణ భరాకృమహీనుండవై పాదమొలైద నడుచుంటివి ఇదియో నీహామంబు!

అర్జు—(కోపముతో) ఏమేమీ రోషపరాక్రమహీనుడనుగా? మదీయదుర్వా రప్రతిపాదులు నీకిదే మాపెద; ఫలవేత్తప్రజయులగు దాడుకాస్త్రంబులు నా చేత నున్నవి. ఇంకను బాదులేదు. మఱియు, నాకంకదోరుదాకటాక్షదర్తపాకు వతాస్త్రు లిదిగ!

కృ—అ; నీపాకువతాస్త్ర మహర్వంశము, దాడుకాస్త్రపరుత్వంబును, నడుగవేల! అధిమాధములై తేజోవిహీనులగు నివ రకవచకాలకేయ దులను గెల్పు

టయూ దనుకు చానై నొడి దలంచివచ్చిన శంకరు నిద్దురుటయూ నొకమహావీరా
వంబనియూ యూహించుకొనుచుంటిని! అడియమఁగాక, నిండువగిరినము లేక పగ
మాడుది యగు మహేశ్వరుఁడు పోసొందిన యస్త్రములా మమ్ము వెఱపి యనవి.

అర్జు—(కోపముతో) ఏమి రుద్దుఁడు నిండునుగతనము లేనివాఁడా! అరిఁడు
సగమాడుదియే యగును గాని నీవు పూర్ణముగ నాఁడుగాన వగుదువు నిరంతరనా
రీలాలుఁడవకు నీవుశంకరుని పొనుమము పెంచనక్కఱలేదు. అర్జునుని గొలుచుట
కుచ్చులగు పా కాసుగానులం గొలుచుట యుక్తకొంటిని కా వోయి!

కృష్ణ—అట్లుచూసలేదా. అనుమానుజసమీక్షమున నిందోల్గమునఁబగుతుండు
భార్య నీడ్చి కోడి లాలుచుమాడఁగఁగ్రామోజుఁ డెట్లు చూచుచు నూఁకుండుట
యమకొంటి. సిగ్గు దలవలచుకొనక యింకి బ్రగల్గుము శేల గొట్టెదవు?

అర్జు—మేము ధ్యాయుఁడగు గర్భిణిని నొకటచే నూరికొడఁగలవీరచ్చెఁ గాని
మగంటిమి చాలక యూహించితిమా! ఈయగణ్యవాసానంతరమున మేము ధార్తరా
ష్ట్రీకేరనిర్ములనము చేయవలదే మాపరాక్రమ మెఱుంగఁ గలవు.

కృష్ణ—ఈపూర్ణముల కెవరి? మందానీసందేశకంఠసః భవరాజేయవీరమాఖ
వీరనౌభాగవీరిమగు ధార్తరాష్ట్రీకేరము నీచే కళిలగ నిమ్మింకవలచుట కంత
తేజోహీనముగాదు. ఎన్నఁడుమాటగో యిందును? ఇవ్వుఁడూ నాచతుర్బాహులవా
డినుండి తప్పించుకొనకు

అర్జు—అ! నీచతుర్బాహులము చుట్టుకొనిగొణకరిపొంగుచున్నవనమణులకు
పునఃసృజామినిద్దు ధాటింగఁబండున నక్కఱకు వచ్చును. చతుర్విద్యల కేర్పి
నతురంభోధిఁగిరిభూరియు వసుగణితో బాలించు నెఱుఁగు నెఱుటగు నీవకు
గొప్పవలపు లుపవరింపవు.

కృష్ణ—(సహనోషమతో) ఏమీ! నీవాచాలశ్వుము మేరమొలుచున్నది!
ఇట్లుతొక్కిరిచుగూర్చుండెనై వధులచున్న వీరుశిగిమ్ము నివ్వుడే నిదీయచక్రంబున కెర
లేనెద గాయకొమ్మ.

అర్జు—నీ కాముఖ్యునితమాన మగు గాండీవ ముప్పగి.

కృష్ణ—ఓయీ! మూర్ఖుడా! న్ను పోయి జంతుకేరాతుని విధమున విల్లుచేఁ
బూనినమాకిమున నెవరికి వెఱపుఁ బలుకును?

అర్జు—నేఁ గిరాగుఁడను, నీవు గాండీవిద్యలవాడవు. అందుచేత నీ గాండీ
వానికరమునంగుండు పెవమువంటి చక్రముధరించిన నీవును, హాళికనివిధమున నాగలి

భుజమున చాల్చు నీనహోదరపీఠుడు బలభద్రుండును నాకు వెఱుపు గలిగించగలరు
 కృష్ణ—ఓరీ! నిర్విమిత్తమహర్షనివాదకీల! లోకైకపూజ్యుడగు మాయన్న
 మాటలివ్వటం దడవనేల. మీయాన్నవలె మాయన్న జాడరిగాడు.

అగ్ధ—ఓయాశ్మశ్లాఘానగాయని!

క. మాయన్నకు మీయాన్నకు

నేయఁకమునందు సాటి యే లేకునుమీ

మాయన్న ధర్మరాజు

మీయాన్న యధర్మరాజు యమగాడు పారీ.

కృష్ణ—అతనిని మాకడ పోషింపింపకుము. తల్లపట్టినయింటివీరికింప లేన
 మామలయొద్దగాడు.

అ. ఐ. పేరు ధర్మరాజు యెవరువేదవత్సండు

మాట లేనెలేట యనను ననుము

నేతివీరకాయ యీయుధిష్ఠిరకబ్బ

మెఱుకలేనివాని యెదుట పొగడు

అగ్ధ—చిరవహవాసము చేసియుఁ గన్ప వద్యసారభిమును గగిహింపఁజాలకట్లు
 చిరవరిచితుడవయ్య నీవు యుధిష్ఠిరామలకు సుత్సోదరుల సౌభాగ్యమును గగిహింపఁ
 జాలవైతిని. వేయొడ్డు శిక్షిండుగఁ దపముచేసినను మీయ మాట సాటిరాదు.

కృష్ణ—నిజము. నిజము. ఏలయునీ

కీ. నీకు ముచ్చము నాక యాచనాది దొరంగి విడియ మిందుక లేక యిచ్చమెత్తె

జనివిరద్ధాదుగ యైదోడు లేవురు వెలచి నొక్కొత్తునే పెండ్లియాడె

గొలుపుటాటమునందు యురుజనఁబులమొల నుడతిఁ బండెముపెట్టి యాదనాద

నిరుల్లు గోల్పోయి యిగ్గున దలవంచి కట్టుకుడ్డలనోడె యాన లేగ

నీవు నీయన్నదయ్యులఁ జేర్చుగాక! నేర్పరే మమ్మబోలులునిశ్చయముగ

జలధివలులధానుకీ. చక్ర)మందు మీనహోదరలకు సాటి యీరమయ్యు.

అగ్ధ—అవస్థాభేదము వచ్చునప్పుడు భిక్షుటన మనుచిరముగాదు. ఇరమకు నీత
 వ్రహ్మణము.

తే. గీ. అచిరకళ్యపులకు గుఱ్ఱ యగుదుఁబుట్టి

యడుగుకొనలేదె నేల మూఁ యడుగు లేవు

నీవు నేర్పిన విద్యయే • నీరజాత్

భిక్ష మెత్తుట యిది కొత్త • విద్యకాదు.

కృష్ణ—భిక్షాటనము చేయఁగలవు గాని మేము చేసెను మహాకార్యములు
నీవు చేయఁగలవా?

అర్జు—మీరు చేయుపనులు మేముచేయఁగలమా?

సీ. అల్లుఁడా! రచ్చుని • యాచరియ్యునఁ బిల్వఁ బంపునూమనపట్టి • జంకుఁ గలమే!

జలకేరి నవరించు • జనరాండ్రకోకల నెత్తుఁసోయి చెల్లెక్కలమే!

యిల్లిల్లు దిరిగి వ్రే • వల్లెతో ముగ్ధిలి మిసిమిముద్దులు చెద్ది • మ్రొంగఁగలమే!

గొల్లచోటైలఁగూడి • కోల చేసిన గావఁగదుపుల నేర్పుకో • గాముగలమే!

తల్లిదండ్రునిపతు • కి • బలయొక్క బలిమిమైదెచ్చి భాగ్యగా • ఒడయఁగలమే!

దుష్టులనుతంక పొను • దుగ్ధిచఁగలమే ఆపకాదుల దండించ • వగుగలమే!

కృష్ణ—ఓయవివేకి! మేము చేసిన యొపకారము లన్నియు ద్వేషబుద్ధితో నవ
కారము లెల్లయ్యెనో, యట్లే మావిక్రమము . లీలలు నీకు దుష్టులుముల్లు దోచు
దున్నవి కాబోలు!

అర్జు—మీరు మాకోపవృత్తియి మఱిమాటికి దెప్పయిన్ని గూ ముపకారము
లేవియో వివరోలేదు.

కృష్ణ—అర్జునా! అది నీకెంతగా • పరపునకు వచ్చినవి మునుపభాషాప్రీతి
గారణుఁడను నేనుగావా?

అర్జు—ఒక్కనుయసభకే కాదు. పాండవధార్మ్యమునై నిర్దోరుకవైరమునకు
గూడ నీచే కారణుఁడవు. ఆసభ నీవు నూకిప్పించుటచేతనే దుశ్యోధనుఁ దోర్వలేక
మమ్మొరచేసె.

కృష్ణ—ఓయి కృష్ణార్జునా! నీకుస్వాదితీర్థతాచేత నాచేసినమేలు కీదను
దున్నదని యీసఱకే నప్పిలివి.

అర్జు—ఈదః రాక్షసములు విధిగీర్ణములై సంధించుచునుగాని నీవుచేసెను
నడమి! వృథాకరనికాక పంకోత్తంసు లగురాక్షసము దాములుల నెల్ల నెవ్వరు భాగు
చేసిరి! వారిని నీచే రక్షించితివా?

కృష్ణ—అట్లయిన మీకొక్కమేలు నొనర్పలేదా?

అర్జు—అ! యువర్పకేమి; నీవు చేసినమేలుచేతనే మాకిగలి నరణ్యకుంభారము

రాజ్యధర్మైకగతిగా నీయనుగోరము లేకున్నచో రాజ్యపరిపాలనము గలిగి నుభంతు మేమా!

కృష్ణ—హాహా! దైనయ యీ! అధిక పీఠమితుల కిగువును.

యః కలహముపుట్ట దౌంటి గూఢః * కాశః లెక్క లగుం ద్విజయమునన్

మౌలః గృహ శ్రమినుజగు * పేటిపిఠోధులె యాడు రెన్ననన్

ఒలి నడకెంచుకాలముః * జ్వరగ భానుని యండఁ గాగి యు

జ్వల మగు వేదని ప్పరః * భాస్కరతేజమా మెచ్చునే యెదనన్.

అట్లయిన నర్జునా! నీవు గాయని విధుదవా?

అర్జు—(లింకముతో) నే విధుదను.

కృ—నిశ్చయమే?

అర్జు—ముమ్మాటికి నిశ్చయమే.

కృ—అట్లయినఁ జచ్చుటను నిశ్చయముచేకొంటివా?

అర్జు—అది వేరుమాట జమానజనునట్లయను నీచెట్లు చేయఁగలవు?

కృ—రే! యిదిగఁ దెలిసినన్.

కవిర జవిరాజిగము.

చెడియొద హమనకేకవిధ బులు * కెప్పియొప్పులు ద్రోసి యిలుల

బెంబెద దింకము లేటికి బోయెను * వీరగాములఁ జూచు మిరిన్

గడవెన నొక్కమహూర్తము నొకలఁ * గొప్పగు మిమ్మిథు దాలమానన్

గడవెటిసారి నిను బతియాలెదఁ * గానము మిగిలె గాను నుమా!

అర్జు—

(కవిరాజని - జరిమ,

శాణము చేడివ భీరువుఁ గావ * శత్రుని కిచ్చివలెడుమునన్

ధరణిజనంబులు స్రవ్యులై ప్పర * భగ్మముచప్పితిండు నగున్

గురగము నొందిన నీకరవ నుట * గ్రుంపెద నతియకాని మహా

నరకము భూజనించిన మొందగ * నానవ సావృణు సుముహూరి!

కృ—అట్లయిన నిన్ను మేముపేక్ష నేరుగూడను! (అని చక్రియు పెడకు చేతఁబట్టుకొని చక్రినిచేరిఁబట్టుకొని) ఇదె మనీ కఖ్యంబునకు నిన్నరఁ జేయుమన్న వాడె. కామకొమ్మ. (అని వేరుచున్నాడు.)

అర్జు—(దెబ్బతెప్పించుకొని, బావా! నీవేలేమిదా?

కృ—(కోవముతో) ఇదిగో! యీసారి మామకొమ్మ (అని నురలవేయును)

అర్జు—(నురల తప్పించుకొని) బావా! అవజయము నీడకదా?

కృష్ణ—(రాద్రీమతో) హా మూర్ఖుని! ఇదె కడలేటిది.

(అని కొట్టుచున్నాడు.)

అర్జు—(మూర్ఖులుచున్నాడు.)

కృ—(తెల్లపోయి కొంతసేపు చూచి) కటకటా! ఈయననుడు కడలే తెలుగారో! కోపంబుకలమున మెత్తినినునప్పు రాయి యగునగుదా!

తే గీ చుట్టులమీద నెవరును + జూచినను

నెచ్చెలులొంది రాగంబు + నిజుపనీడు

ధర్మమిది యధర్మ మిదఁచుఁ + దలఁచనీడు

కోర్కె మేమి నేయింపదు + కుషితుచేతి?

అక్కటా! నేకుంత దుష్కర్మ మొనరించితిని!

తే గీ. నన ముర కేలముల వాడు + మఱచి యగుచు

చిత్తము మొనరించు + చెల్లవుఁ దగుచుఁ

బ్రాణముఁ కంటె వెక్కుకా + పాణిమగుచుఁ

తెలుఁ నరుఁ జంపుకొంటి నా + చోటులార!

ఎంతదైర్ఘ్యము బూనునప్పు నాకైకప్రసక్తసన్నహంబుకలమున ధైర్యంబు నిలువకున్నది. హా! పాపిషయధ్యమా! హా! నివాసికనవనా కేమన దాపహరణ ప్రసీదా! హా! మాముకీరాతనిపాపా! కా! సుధద్రాక్షకతా!

చ. అవిద్యుగంధి మొదలు + సంబయి బంధులు రామినీజనుల్

బడరమునేయఁ గాఁ జనదు + పార్థునితో ఎని యెన్ని చెప్పినన్

తెనిద కీనుకామున + తేనీతి నక్కట! యింక నానుభ

ద్ర) నన మెట్లు గా ను నిక + గావక కేక్రియ బోదు? ఛల్లునా!

అయ్యో! ఇప్పుడు కత్తకృ సీమి? గణపేశ్వరిరక్తప్రాణుడగు పార్థునిమిత్రునిచారింతులు యమచిత్రము గాదా! కావున నిత నిటుచేసెద.

అ. వ. ఎవని మాయఁజూడ + నెల్ల చింతలువాయు

నట్టిపరమమిత్రుఁ + దరిగఁ గాన

నెవని కలనఁ గలిగ + నీకయ్య మాగయు

నడచి పాణిములను + విడుచువాడ.

ఓకోరి గయుడ! ఇదిగో జచ్చితివి. (అని వెళ్ళుచోవుచున్నాడు.)

(తెరిలో)

హా! హతోస్మి! హతోస్మి!

అర్జు—(హార్షితెలిసి) ఓకృష్ణా! నిల; నిల; దీనరక్షచరతంతుఁడగు నీ యర్జునుడు జీవించియుండ గయనిదెసకు నీవరుగఁ గలవా?

కృ—(శ్రవణ) ఈతఁడు మరల లేచెనని మనస్సునకు సంశయము గలగుచున్నను నీని మొండికవయిన మొదట కొట్టునట్లును మరల లేవకుండఁ గొట్టినైతివని విచారించు వలసి వచ్చుచున్నది. (అని చృకాకముగా) అర్జునా! నీవుండవు. గయఁ దుండఁడు.

అర్జు—హృదవా! ఇదిగోఁ గాచికొమ్ము. (అని బాగును విడుచుచున్నాఁడు.)

కృ—(హార్షిల్లుచున్నాఁడు.)

అర్జు—(తెల్లబోయి చూచి) అహోహా! షాత్రుమిత్ర నిష్ఠుర మైనది. పొండవు లకుం బరమాత్ముఁడగు కృష్ణుని సహితము నాచేతఁ జంపించినా. హృదవా! పర్య భామాధవా! పొండుపందన త్రేమంకర! హావతుర్దశభువనగురూ!

ఉ. భుజగకయాః! హా పరమఁ యాదుః! హా! యదుఃపంకవృక్ష! నే

విజయుఁడ కన్నుఁ దయ్యలను + విద్వి కృపాసురిఁ గాదనమి? నీ

భుజముల నాగ్గటం దిగిక + పుంగిటఁ జేర్చవదేమి? లేదిధ

రృషాః గవశమి? నాయోగఁగుమున్నవఁ గైకొనదేమి? కోపమా?

అర్జునుఁ డ్రియమేతుఁడని నగునాచేతనే వదిలివారి అయ్యా! ఏతటి దుష్కలహతు సంభవించినది. పరిపూరితసంరక్షణాఘ్నై బాపను జూపితి నని ముదభ్యాతి లోకమున గలుగుఁగాఁబోలు. దైవమా! పాంచదాశావ్యయక్షయమునకు యాదవావ్యయవినాశ మునకు నీగయని వృత్తాంతము లిగఁ గాఁబోలు. హా! అర్జునపక్షపాతీ! నేను మృతి నొందినచో నుభయోద్దౌగ్ధులు లిరువురే దుఃఖింతురు. సకలవని నారీహృదయగంజక విశ్రాంతభావుఁడగు నీనిమిత్తము మాజ్ఞగములు వగయ. అందుచే నేను జగత్త్రయము న కవకారము చేసితిని.

సీ. యదుఃకోరమ! నిన్ను + హతుఁడనీ దేవతీదేవి కంఠయు నార్చిఁ + దెద్దినాడ

రసికాగ్నిగణ్య! నీ + వనదుర్బా యక్తిజీవసత్యభామల కెల్ల + వలిపినాడ

విగమాంతవేద్య! నిం + దెగటార్చి తాపనశ్రేష్ఠులదెన తప్తఁ + జేసినాడ

సంకపావన! నిన్ను + బడవైచి సకలబాంధవకోటి కృపకేను + దప్పినాడ

నానుజేసి నీ విట వేరు + భంగియైన వస్త్రమిలచునగద యాద + వాన్యముంబు

అస్తమించునగద పొంద + వాన్యయంబు అస్తమింపని దేది నీ + వస్త్రమింప?

ఒక మంత్రమునఁ బవ్వలింది యొకకంచమున భుజియించిన నాన కేకకాలమరణ ముచి
తము. ఇదిగో నేనును ని న్ననునరించెద. అత్యధిక ప్రియత్న మొనర్చి గ మునిరక్షించి
ప్రతివసలెవేర్చుకొంటి నను మనశ్శాంతిమాత్రము నాకిప్పుడు గలిగినది.

కృ—(మూర్ఛ తెలిసి) గయఁదా! నిలు; నిలు; అర్జునా! యెందుఁబోయెదవు?
అర్జు—(తనలో) కోరిఁ దీర్చెడు బ్రతికెను; కాని కలహంతయగులేదు. (ప్రకా
శముగా) ముందు నన్ను గలిచి పిమ్మట గయని వెదకుము.

కృ—(మహాభోషముతో) ఏమీ ముందు నిన్ను గలువవలయునా?

కా. నేనే శ్రీహరియంశవంధవుడ నే * నిన్విశ్వనిర్మాణర

క్షణిర్మాణచణుండ నేని యిదె లో * కదోహితైతే యనం

తానానందనానలాయితకన * త్సేదర్పవజ్జ్వలక

మేనిం కాపి కిరీటిమస్తకము భూ * మిం దెఁగ్గులకా భోజనకా

(అని చక్రియఁ దిగిప్రవేశింపఁడు)

అర్జు—ఇదిగో నా ప్రితిజ్ఞ నిమయా.

కా. నేనే సర్వజగన్ని యామకథనా * నీధర్మపాదాంబుజ

ధాన్తివైకాత్ముడ నేని వజ్రనది లో * కారాధ్య యాసాద్వియా

నేనిం ధన్యమగుండు విశ్వనిరతుం * జేనిన్ యశోదామతు

ప్రాణంబు స్తోమఁగాత పాకువతది * వ్యాశ్రుం బమోఘంబుగక.

కృ—అర్జునా! నీవు లేవు.

అర్జు—మాధవా! కడలేటితిని.

(తెరలో)

అహో; ఏమీ! ఈజగత్సంక్షోభము. అ! తెలిసినది. నరనారాయణు లజ్యోక్త్య వంశా
రజాభిలసంరంభులై యున్నారు.

[అప్పుడు కేకకఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

కేక—అర్జునా! నిలునిలు. నానాయజా! శాంతింపుము; శాంతింపుము. (అని
యిరువురం జెఁగొనుచేతం బట్టుకొని) నందనందపాండునందసులకు వైరము చెల్లునే?
మీరెవ్వ రనుకొంటిరి?

తే. గీ. బదరికావనముందు ద * పం బొనర్చు

నయఁకు నారాయణుండు జ * శ్రమలఁగిని

వరుస పాండవయోధవా * న్నయములందు

ప్రాకృతుల యెల్లు చెల్లునే * పగలు మీకు ?

కృ—ఓమహాదేవ! గయోపాఖ్యల తత్వములను తెలిపదగినవి కావు. అనుగ్రహించి నన్ను విడువుము!

అర్జు—ఓ భూతనాథా! ఇందు మారతవృత్తేడు; తత్వంతముఁ గృష్ణునిది.

శంక—తత్వమీ మువ్వరియెందునం గలదు.

కృ—అదియెట్లు?

శంక—ఇట్లు,

౩. ధరగలవారిఁజూడకయె * తానుమిగుల గయోతప్య; చూడ కి

గతి నొనర్చువాని నర * కం గుళించుట నీదితవ్య; తా
నరయక ముందుగా శరణు * నాతని కిచ్చుట పాఠ్య తత్వ నో
నగనీజనాభ! యక్కతన * సంధి యొనర్చుట యుత్తమస్థైర్యం.

(అప్పుడు గయోడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

గయో—(తనగా) అమృత్యా! ఇప్పటికి బ్రతుకనచ్చునని ధైర్యము కలిగినాఁ
అల్లది మానిజనమంగార మగు మహేశ్వరుఁడు సాక్షాత్కరించి యున్నాఁడు. మరల
నాతని శరణము వేడెదను (ప్రకాశముగా) శరణు శరణు స్తుత్యంబయి!

శంక—గయోడా! భయపడకుము. భగవంతుఁడు నీయడఁబ్రసన్నుడగుఁగాక;
(అని కృష్ణునితో) దేవా! ఈగయోడు నీకు కనకభక్త శ్రేణిలోఁజేరిన గృధర్యుఁడు.
నీవు కావం దగినవాఁడు. ఈయర్జునుండు నీమఱుది నీకు గత్తడియుండు.

కృ—దేవా! నాఁడు నేనాధారణ ప్రతిజ్ఞఁజేసితిని.

శం. ఈఁధి నర్దురాత్ముఁ డధిఁయింపక పోవుదుడేని దేవకీ

దేవికి పుణ్యమూర్తి నను * దేవులకుం దనముండఁ గానికె

ధీమతకప్రభావుబల * దేవునకీ ననుజాండఁ గానికె

పావన మైనయట్టి యిదు * పంక సునన్ జనియింప లే దిలకన్.

దీనికి బరిహార మెట్లు?

శంక—నారాయణా! నీవు గయోని వధియించుకొన్నను నీమాట లన్యతములు
గావు చూడు,

సీ. దేవకీసుతుడవు * గావు నీవరయంగ పురుషోత్తమా! స్వయం * భవపుగాని,
బలభద్రుఁడెన్నంగ * భవద్రక్షాఁడు కాఁడు నీపాను పగువని * శేరగాని
యాదవుల్లాట వీ * కథితక నిన్ గొబ్బవోటిఁబట్టినయట్టి * మరియగాని,
నరమాత్రుఁడవు గావు * ధరణి భారము మానవతారమునదాల్చు * హరిదిగాని,

యాదవుండవు కావు ము • హనుభావ! యాదవుండవు గాని నీ • మాటకప్పు
దీవు వ్రతినదాల్చిన జెల్లఁనీద్యుకంబ యదిగో! సకలంబు గనవయ్యఁయంబుజాక్ష!
(అని దివ్యదృష్టి చేత ఊరసాగగమున గావుచున్నాఁడు.)

కృష్ణ—మహేశ్వరా! ఇప్పుడు నానంతయము వీటివది

అర్జు—ఇప్పుడు భక్త్యమైనది. జన్మము భక్త్యమైనది.

గయ—దేవా! దేవకీంద్రవా! ఇప్పుడైన నన్ను గర్హింపుము!

అర్జు—దేవాదిదేవా! వాసుదేవా! గయని రక్షి చి నన్నుఁ గావలయుగ్రహింప
వలయును.

కృష్ణ—(గయనినిఁబడఁజేయుచుచి) గంధర్వా! భయపడకుము. నిన్నుఁగ్రహించి
తిని. అర్జునా! నుం జైరము లంతమొందినది నేను సమర్థు లమిదని గోపాచేశ్వరున
నన్నమాట నీవు పాటి చేయవలె.

మ. కుటిలాచారులు ధార్మికులకు మీ • కె ధైర్యమా దానికై
చటుకొస్త్రులంబులఁ దర్జిగ్గములు సు • నాదించితో లేదో యం
చెటులైన గనఁగోరి నూనావము నే • నీనీలఁ గల్పించితికా
గ్రుజిగోఁ గూర్చెద నీవు కాశ్రయపుల నో • దుర్భాసదశోన్నతా!

అర్జు—వాగ్దాతా! అజ్ఞానశయము, రోపాచేశ్వరున మహేంద్రముకుట
మాటికైన గాజితరణరారఁడుండ వగు నిన్ను నేనగనిమాట లంటిని. నన్నుఁగాచి
వత్తిపాననిరహ మా సాధకముఁ జేసికొమ్ము.

కృష్ణ—వ మహేశ్వరదర్శనముచేత నన్నికలవము లడఁగినవి.

మహేశ్వ—విష్ణులీలావతుద్రము పోము నెవఁడు మాచఁగలఁడు ?

అర్జు—ఓమహేశ్వరా! అభవద్దర్శనముచే భక్త్యుండ నయితిని

శంక—వత్సా! నీకు వరిం బానగది వేదము!

అర్జు—దేవా! ఈయాదవపాండవధార్మిరాష్ట్రసౌధులలో మూర్ఖులులు పున
క్రీవికు లగుఁజుట్లు వరియిమ్ము.

కృష్ణ—ఓమహేశ్వర! ఈయజ్ఞముని ధైర్యము మెచ్చదగినదిగదా?

శంక—అట్లే యగుఁగాక!

శే. గి. విత్తుల సాగు దాన • భేరి దండోపాయ

మలకు పార్థ మదిని • గలఁచినాడ

నతఁడు దేనికైన * నంగీకరించెఁగా

గయోని విడువఁ దయ్య * ఘనతగాదె.

తే॥ — ఆతఁడు నీమఱిది యగుటచే నిట్టిమగుగుసంపన్నఁ దయ్యె.

కృష్ణ — నీభక్తఁడగుటచే నట్లయ్యెనని తలంచెద.

గయో — ఓహరిహరులారా! నిష్ప్రసమాపెనీనందుకు మొదట సేదుఃఖించినను చేయుటయే మంచిదని యిచ్చుడు తలంచు మంటిని. ఏలయు;

మ. తపమూల్ నోమలు తీర్థయాత్రలు మహా * దానంబులన్ హోమమూల్

జపమూల్ యాగతరంబు పావనవదీ * స్నానంబు లెవ్వారి స

త్కృపకుం బాత్రీమా లొటకు స్పృహఁబ ధ * క్రింజేయు నాదేవతా

ధిపులం గంటి నుమారమాపరుల నా * దిప్తంబు సామాన్యమే?

అర్జు — గయోదా! నీవు మాకు మహోపకారివని నేనును ధర్మరాజాదులఁ దలంచుపలసి యున్నది.

[అర్జును యుద్ధిష్ఠిరుఁడు జగీశంకరుమహ్నఁడు.]

యథి — (గయో) ఏమిది? కృష్ణాస్థులతోఁ బ్రసంగించు నాద్యమూర్తి యెవనిది! భగవానుఁడు చంద్రమాళి సాక్షాత్కరించెనాయేమి? అవు నదిగో నీలతో హిమఁదే,

నీ. ఫలశేత్రీమతోడ * ఫణిభూమణమతోడ కాలకూటా శత * గళమతోడ
బాలచంద్రునితోడ * కూలహస్తగుతోడ మంగాకినీలఁ * న్నాగితోడ
ధవళదేవమతోడ * నవవిభూతులతోడ ప్రకటనాక్రమా * లికతోడ
పునుకడంచలతోడఁ * బులికలాసనుతోడ మునితోడి నలరంచు * మూర్తితోడ
కరుణ మెదబల్లకాంత నిఁగ * శముతోడ భువనాతార్తి దొలగించు * బుద్ధితోడ
నొల్లిపాద్మనిఁ గృప గన్నఁభిల్లఁడనరా! కనుల పండువుగాఁగ సాక్షాత్కరించె.

[అని ప్రకాశమాగా శివున కభిముఖుడై చేతులు జోడించి]

శ్లో. రజతభూధరకూటనివాసిసం

కనకభూమి ధరేంద్రధనుర్ధరం

నిరుపమాన్యవిభూతినిరాజితం

సతతమాదిమభిక్షుమపాన్యహే.

(అని నమస్కరించును.)

శంక — తుప్పితాగ్నిధిరస్తు! వత్సా! యధిష్ఠిరీ! వరమత్రుపఁడగు నీహరి
కు మేనహఁబియగుటచే నీవదృష్టవంతుడవు.

గయ — ధర్మరాజానకు కమన్దరించి) చుహత్మా!

తే. గీ. అబ్జచాతుని బాంధవ్యం మైవఁ గనక
యానద వగుచాతు నీతిన్ముఁ * దభయా ముసఁగ
వలదనక కాచివాడవు * పార్థివేంద్ర
ధర్మరాజాఖ్య నకు నా * ధ్వజముగాదె

యథి — గయఁడా! ఈభగవానుడగు నబ్జచాతుని కృపగాని వాప్రశ్న గాదు.

అర్జు — అది నిశ్చయమే

యథి — ఓ, దేవీ! నా!

౧. నికారుణ్య సు చిహ్న దాడిగియయి కుం * తిథితులం బెంచెనొక

మాకు నృధ, బోక సంధవమహా * పురాణ భూత బవి

స్థితిస్థా! - వాడైతె కొలువులో * శ్రీరెల్లఁ గోల్కొలుతినీ

నికారుణ్యగరులు పేర్కొనినల * స్నేహగోలుపోవకా వునిగా!

శంక — నిక ౧. నిజము ఇతని కాగుణ్యగత మె పొగిగుడంకవృత్తిమనకు దీప
మాయున్నది. యథి గా! నీకు గావలసిన పగము లడుగుము?

యథి — దే! ! అన్నిజోరికలు సిద్ధ పొందినవి. వీలయిన,

కనుమ మెక్కి వాని * మిమ్ము లిక్కినవాని భజియింపఁగల మహా * బాగ్య మొదల

కరఁ గూర్చువాని మ * కరిఁ గూర్చువానిని నేవించఁగల మహా * శ్రీలభించి

గర్వచేలమువాని * భక్తిచేలమువాని విమరింపఁగల మహా * విభవ మద్రె

తెల్లమే న్లవాని, * నల్లమేనలవ ని పూడింపఁ గల గొప్ప * పున్న మొదల

ఎద్దు నెక్కవాని * గద్దె నెక్కడువాని నొప్పదనని మారుని * కామధరని

కన్నులారఁ జూచు * లిమి మా కొనఁగూడె యొక్క నెలవునందు * యొక్కమాటె.

అర్జు — మనము తప్పక ధన్యులము ఏమక,

తే. గీ. భిక్షుమయ్యకు నేక మై * వెలయు నెద్ది

ఏకమయ్యకు భిక్షు వై * యెసఁగు నెద్ది

యమ్యహాదిక్యతేజంబు * వానివారుగ

దివ్యదిధమయి తోచె మనపుణ్య * విభవమునకు.

యథా—అగును. దేవా! మిమ్ము శురియింపనిచ్చుటయే మాకు వాచులిచ్చుట.

కా. కాలీకల్పితఫలభాగవిలసః * తాత్కీర్త్యై ఘండ్రీస్ఫుర

జ్జలాటాంబుజ వహ్నికుండభవవే * ల్లతీక్రికామాలికా

లీలాః-హృతపద్మసంభవవరా * శీలబ్ధదుర్వాక

గ్వలీఢతిపుగానురం బగుఃవా * ఖగ్గబగ్నా మేఽన్ మమున్.

అజ్ఞ—మ. అతిలోకప్రతిభాప్రవర్ధితమహా * హంకార నిర్మూలిత

ప్రతిపక్షామర సార్వభౌమరథినీ * పద్మాటవీరుండలా

ష్వతిగోత్రప్రభవిష్ణు హేమకః పూ * ద్యద్వైత్యదంతావళా

యతగ్గోపనయప్రవీణ సరసిం * వాబ్రహ్మయన్ గోత్రైదన్

శంక—సచ్చక్రిత్రు లగుమీ కథ్యురే యయలే కలుగును.

కృష్ణ—శంక గాశీర్వచన మమోఘము.

యథా—వేడియు నిట్టగుగాక!

ఉ. పాడియుఁ బంటులు * లిగి * భ్రాతృమిత్రోఁ దులకూగురుండి గా

రేపాలు నిన్ను గొల్చుచు మ * శ్రీ-సహస్ర సుధియైత్రుగా తా

నాడినమాట దప్పక ర * యుపడి వచ్చెగ వారిగాచుచు

స్వామిదొరని కుమక న్న * పాలుఁడు మేనిని నేలఁగావురన్.

శంక—అథాస్తా.

(అందఱు నివ్రక్కుమించు చున్నారు)

సంప్రదించు.

14760